

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

De Sapientia Vetervm Liber, Ad Inclytam Academiam Cantabrigiensem.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

FRANCISCI
BACONI,
BARONIS
DE
VERVLAMIO,
VICE-COMITIS SANCTI
ALBANI, AC SUMMI
ANGLIÆ CANCELLARII,
DE
SAPIENTIA VETERVM
LIBER,
Ad Inclytam Academiam Cantabrigiensem.

Impensis Johannis Baptistæ Schönvvetteri.

Anno clb Isc LXVIII.

Ggg 3

Illustrissimo Viro
COMITI SARISBURIENSI,
 Summo Theſaurario Angliæ, & Cancellario Academiae
 Cantabrigienſis.

QUæ Academiae Cantabrigienſi dicantur, tibi jure Cancellarii accreſcunt; quæ autem à me proficiſci poſſunt omnia, tibi nomine proprio debentur. Illud magis videndum, num iſta, ut tibi debita, ita etiam te digna ſint: atque quod in illis minimum eſt (ingenium authoris) id propter tuum propenſum in me animum, nihil officiet; cætera de decori non erunt. Nam ſi tempus ſpectetur, antiquitas primæva ſummam venerationem habet: Si docendi forma; Parabola veluti Arca quædam eſt, in qua pretioſiſſima quæque Scientiarum reponi conſueverunt: Si operis materia; ea Philoſophia eſt, vitæ ſcili- cet atque animæ humanæ, Decus ſecundum. Fas ſit enim dixiſſe, quæcumque Philoſophia, ſeculo noſtro veluti per ſenium repuer aſcens, adoleſcentibus, & ferè pueris relinquatur: Eam tamen omnium rerum, poſt religionem, graviffimam, atque naturæ humanæ maxime dignam eſſe, plane cenſeo. Etiam Politica, in qua te mirabilem præbes, & facultate, & meritis, & ſapientiſſimi Regis judicio, ab eodem fonte emanat, ejuſque pars magna eſt. Quod ſicui iſta, quæ afferro, vulgata eſſe videantur: certè quid eſſecerim, judicium meum non eſt; id tamen ſcintus ſum, ut manifeſta, & obſoleta, & Locos Communes præter veſtus, aliquid etiam, ad vitæ ardua, & Scientiarum Arcana conferam. Erunt itaque captivi vulgari, vulgaria: alioſque autem intellectum fortæſſe non deſerent, ſed potiùs (ut ſpero) deducunt: Verum dum huic operi, dignitatem nonnullam aſtruerè conor, quòd ad re dicatum ſit; periculum eſt, ne modèſtia fineſtraneam, cum à me ſit ſuſceptum. Tu vero illud itaque pignus affectus erga te mei, & obſervantiæ, & animi maxime devoti accipies, eique præſidium nominis tui imperties. Quare cum tot & tanta ſuſtineas, tempora tua diutiùs non morabor, ſed fineſciam, tibi felicia omnia comprecatus, & perpetuo futurus

Tibi & ſtudio ſuo, & beneficiis tuis
 devinctiſſimus,

Fr. Baconus.

ALMÆ MATRI, INCLYTÆ
 Academiae Cantabrigienſis.

CUM ſine Philoſophia me certè nec vivere jüvet; meritò vos in magno honore habeo, à quibus mihi iſta vitæ præſidia, & ſolatia fluxerint. Itaque hoc nomine, & me, & mea vobis debere profiteor, quòd minùs mirum ſit, ſi vos veſtris remunerem; ut motu naturali redeant, à quo traxerint originem. Et tamen neſcio quomodo, rara videntur *Veſtigia vos retroſum ſpectantia*: cum infinita à vobis profecta ſint. Nec nimium mihi ſumam (ut opinor) ſi ſperem, propter rerum uſum mediocrem, quòd noſtrum vitæ genus, & inſtitutum neceſſariò traxit; nonnullam ad hominum doctorum inventa, per hæc noſtra, factam eſſe acceſſionem. Equidem in ea Opinione ſum, Contemplationes in vitam activam translataſ, nonnihil novi decoris, & vigoris acquirere; & ſuppente uberiore materia, & magis altas fortæſſe radices agere, aut certè magis proceras, & frondofas evadere. Neque vos (ut arbitror) ipſi noſtis, quàm latè pateant Veſtra, quàmque ad multa perſineant. Equum eſt tamen omnia vobis attribui, atque in veſtrum honorem cedere, cum acceſſiones quæque Principiis magna ex parte debeantur. Neque verò ab homine occupato, aliquid exquisitum, aut otii miracula, & prærogativas requiretis; ſed & hoc amori meo ſummo erga vos, & veſtra, tribuetis; quòd inter rerum Civilium ſpinas, hæc non prorſus perierint, ſed vobis veſtra ſervata ſint. Valet.

Alumnus veſter amantiſſimus,

Fr. Baconus.

INDEX

INDEX FABULARUM

Priscæ Sophiæ, hoc Libro

contentarum.

I. Cassandra, sive Parrhesia.	pag. 1249.	XVII. Cupido, sive Atomus.	ibid.
II. Typhon, sive rebellis.	ibid.	XVIII. Diomedes, sive Zelus.	1270.
III. Cyclopes, sive ministri terroris.	1251.	XIX. Dædalus, sive Mechanicus.	1272.
IV. Narcissus, sive Philautia.	1252.	XX. Erichthonius, sive impostura.	1273.
V. Styx, sive Fœdera.	1253.	XXI. Deucalion, sive Restitutio.	ibid.
VI. Pan, sive Natura.	1254.	XXII. Nemesis, sive Vices Rerum.	1274.
VII. Perseus, sive Bellum.	1259.	XXIII. Achelous, sive Prælium.	1275.
VIII. Endymion, sive gratiosus.	1261.	XXIV. Dionysius, sive Cupiditas.	1276.
IX. Soror Gigantum, sive Fama.	ibid.	XXV. Atalanta, sive Lucrum.	1278.
X. Actæon & Pentheus, sive Curiosus.	1262.	XXVI. Prometheus, sive Status hominis.	1279.
XI. Orpheus, sive Philosophia.	1263.	XXVII. Icarus Volans, item Scylla & Charybdis,	
XII. Cælum, sive Origines.	1264.	sive via media.	1285.
XIII. Proteus, sive Matera.	1266.	XXVIII. Sphynx, sive Scientia.	1286.
XIV. Memnon, sive Præmaturus.	1267.	XXIX. Proserpina, sive Spiritus.	1288.
XV. Tythonus, sive Satietas.	ibid.	XXX. Metis, sive Consilium.	1290.
XVI. Procus Junonis, sive Deducus.	1268.	XXXI. Sirenes, sive Voluptas.	ibid.

Præfatio.

Antiquitatem primævam (exceptis qua in Sacris literis habemus) obliuio & silentium involuit; Silentia antiquitatis Fabula poetarum exceperunt. Fabulis tandem successere scripta qua habemus, adeo ut Antiquitatis Penetrata, & recessus à sequentium Saculorum Memoria, & euentia tanquam velo Fabularum discreti & separata sint quod se interposuit & obiecit medium, inter ea qua perierunt, & ea qua extant. Equidem existimo plerisque in ea opinione fore, me delicias ac ludos facere, atq; similem serè licentiam in transferendis fabulis usurpare, ac ipsi poeta sibi sumperint in fingendis; quod pro meo iure sanè facere possem, ut contemplationibus magis arduis; hæc ad voluptatem, sive meditationis propria, sive lectionis alienæ aspergerem. Neque me latet quàm versatilis materia sit Fabula, ut huc illuc trahi, imò & duci possit; quantumque ingeni commoditas & discursus valeat, ut qua nunquam cogitata sint, belle tamen attribuatur. Etiam illa cogitatio animum subit, usum huiusmodi rei jam pridem contaminatum esse. Multi enim, ut inuentis & placitis suis antiquitatis venerationem acquirerent, poetarum Fabulas ad ea traducere conati sunt. Atque vetus illa vinitas & frequens, nec nuper nata, aut raro usurpata est. Nam & olim Chrylippus, Stoicorum opiniones vetustissimis poetis, veluti Somniorum aliquis interpres adscribere solebat; Et magis insulsi, Chymici, Ludos & delicias Poetarum in Corporum transformationibus, ad fornacis experimenta transtulerunt. Hæc (inquam) cuncta nobis satis & explorata, & expensa sunt, omnemque dimissis. Primò enim absit, ut paucorum inopia & licentia, Parabolarum honori in genere detrahant. Hoc enim prophæticum quiddam sonat, & audax, cum huiusmodi velis & umbris Religio gaudeat, ut qui eas tollat, Commercia aruorum, & humanorum serè interdicit. Verùm de humana Sapientia videamus. Fateor cerè ingenue & libenter, me in hæc sententiam propendere, ut non paucis antiquorum Poetarum fabulis Mysteriorum, & Allegoriarum jam ab origine subesse putem; sive capitis veneratione prisce sæculi, sive quidam in nonnullis fabulis reperio tantam, & tam euentem cum significatio similitudinem & conjunctionem, tum in textura ipsa fabula, tum in proprietate nominum, quibus persona, sive Actores fabula, insigniti & veluti inscripti prodeant, ut sensum illum ab initio præceptum & cogitatum fuisse, & de industria adumbratum, nemo constanter negaverit. Quis enim ita durus est, & ad aperta cæcitiens, ut eum audiat Famam, Giganti- bus extinctis; tanquam forem Posthumam progenitam esse, non illud ad Murmur a partium & famas scilicet, qua sopitis Rebellionibus ad tempus vagari solent, referat? Aut cum audiat Typhonem Gygantum, nervos Jovis secus- validas pertinere, qua Regibus nervos & pecuniarum, & auctoritatis incidant, ita tamen; ut per Sermonum Co- ratem, & prudentia Edicta, animi subditorum, non ita multò pòst quasi furim reconcilientur, & vires Regibus restituuntur? Aut cum audiat in illa memorabili Deorum contra Gygantes Expeditione, Asinum Silenti cum ruderet, maximi momenti ad prostigandos Gygantes fuisse; non liquidò cogitet hoc de vastis Rebellionum conatibus, qui plerumque

per inanes rumores & terrores v. nos dissipantur, confictum fuisse? Etiam Nominum *transformatio* & *inducium*, cuius-
 andem hominum obitum esse potest? cum Metis uxor Jovis plane confictum sonet; Typhonumorem, Pan Virversum,
 Nemesis, vindictam, & similia. Neque illud quinquam moveat, si aliquid interum historia subit, aut si nomul-
 la Ornamenti gratia addita sint; aut si tempora confundantur, aut si ex una fabula quippiam transferatur in aliam,
 & nova Allegoria inducatur. Necesse enim fuit hac fieri, cum inventa Virorum fuerint, qui & atate disjuncti, & in-
 stituto diversi erant; cum alii antiquiores, alii recentiores fuerint, alii rursus naturam rerum, alii res civiles sibi pro-
 ponerent. Habemus etiam & aliud sensus occulti, & involuti signum non parvum, quod nonnulla ex fabulis tam ab-
 surda narratione ipsa, & insulsa inveniantur, ut Parabolam etiam ex longinquo ostentent, & veluti elament. Qua
 enim probabilis est fabula, etiam ad voluptatem, & historia similitudinem conficta existimari potest: Quod autem
 nulli in mentem venisset cogitare, aut narrare, id in alios usus quassitum videtur. Quale enim figmentum illud? Jo-
 vem, Metin in uxorem accepisse, eamque statim ut gravidam sensisset comedisse, unde ipse gravidus fieri cepit, & Pal-
 ladem armatam ex capite peperit? Equidem existimo nulli mortalium obvenire, vel somnium tam extra cogitationis vias
 fitum, & monstrum. Ante omnia illud apud nos maxime valuit, & plurimum ponderis habuit, quod ex fabulis
 complures nullo modo nobis videntur ab eis inventa, à quibus recitantur & celebrantur, Homero, Heliodo, reli-
 quis; Si enim liquidò nobis confictisset eas ab illa atate, atque illis auctoribus mansisse, à quibus commemorantur,
 & ad nos devenerunt; nil magis certè, aut exacti ab hujusmodi origine nobis (ut nostra fert conjectura) expectare, aut
 suspicari in mentem venisset. Verum si quis attentius rem consideret, appareret, illas tradi, & rescribi tanquam prius
 creditas, & receptas, non tanquam tum p. imò excogitatas, & oblatus. Quis etiam cum diversis modis à Scriptori-
 bus ferè Coavis referantur, facile cernas quod commune habent ex veteri memoria desumptum, in quo variant, ex
 singulorum ornatu additum. Atque hac res existimationem earum apud nos auxit, ac si nec Actus, nec Inventio-
 nis postarum ipsorum essent; sed veluti Reliquia Sacra & Aura tenues, Temporum meliorum; qua ex traditionibus
 Nationum magis Antiquarum in Græcorum Tubas, & Fistulas inclisissent. Quod si quis obstinato animo contendat,
 Allegoriam in fabula semper subditam, & impostam, nec omnino naturam, & genuinam fuisse; ei molesti non eri-
 mus, sed gravitatem illam iudicii, quam affectat, licet hebetiorem & ferè plumbeam, remittimus; atque illum (si modo
 dignus sit) alio modo, tanquam de integro adortemur. Duplex apud homines repertus est, atque increbuit Parabolarum
 usus, atque quod magis mirum sit, ad contraria valet. Faciunt enim Parabola ad Involutum & Velum; faciunt
 etiam ad lumen; & illustrationem. Atque missa illo usu priore (potius quam lites suscipiamus) & receptis fabulis an-
 tiquis, tanquam rebus vagis, & ad delectationem compositis; Manet tamen proculdubio posterior iste usus, neque ulla
 ingenii violentia nobis extorqueri possit, neque impediatur quisquam (qui sit mediocriter doctus) quin protinus recipiat Mo-
 dus iste docendi, tanquam res gravis & sobria, atque omnis vanitatis expers, & Scientiis apprime utilis, imò &
 quandoque necessaria, nimirum, ut in inventis novis, & ab opinionibus vulgaribus remotis & penitus abstrusis; aus-
 tus ad intellectum humanum magis facilis & benignus per parabolas quaratur. Itaque antiquis Saculis, cum rationis
 humana inventa, & conclusiones etiam ea, qua nunc trita & vulgata sunt, tunc temporis nova & consueta essent, omnia
 Fabularum omnigenum, & Enigmatum & Parabolarum, & Similitudinum plena erant; atque per hac docendi ratio,
 non occultandi artificium quassitum est; rudibus scilicet tunc temporis hominum ingenis, & sublimitatis, nisi qua sub
 sensum cadebat, impatientibus, & ferè incapacibus. Nam ut Hieroglyphica literis, ita Parabola Argumentis anti-
 quiores erant. Atque etiam nunc, si quis novam in aliquibus lucem humanis mentibus affundere velit, idque non incom-
 mode & asperè, prorsus eadem via insilendum est, & ad similitudinum auxilia confugiendum. Quare qua dicta sunt, ita
 claudemus. Sapientia prisca Saculis, aut magna, aut felix fuit: Magna, si de industria excogitata est Figura sive Tropus.
 Felix: si homines aliud agentes, materiam & occasionem tanta contemplationum dignitati perhibere. Operam autem nostram
 (si quid in ea sit, quod juvet) in neutra ve male collocatam censebimus. Aut enim antiquitatem illustrabimus, aut res ipsas.
 Neque nescius esse possum, hanc rem ab aliis tentatam esse: sed tamen ut quod sentiam, eloquar, idè, non fastidiosè, sed liberè,
 ejus decus & virtus ex huiusmodi laboribus, licet magnis & operosis, fere perit: dum homines rerum imperiti & non ultra
 locos certos Communes docti, parabolarum sensus Vulgaris quadam, & generalia applicaverunt, atq; eandem vim veram
 & proprietatem genuinam, ac indagacionem altiore non attigerunt. Nos autem erimus (ni fallimur) in rebus vulgaris no-
 vi, & aperta & plana à tergo relinquentes, ad ulteriora; & nobiliora tendemus.

DE SAPIENTIA VETERUM.

I.

CASSANDRA, SIVE PARRÉSIA.

Narrant *Cassandram* ab *Apolline* adama-
 tam fuisse, atque variis artificii ejus
 desideria eluisse, spes nihilominus fo-
 visse, quousque donum Divinationis ab eo ex-
 tortisset; tum verò noctam quod ab initio dissi-
 mulatione sua quassivisset, preces ejus aperte reje-
 cisse: Illum, cum quod temere largitus erat, nullo
 modo revocare posset, & tamen vindicta arde-
 ret, nec fœminæ callidæ ludibrio esse vellet, mu-
 neri suo pœnam addidisse; ut illa quidem vera
 semper prædiceret, sed nemo ei crederet; itaque
 vaticiniis ejus veritas affuit, fides defuit: quod
 illa perpetuò experta est, etiam in excidio Patriæ
 suæ, de qua sæpius monuerat, & nemine auscul-
 tante, aut credente. Fabula de intempestiva, &
 inutili libertate consiliorum, & monitorum con-
 ficta videtur: Qui enim ingenio sunt pervicaci
 & aspero, nec se *Apollini*, id est, Deo Harmoniæ
 submittere volunt, ut rerum modos, & men-
 suras, sermonumque veluti tonos, acutos & gra-

ves, aurium etiam magis peritarum & magis vul-
 garium differentias, tempora denique tum lo-
 quendi tum silendi ediscant & observent: licet
 sint prudentes & liberi, & consilia sana afferant
 & bonâ; nunquam tamen ferè suavis & impetu
 suo proficiunt, neque ad res tractandas effica-
 ces sunt; sed potius exitium eis, apud quos se
 ingerunt, maturant, & tum demum post calami-
 tatem & eventum, ut vates & in longum prospici-
 entes celebrantur. Atque hujus rei exemplum
 eminent in *M. Catone Vicensi*. Ille enim inter-
 ritum Patriæ, & Tyrannidem primo & conspira-
 tione, deinde ex contentione *Cæsaris* cum *Pom-
 pejo* secutam, diu ante, tanquam ex specula præ-
 vidit, & tanquam ex oraculo prædixit, sed nil pro-
 fecit interim, verum obfuit potius, & mala pa-
 triæ acceleravit. Id quod prudenter advertit, &
 eleganter describit *M. Cicero*, cum ad ami-
 cum ita scribat: *Cato optime sentis, sed nocet in-
 terdum Republica: loquitur enim tanquam in
 Republica Platonis, non tanquam in face Ro-
 muli.*

II. TY-

II.
TYPHON, SIVE RE-
BELLIS.

Narrant Poëta *Iunonem* indignatam, quod *Jupiter Palladem* & sese, sine ea peperisset, omnes Deos, atque Deas precibus fatigasse, ut ipsa etiam sine *Iove* partum ederet. Et postquam violentiæ, & importunitati ejus annuisset, terram illa concussit, & quo motu *Typhon* natus est, Monstrum ingens, ex horrendum. Ille serpenti veluti Nutritio datus est, ut ab eo aleretur. Nec mora, postquam adolevisset, quin bellum *Iovi* moveret. In eo conflictu *Jupiter* in potestatem *Gyantis* venit, qui illum in humores sublatum in regionem remotam, & obscuram transportavit, & concisis nervis & manuum & pedum, & secum abreptis, mancum, & mutilatum reliquit. *Mercurius* autem nervos *Iovis Typhoni* suffuratus est, eaque eos *Iovi* restituit. *Jupiter* confirmatus, Belluam rursus impetit; ac primum fulmine vulneravit, ex cujus sanguine serpentis nati sunt. Tum demum ruentem, & fugientem (*Aenam* super eum jaculatus) mole montis oppressit. Fabula de fortuna Regum variâ & Rebellionibus, quæ in Monarchis quandoque evenire consueverunt, conficta est. Reges enim regnis suis, ut *Jupiter Iunoni*, veluti Matrimonii vinculo juncti recte censeantur; sed accidit nonnunquam, ut imperandi consuetudine depravati, & in Tyrannidem vergentes, omnia ad se trahant, & contempto Ordinum, & Senatus sui consensu, ex sese pariant: id est, ex arbitrio proprio, & imperio mero cuncta administrant. Id populi ægre ferentes, & ipsi moluntur Caput aliquod rerum ex sese creare, & extollere. Eares ex occulta sollicitatione nobilium, & procerum fere initia sumit, quibus conniventibus, tum populi suscitatio tentatur; ex qua Tumor quidam rerum (per *Typhoni* infantiam significatus) sequitur. Atque iste rerum status ab insita Plebis pravitate & natura maligna (Serpente Regibus infestissimo) nutricatur. Defectione autem viribus coalita, postremo res in apertam rebellionem erumpit; quæ quia infinita mala & Regibus & populis infligit, sub dira illa *Typhoni* effigie representatur, in qua centum capita ob divisas potestates. Ora flammantia ob incendia, Anguim cingula ob pestilentias, (præsertim in obsidionibus) Manus ferreæ ob cædes, ungues Aquilini ob rapinas, Corpus plumis contextum ob perpetuos Rumores, & nuncios & trepidationes, & hujusmodi. Atque interdum Rebelliones istæ, tam præ validæ sunt, ut Reges cogantur, tanquam à Rebellionibus transportati, relictis Regni sedibus & urbibus primariis, vires contrahere, & in remotam aliquam, & obscuram Provinciam ditionis suæ se recipere, Nervis & Pecuniarum, & Majestatis accisis: Sed tamen non ita multo post Fortunam prudenter tolerantibus, virtute & industria *Mercurii* Nervos recipiunt, hoc est, affabiles facti, & per edicta prudentia & sermones benignos, reconciliatis subditorum animis & voluntatibus, tandem alacritatem ad impensas conferendas, & novum Auctoritatis vigorem excitant. Nihilominus prudentes, & cauti aleam

fortuna tentare plerumque nolunt, & à pugna abstinent, sed tamen operam dant, ut aliquo facinore memorabili existimationem Rebellionum frangant. Quod si ex voto succedat, illi vulneris accepti conscii, & rerum suarum trepidi, primo ad fractas & inanes minas veluti Serpentum sibilos se vertunt. Dein de rebus desperatis fugam capessunt. Atque tum demum postquam ruere incipiant, tutum est, & tempestivum Regibus, copiis & universa mole regni tanquam *Aetna* Monte, vos persequi, & Opprimere.

III.
CYCLOPES, SIVE MINISTRI
TERRORIS.

Narrant *Cyclopes*, ob feritatem & immanitatem primo a *Iove* in *Tartarum* detrusos, & perpetuo carceri adjudicatos fuisse: verum postea *Tellus Iovi* persuasit, ei non abs re fore, si eos vinculis liberaret, ad eorum operâ & fulmina fabricanda uteretur. Quod ad factum est, atque illi officiosi, & industrii fulmina atque alia terroris Instrumenta assiduo opere & minaci strepitu fecerunt.

Tempore autem labente evenit, ut *Jupiter Aesculapio Apollinis* filio succenseret, ob hominem medicinâ à morte excitatum; Iram autem tegens, (quia parum iusta indignandi causa suberat ob facinus piium, & celebre) *Cyclopes* in eum secreto instigavit, qui nihil cunctati fulmine eum interemere: In cujus rei vindictam *Apollo Iove* non prohibente, sagittis eos confecit.

Fabula ad Regum facta pertinere videtur. Illi enim Ministros rævos, & sanguinarios, & exactores primo supplicii afficiunt, & à rebus summovent. Postea ex consilio *Telluris*, id est, ignobili & parum honorifico, prævalente utilitate eos rursus adhibent; sicubi aut executionum severitate, aut exactorum acerbitate opus est. Illi natura truces, & ex priore fortuna exasperati, & satis sentientes, quid ab illis expectetur, miram diligentiam in hujusmodi rebus præstant; sed parum cauti, & ad gratiam ineundam & aucupandam præcipites, aliquando ex secretis Principum nutibus & incertis mandatis invidiosam aliquam executionem peragunt. Principes autem invidiam declinantes, & satis gnari hujusmodi instrumenta nunquam sibi defutura, eos destituunt; & propinquis & amicis eorum, qui penas subierunt, atque horum declinationibus & vindictæ & odio populari eos relinquunt, unde magno plausu, & prosperis in reges votis & acclamationibus, sero magis quam immerito pereunt.

IV.
NARCISSUS, SIVE PHI-
LAUTIA.

N*Arcissus* fuisse traditur formâ, & venustate mirabilis, sed suberat superbia ingens, & fastidium intolerandum. Itaque cum sibi placeret, alios despiceret, vitam egit solitariam in sylvis, & venationibus, cum paucis comitibus, quibus ipse omnia erat. Affectabatur etiam cum ubique Nympha *Echo*. In hoc vitæ instituto fatale ei erat ad fontem quendam lymphidum venire, & juxta eum sub æstum medietate diei

diei decumbere. Cum autem in aqua Imaginem propriam aspexisset, in contemplationem sui ac deinde in admirationem effusus, & raptus, nullo modo ab huiusmodi spectro, & simulacro distrahi poterat; sed perpetuo defixus, obtorpuisset; ac tandem in florem nominis sui conversus est; qui flos ineunte Vere se ostendit, & Diis inferis, Plutoni, Proserpinæ & Eumenidibus sacer est. Fabula illorum & ingenia & fortunas representare videtur, qui sive ob formam, sive ob aliquas alias dotes, quibus ab ipsâ naturâ, nulla accedente industriâ propriâ, ornati & insigniti sunt, effusè seipsum amant, & quasi depereunt. Cum hoc enim animi statu conjunctum fere est; ut non multum in publico, aut in rebus civilibus versentur; cum in eo vitæ genere necesse sit occurrere multos neglectus & vilipendia, quæ animos eorum dejicere & turbare possint. Itaque vitam plerumque degunt solitariam, & privatam, & umbratilem, cum per paucos comitum delectu, eoque ex iis, qui illos magnoperè colere, & admirari videntur, quique illis veluti Echo in omnibus dictis suis assentantur, & verborum obsequia præstant. Ex hac consuetudine depravatos, & inflatos, & tandem admiratione sui ipsius attonitos, mira occupat desidia & inertia, ut prorsus torpeant, & omni vigore, & alacritate destituantur. Eleganter autem sumitur flos vernus ad huiusmodi ingeniorum similitudinem, cum illa ingenia sub initia sua floreat, & celebrentur, sed ætate confirmata expectationem de iis conceptam destituant, & frustrentur. Eodem pertinet, quod flos ille Diis inferis sacer sit; quia homines talis indolis ad omnia inutiles prorsus evadunt. Quicquid autem nullum ex se fructum edit, sed (veluti via navis in mari) transit, & labitur, id apud antiquos umbris, & Diis inferis consecrari solebat.

V.

STYX, SIVE FOEDERA.

PERvulgata est narratio, & in compluribus fabulis, interponitur, de unico illo juramento, quo Dii superi se obstringere solebant, cum poenitentia locum sibi nullo modo relinqui volebant. Illud juramentum nullam Majestatem celestem, nullum Attributum divinum advocabat, & testabatur; sed *Stygem*, Fluvium quandam apud inferos, qui atria Ditis, multis spiribus interfusis cingebat. Hæc enim formula sacramenti sola, neque præter eam alia quæpiam, firma habitæ est, & inviolabilis; scilicet incumbere poena perjurii, Diis imprimis metuenda, ut qui sefellisset, ad Deorum convivia per certa annorum spatia non accederet. Fabula de Foederibus, & pactis Principum confecta videtur; in quibus illud nimio plus quam oporteret, verum est; Foedera quacunq; solennitate, & religione Juramenti munita, parum firma esse, adeo ut ferè ad existimationem quandam & famam, & ceremoniam, magis quam ad fidem, & securitatem, & effectum adhibeantur. Quin si accesserint etiam affinitatis vincula veluti sacramenta naturæ, si merita mutua, tamen omnia infra ambitionem, & utilitatem, & Dominationis licentiam esse, apud plerosque reperiuntur. Tanto magis, quod Principibus facile sit per prætextus varios, & speciosos, cupidita-

tes suas, & fidem minus sinceram (nemine rerum arbitro, cui ratio sit reddenda) tueri, & velare. Itaque unum assumitur verum, & proprium fidei firmamentum, neq; illud Divinitas aliqua Cælestis. Ea est Necessitas, (Magnum potentibus Numen;) & Periculum Status, & Communicatio utilitatis. Necessitas autem per *Stygem* eleganter representatur, Flumen fatale, & irremeabile. Atq; hoc numen advocavit ad Foedera *Iphicrates Atheniensis*, qui quoniam inventus est, qui ea aperte loqueretur, quæ plerique tacite animo volunt, non abs re sit, ipsius verba referre. Is cum Lacedæmonios, varias Cautiones & Sanctiones, & Foederum firmamenta, & vincula excogitare & proponere animadverteret, interfectus; *Vnum* (inquit) *Lacedæmonis, nobis vobiscum vinculum, & securitatis ratio esse possit, si plane demonstratis, vos ea nobis concessisse, & inter manus possisse, ut vobis facultas laedendi nos, si maxime velleris, minime suppetere possit.* Itaque si facultas lædendi sublata sit, aut si ex foedere rupto periculum ingruat perditionis, aut diminutionis status, aut vectigalium, tum demum foedera rata & sancta tanquam Juramento *Stygis* confirmata censerî possint: Cum metus subit interditi illius & Suspensionis à Conviviis Deorum, sub quo nomine Imperii jura, & prærogativa, & Affluentia & felicitas antiquis significantur.

VI.

PAN, SIVE NATURA.

ANtiqui universam Naturam sub persona *Panis* diligentissimè descripserunt; *Hujus* generationem in dubio relinquunt. Alii enim asserunt eum à *Mercurio* genitum; alii longè aliam generationis formam ei tribuunt; Ajunt enim *Procos* universos cum *Penelope* rem habuisse, ex quo promiscuo concubitu, *Pana* Communem filium ortum esse. Atque in hac posteriore narratione, procul dubio, aliqui ex recentioribus, veteri fabula, nomen *Penelopes* imposuere, quod & frequenter faciunt, cum narrationes antiquiores, ad personas & nomina juniora traducunt, idque quandoq; absurde & infulse; ut hic cernere est; Cum *Pan* ex antiquissimis Diis, & longè ante tempora *Ulyssis* fuerit, atque insuper *Penelope* ob matronalem castitatem Antiquitati vnerabilis haberetur. Neque prætermittenda est tertia illa generationis explicatio: quidam enim prodiderunt, eum *Jovis*, & *Hybræos*, id est, Contumeliæ filium fuisse. Utunque orto, *Parca* illi sororis fuisse perhibetur. Effigies autem *Panis* talis ab antiquitate describitur: Cornutus, cornibus utque ad Cælum fastigiatis, corpore toto hispidus, & villosus, barbâ imprimis promissâ Figura biformis, humanâ quoad superiora, sed sensifera, & in *Capræ* pedes desinens. Gestabat autem insignia Potestatis, sinistra, fistulam, ex septem calamis compactam; dextrâ *Pedum*, sive lignum, superius curvum, & inflexum; Inducebatur autem *Cblamide* ex pelle *Pardalis*. Potestates ei & munera huiusmodi attribuuntur, ut sit Deus Venatorum, etiam *Pastorum*, & in universum *Ruricolæ*; Præses item *Montium*: erat etiam proximus *Mercurio* Nuncius Deorum. Habebatur insuper *Dux*, & Imperator *Nympharum*, quæ circa eum perpetuò *Choreas* ducere, & tripudiare solebant: comitabantur & *Satyri*, & *Jus Seniores Sileni*. Habebat
etiam

etiam potestatem terrores immittendi præsertim inanes, & supersticiosos, qui & Panici vocati sunt. Res gestæ autem ejus non multæ memorantur: Illud præcipuum; quod Cupidinem provocavit ad luctam, à quo etiam in certamine victus est. Etiam *Typhonem* Gyantem retibus implicavit, & cohibuit: atque narrat in super, cum Ceres mœstis, & ob raptam Proserpinam indignata, se abscondisset, atque Dii omnes ad eam investigandam magnoperè incubissent, & se per varias vias dispersiti essent, *Panis* solummodo ex felicitate quadam contigisse, ut inter venandum eam inveniret, & indicaret. Ausus est quoque cum *Apoline* de victoria Musices decertare, atque etiam *Mydas* iudice prælatum est: ob quod Judicium *Mydas* asinas aures tulit, sed clam & secretò. Amores *Panis* nulli referuntur, aut saltem admodum rari, quod mirum inter turbata Deorum prorsus tam profusè amatoriam videri possit. Idque solummodo ei datur, quod *Eccho* adamaret, quæ etiam uxor ejus habita est, atque unam etiam *Nympham Syringam* nomine; in quam propter iram, & vindictam (*Cupidinis* quem ad luctam provocare non reveritus esset) incensus est. Neque etiam prolem ullam suscepit (quod similiter mirum est, cum Dii præsertim Masculi prolifici admodum essent) nisi quod ei tribuatur tanquam filia, muliercula quædam Ancilla *lambe* nomine, quæ ridiculis narratiunculis oblectare hospites solebat, ejusque proles ex conjugè *Eccho* esse, à nonnullis existimatur. Fabula nobilis, si quæ alia, atque naturæ arcanis & mysteriis gravis & quasi distenta.

Pan (ut & nomen ipsum etiam sonat) universitate rerum, sive Naturam representat & proponit. De hujus origine, duplex omnino sententia est; atque adesse potest: aut enim à *Mercurio* est, verbo scilicet Divino, (quod & sacra literæ extra controversiam ponunt, & Philosophis iis, qui magis divini habitus sunt, visum est;) aut ex confusis rerum seminibus. Qui enim unum rerum principium posuerunt, aut ad Deum illud retulerunt; aut si materiam principium volunt, illud tamen potentia varium asseruerunt: adeò ut omnis hujusmodi controversia, ad illam distributionem reducatur, ut Mundus sit, vel à *Mercurio*, vel à *Proci* omnibus.

*Namq; canebat vis magnum per inane coacta
Semina, terrarumq; animaq; Marisq; fuissent
Et liquidi simul ignis, & hi is exordia primis.
Omnia & ipse tener Mundi concreverit Orbis.*

Tertia autem generatio *Panis* ejusmodi est, ut videantur Græci aliquid de Hebræorum Mysteriis, vel per *Ægyptios* internuncios, vel utcumque inaudivisse; pertinet enim ad statum *Mundi* non in meris Natalibus suis, sed post *Lapsum Adami*, morti, & corruptioni expositum, & obnoxium factum. Ille enim status, Dei, & Peccati Proles fuit, ac manet. Itaque triplex ista narratio de generatione *Panis*, etiam vera videri possit, si ritè & rebus, & temporibus distinguatur: Nam iste *Pan*, quem intuemur, & contemplamur, ac nimio plus quam oportet colimus, ex verbo Divino, median- te confusâ Materiâ (quæ & ipsa à Deo creata erat,

& subintrante Prævaricatione, & corruptione ortum habet. Naturæ rerum, Fata rerum, sorores verè perhibentur & ponuntur; naturalium siquidem *Causarum* *Catenæ* *Ortus* rerum, & *Durationes*, & *Interitus*, & *Depressiones*, & *Eminentias*, & *Labores*, & *felicitates*, & *Fata* denique omnia, quæ rebus accidere possunt, trahunt. *Cornua* autem *Mundo* attribuuntur. Quod verò *Cornua* hujusmodi ab imo latiora, ad verticem acuta sunt. Id eo spectat; Quod omnis rerum natura in *Pyramidis* acuta sit: Individua enim infinita sunt: ea colliguntur in species, & ipsas multiplices: Species rursus insurgunt in genera, atque hæc quoque ascendendo in magis generalia contrahuntur, ut tandem natura tanquam in unum coire videatur. Neque mirum est *Panis* *Cornua* etiam *Cælum* ferire; cum summities Naturæ sive *Ideæ* universales etiam ad divina quodam modo pertingant. Paratus enim, & propinquus est, transitus à *Metaphysica* ad *Theologiam* naturalem. *Corpus* autem *Natura* elegantissimè, & verissimè depingitur *Hirsutum*, propter rerum *Radios*: *Radii* enim sunt tanquam Naturæ crines, sive villi, atque omnia ferè vel magis vel minus radiosa sunt, quod in facultate visus manifestissimum est, nec minus in omni virtute & operatione ad distans: Quid enim operatur ad *Distans*, id etiam *Radios* emittere rectè dici potest, sed maxime omnium prominet *Barba Panis*, quia *Radii* corporum *Cælestium* maxime ex longinquo operantur & penetrant. *Quin* & *Sol*, quando parte superiore ejus nube obvoluta *Radii* inferius erumpunt, ad aspectum *Barbatus* cernitur. Etiam *Corpus Naturæ* rectissimè describitur *Biforme*, ob differentiam *Corporum Superiorum*, & *Inferiorum*. Illa enim ob pulchritudinem & motus æquabilitatem & constantiam, nec non Imperium in terram, & terrestria, merito sub humanâ figurâ representantur: Hæc autem ob perturbationem, & motus incompósitos, & quod à cælestibus regantur, *Bruti animalis* figurâ contenta esse possunt. Eadem corporis descriptio pertinet ad participationem specierum. Nulla enim *Natura simplex* videri potest, sed tanquam ex duobus participans & concreta.

Habet enim homo non nihil ex *Bruto*, *Brutum* non nihil ex *Plantâ*, *Planta* non nihil ex *Corpore* inanimato, omniaque revera biformia sunt, & ex specie superiore, & inferiore compacta. Acutissima autem est *Allegoria* de pedibus *Capræ*, propter motum ascensionis *Corporum* terrestrium versus *Regiones* *Aëris* & *Cæli*; *Capra* enim animal scanforium est, eaque è rupibus pendere, atque in præcipitiis hæreere amat; quod etiam res licet inferiori *Globo* destinata, miris modis faciunt, ut in *Nubibus* & *Meteoris* manifestissimum est. Insignia autem in manibus *Panis* duplicia. Alterum *Harmoniæ*, alterum *Imperii*. *Fistula* enim ex septem *Calamis*, conventum rerum, & *Harmoniam*, sive concordiam cum discordiâ mixtam, quæ ex septem stellarum *Errantium* motu conficitur, evidenter ostendit. *Pedum* autem illud etiam nobilis translatio est; propter vias Naturæ partim Rectas, partim Obliquas. Præcipue autem lignum, sive *Virga*, versus superiorem partem, curva est; quia omnia providentiæ divinæ opera

opera in Mundo ferè per Ambages, & Circuitus fiunt; ut aliud agi videri possit, aliud interim reverà agatur; ut *Iosephi* venditio in *Aegyptum*, & similia. Quin etiam in Regimine humano omni prudentiore, qui ad gubernacula sedent, populo convenientia per pretextus & vias obliquas feliciùs quæ volunt, quàm ex directo superinducunt, & insinuant; adeò ut omnis Imperii virga sive Bacillu ve superiùs inflexu sit. Vestis *Panis* & amiculum ingeniosè admodum ex pelle *Pardalis* fuisse fingitur; propter maculas ubique sparsas; Cælum enim *Stellis*, *Maria* Insulis, Tellus floribus consperguntur, atque etiam res particulares ferè variegatæ esse solent circa superficiem, quæ veluti rei *Chlamys* est. Officium autem *Panis* nullà alià re tam ad vivum proponi, atq; explicari potuerit, quàm ut *Deus* venatorum sit: Omnis enim naturalis actio, atque adeò motus & processus, nihil aliud quam venatio est. Nam & scientiæ & Artes opera sua venantur, & Consilia humana fines suos, atque res naturales omnes vel alimenta sua tanquam prædam, vel voluptates suas tanquam Solutum venantur, idque modis peritis & sagacibus.

Torva Leona Lupum sequitur, lupus ipse Capellam,

Florentem Cybistum sequitur lasciva Capella.

Etiam *Ruricularum* in genere *Pan* *Deus* est, quia huiusmodi homines magis secundum naturam vivunt, cum in Urbibus & Aulis Natura à cultu nimio corrumpatur; ut illud *Poëtæ* amatorum verum sit,

— *Pars minima est ipsa Puella sui.*

Montium autem in primis *Præfex* dicitur *Pan*, quia in montibus & locis editis Natura rerum panditur, atque oculis & contemplationi magis subjicitur. Quod alter à *Mercurio* *Deorum* Nuncius sit *Pan*, ea Allegoria planè divina est, cum proxime post verbum *Dei*, ipsa *Mundi* Imago, divinæ potentiæ & Sipientiæ præconium sit. Quod & *Poëta* divinus cecinit: *Cæli enarrant gloriam Dei, atque opera manuum ejus indicat Firmamentum.* *Pana* autem oblectant *Nymphæ*; Animæ scilicet: *Deliciæ* enim *Mundi*, Animæ viventium sunt: Ille autem meritò earum Imperator, cum illæ naturam quæque suam veluti *Ducem* sequantur, & circa eam cum infinita varietate, veluti singulæ morè patrio saltent, & *Choreas* ducunt, motu neutiquàm cessante: Una perpetuò comitantur *Satyr* & *Sileni*: *Senectus* scilicet & *Juventus*, Omnium enim rerum est ætas quædam hilaris & saltatrix: atque rursus ætas tarda & bibula: Utriusque autem ætatis studia verè contemplanti (tanquam *Democrito*) fortasse ridicula, & deformia videntur, instar *Satyr* alicujus aut *Sileni*. De *Panicis* autem terroribus prudentissima doctrina proponitur: Natura enim rerum omnibus viventibus indidit metum, ad formidinem vitæ atque essentia suæ conservatricem, ac mala ingruentia vitantem & depellentem; Veruntamen eadem Natura modum tenere nescia est; Sed timoribus salutaribus semper vanos, & inanes admiscet, adeò ut omnia

(si intus conspici darentur) *Panicis* terroribus plenissima sint; præsertim humana; quæ superstitione (quæ verè nihil aliud, quàm *Panicus* terror est) in immensum laborant; maxinè *Temporibus* duris, & trepidis & adversis. Quod verò attinet ad audaciam *Panis*, & Pugnam per Provocationem cum *Cupidine*; id eo spectat, quia Materia non caret inclinatione & appetitu ad dissolutionem *Mundi* & recidivationem in illud *Chaos* antiquum, nisi prævalidâ rerum concordia (per Amorem, sive *Cupidinem* significatâ) malitia & impetus ejus cohiberetur & in ordinem compelleretur: Itaque bono admodum hominum & rerum fato sit, ut illud certamen *Pan* adversum experiat, & victus abscedat. Eodem profus pertinet & illud de *Typhone* in rebus implicato; quia ut cunque aliquando vasti, & insoliti rerum tumores sint (id quod *Typhon* sonat) sive intumescant maria, sive intumescant nubes; sive intumescat Terra, sive alia: tamen rerum Natura huiusmodi corporum Exuperantias, atque Insolentias, Reti inextricabili implicat, & coercet, & veluti catenâ adamantinâ devincit. Quod autem inventio *Ceteris* huic *Deo* attribuitur, idque inter venationem; reliquis *Diis* negatur, licet sedulo quærentibus, & illud ipsum agentibus; monitum habet verum admodum & prudens; hoc est, ne rerum utilium, ad vitam & cultum Invenio, qualis fuit segetum, à Philosophis Abstractis, tanquam *Diis* Majoribus, expectetur; licet totis viribus in illud ipsum incumbant, sed tantummodò à *Pane*, id est Experientia sagaci & rerum *Mundi* notitia universalis, quæ etiam casu quodam ac veluti inter venandum in huiusmodi inventa incidere solet. Illud autem *Musices* certamen, ejusque eventus, salutarem exhibet doctrinam, atque eam, quæ rationi & judicio humano gestienti, & se effertenti sobrietatis vincula injicere possit. Duplex enim videtur esse *Harmonia*, & quasi *Musica*; altera Providentiæ Divinæ, altera rationis Humanæ. Judicio enim humano, ac veluti auribus Mortalium, Administratio *Mundi* & *Rerum*, & judicia divina secretiora sonant aliquid durum, & quasi obsonum: quæ inscitia licet Asininis auribus meritò insignatur, tamen & ipsæ illæ aures secretò, nec palam gestantur: Neque enim hujus rei deformitas à vulgò conspicitur, aut notatur. Postremò, minime mirum est, si nulli *Amores* *Pani* attribuuntur, præter *Conjugium* *Ecchus*; *Mundus* enim seipso, atque in se rebus omnibus fruitur: qui amat autem, frui vult, neque in *Copia*, desiderio locus est. Itaque *mundi* *Amores* esse nulli possunt, nec patiendi *Cupido*, cum seipso contentus sit, nisi fortasse sermones: ij sunt *Nympha*, *Eccho*, aut si accuratioribus sint, *Syringa*. Inter *Sermones* autem, sive voces, excellenter ad *conjugium* *mundi* sumitur sola *Eccho*; Ea enim demùm vera est *Philosophia*, quæ *mundi* ipsius voces fidelissime reddit, & veluti dictante mundo, conscripta est; & nihil aliud est quàm ejusdem simulacrum & reflexio, neque addit quicquam de proprio, sed tantum iterat, & resonat. Ad *mundi* etiam sufficientiam & Perfectionem pertinet, quod prolem non edat. Ille enim per

per Partes generat, per Totum autem quomodo generare possit? cum Corpus extra ipsum non sit. Nam de filiâ ejus Putativa, muliercula illa, est fanè ea adjectio quædam ad Fabulam sapientissima; per illam enim repræsentantur ea, quæ perpetuis temporibus passim vagantur, atque omnia implent, vaniloquæ de rerum Natura Doctrinæ, re ipsa infructuosa, genere quasi subditæ, garrulitate verò interdum jucundæ, interdum molestæ & importuna.

VII.

PERSEUS, SIVE BELLUM.

Perſeus traditur fuisse à Pallade missus ad obrutandam *Medusam*, quæ populis plurimis ad Occidentem in extremis Hiberiæ partibus maximæ calamitati fuit. Monstrum enim hoc tam durum atque horrendum fuit, ut aspectu solo homines in saxa verteret. Erat autem è Gorgonibus una ac sola Martialis Medusa; cum Passivæ reliquæ non essent. Itaque *Perſeus* ad tam nobile facinus se comparans, arma ac dona à tribus Diis accepit: Talares alas à *Mercurio*, à *Plutone* Galeam, Scutum à *Pallade*, & Speculum. Neque tamen licet tanto apparatu instructus, ad *Medusam* rectè perrexit, sed primum ad *Graas* divertit, Ex sorores ex altera parente Gorgonibus erant. Atque *Graa* ista Cana jam à Nativitate erant, & tanquam vetula. Oculis autem iis tantummodo & dens erat omnibus unicus, quos prout exire foras quamque contigerat, vicissim gestare, reversa autem iterum deponere solebant: Hunc itaque oculum atque hunc dentem illa *Perſeo* commodarunt. Tum demùm cum se abundè ad destinata perficienda instructum judicaret, ad *Medusam* properavit impiger & volans: Illam autem dormientem offendit; Neque tamen aspectui ejus (si evigilaret) se committere audebat, sed Cervice reflexa, in Speculum *Palladis* inspiciens atque hoc modo icus dirigens, caput ei abscidit. Ex sanguine autem *Medusæ* fuso, statim *Pegasus* alatus emicuit. Caput enim abscissum *Perſeus* in Scutum *Palladis* inseruit, cui etiam nunc sua mansit vis, ut ad ejus intuitum omnes seu attoniti aut syderati obrigerent. Fabula de Belligerandiratione & prudentia conficta videtur. Atque in ipsa de bello suscipiendo, & degenerate belli eligendo deliberatione, tria proponit præcepta sana, & gravia, tanquam ex Consilio *Palladis*. Primum ut de subjugatione Nationum Finitimarum quis non admodum laboret. Neque enim eadem est patrimonii, & imperii ampliandi ratio. Nam in possessionibus privatis, vicinitas prædiorum spectatur: sed in propagando Imperio, Ocasio & belli conficiendi facilitas, & fructus, loco vicinitatis esse debent. Certè Romani, quo tempore Occidentem versus, vix ultra Liguriam penetraverant, Orientis provincias usque ad Montem *Tantum* armis & imperio complexi sunt. Itaque *Perſeus* licet Orientalis, tamen longinquam expeditionem, usque ad extrema Occidentis minimè detractavit. Secundò Curæ esse debet, ut justa & honorifica subsit belli causa: Id enim & a lacritatem tum militibus, tum populis impensas conferentibus addit & societates aperit, & conciliat, & plurimas denique commoditates habet.

Nulla autem belli causa magis pia sit, quam de bellatio Tyrannidis, sub qua populus succumbit, & prosternitur sine animis & vigore, tanquam sub aspectu *Medusæ*. Tertio prudenter additur; quod cum tres Gorgones fuerint (per quas bella repræsentantur) *Perſeus* illam delegerit, quæ fuerit Mortalis; hoc est bellum ejus conditionis, quod confici, & ad exitum perduciposset, nec vastas, aut infinitas spes persecutus est. Instructio autem *Perſei* ea est, quæ ad Bellum unice confert, & fortunam ferè trahit. Accepit enim celeritatem à *Mercurio*, Occultationem Consiliorum ab *Oreo*, & Providentiam à *Pallade*. Neque caret Allegoriâ, eaque prudentissima, quod Alæ illa celeritatis Talares, non Axillares fuerint, atque pedibus non humeris additæ; quia non tam in primis belli aggressibus, quam in eis quæ sequuntur, & primus subsidio sunt; Celeritas requiritur: Nullus enim error in bellis magis frequens est, quam quod Prosecutiones, & subsidarii Impetus, Initiorum alacritati non respondent. Etiam illa Providentiæ Divisio (Nam de Galea *Plutonis*, quæ homines invisibiles reddere solebat, Parabola manifesta est) ingeniosa videtur de scuto, & speculo; neque enim ea Providentiâ solum adhibenda est, quæ cavet instar Scuti, sed illa altera per quam hostium vires, & motus, & consilia cernuntur, instar speculi *Palladis*. Verùm *Perſeo* utcumque copiis aut animis instructo, restat aliud quiddam maximi per omnia momenti antequam incipiatur bellum, nimirum ut divertat ad *Graas*. *Graa* autem Proditiones sunt, Bellorum scilicet Sorores, non Germanæ illæ quidem, sed generis nobilitate quali impares. Bella enim generosa, Proditiones degeneres & turpes. Earum descriptio elegans est, ut cana à nativitate sint, & tanquam Vetulae, propter perpetuas Proditorum Curas & Trepidationes: Earum autem vis (antequam in manifestam defectionem erumpant) aut in Oculo, aut in Dente est: Omnis enim Factio à statu quoquam alienata, & speculatur, & mordet: Atque hujusmodi Oculus & Dens tanquam Communis est. Nam quæ didicerunt, & noverunt, ferè per manus factionis ab uno ad alterum transeunt, & percurrunt. Et quod ad Dentem attinet, uno ferè ore mordent, & similem Cantilenam canunt, ut si unum audias, omnes audias. Itaque *Perſeo* conciliandæ sunt ista *Graa*, ut Oculum, & Dentem ei commodent: Oculum ad Indicia, dentem ad rumores ferendos, & invidiam conflandam, & animos hominum sollicitandos. His itaque dispositis, & præparatis, sequitur ipsa Belli actio. In eâ *Medusam* dormientem invenit: Prudens enim belli susceptor, semper ferè hostem assequitur imparatum & securitati propriam: Atque nunc tandem speculo *Palladis* opus est. Plurimi enim ante ipsa pericula res hostium acutè & attentè introspicere possunt; sed in ipso periculi articulo præcipuus est usus speculi, ut modis periculi cernatur, terror non offundatur: (quod per illum intuitum capite averso significatur) A bello perfecto sequuntur effecta duo: Primum *Pegasi* illa generatio & exuscitatio, quæ satis evidenter Famam denotat, quæ per omnia

Hhh

volat

volat & victoriam celebrat: Secundum Gestatio capitis *Meduse* in scuto; siquidem nullum præsidij genus huic ob præstantiam comparari possit. Unicum enim tacinus insigne, & memorabile fœliciter gestum, & perpetratum, omnes inimicorum motus cohibet, atq; malevolentiam ipsam stupidam reddit.

VIII.

ENDYMION, SIVE GRATIOSUS.

Paltor *Endymion* traditur à *Luna* fuisse adamatus: novum autem, & singulare erat consuetudinis genus, siquidem ille decumbebat in nativa quadam specu, sub Saxis *Larnis*; *Luna* autem haud raro de Cœlo perhibetur descendisse, & sopiti Oscula petiisse, ac rursus in Cœlum se recipisse. Neque tamen Otium istud, & somnus in detrimentum fortunarum ejus cedebat. Sed *Luna* interim effecit, ut pecus ejus pinguesceret admodum, ac numero etiam fœlicissime auctum esset, ut nulli paltorum greges essent lætiores, aut numerosiores. Fabula ad ingenia & mores Principum pertinere videtur. Illi enim cogitationum pleni, & in suspiciones propensi, non facile ad consuetudinem vitæ interiorum recipiunt homines qui sunt perspicaces, & curiosi, & quasi animo vigilantes, sive exsomnes: sed potius eos, qui ingenio sunt quieto, & morigeri, & quod placitum est illis patiuntur, & nil ultra inquirunt, sed se veluti ignaros & nil sententes, & quasi sopitos præbent; denique magis obsequium simplex, quam observantiam callidam præstant. Etenim cum hujusmodi hominibus Principes de Majestate sua, veluti *Luna* de Orbe superiore, descendere & personam (quàm perpetuò genere instar Oneris cujusdam sit) deponere, & familiariter versari libenter consueverunt, idque se tuto facere posse putant. Id quod in *Tyberio Casare*, Principe omnium maximè difficili, præcipue annotatum fuit: apud quem illi solummodo gratiosi erant, qui notitiam morum ejus reverè habebant, sed pertinaciter, & quasi stupidè dissimulabant. Quod etiam *Ludovico undecimo Francorum Regi* Principi cautissimo, & callidissimo in moribus erat. Neque ineleganter in Fabula ponitur Antrum illud *Endymionis*: quia ferè usitatum est illis, qui hujusmodi gratia apud Principes florent, habere secessus aliquos amœnos, quò illos invitent, ad otium & animi remissionem absque Fortunæ suæ mole. Qui autem in hoc genere gratiosi sunt, plerumque rem suam bene agunt. Nam Principes licet fortasse ad honores eos non evchant, tamen cum vero affectu, nec propter utilitatem tantum illos diligant, munificentia sua eos ditare consueverunt.

IX.

SOROR GYGANTUM, SIVE FAMA.

Memorant Poetæ, *Gygantes* è terra procreatos, bellum *Jovis*, & superis intulisse, & fulmine disiectos & devictos fuisse. Terram autem Deorum ira irritatam in vindictam natorum

suorum, *Famam* progenisse; extremam *Gygantibus* Sororem:

*Illam Terræ parens irâ irritata Deorum
Extremam (ut perhibent) Cæo Enceladog, Sororem*

Progenit. —

Hujus Fabulæ ea sententia videtur esse: per *Terram*, Naturam vulgi significarunt, perpetuò tumidam & malignam versus Imperantes, & res novas parturientem: Hæc ipsa occasione adeptæ, Rebelles parit & seditiosos, qui Principes ausu nefario exturbare, & dejicere machinantur, quibus oppressis, eadem Plebis natura deterioribus favens, & tranquillitatis impatiens rumores gignit, & susurros malignos, & Famas querulas, & famosolibellos, & cætera id genus, ad invdiam eorum qui rebus præfunt; ut Actiones Rebellium, & Famæ Seditiosæ, genere, & Stirpe non differant; sed veluti sexu tantum; cum istæ mulieres videantur, illæ viriles.

X.

ACTÆON ET PENTHEUS,
SIVE CURIOSUS.

Curiositas humana in secretis rimandis, & eorum notitia appetitu male sano concupiscentia, & prensanda, duplici exemplo apud antiquos coercetur: Altero *Actæonis*, altero *Penthei*. *Actæon* cum *Dianam* imprudens, & casu sine veste vidisset, in Cervum versus, à canibus quos alebat, dilaceratus est. *Pentheus* cum sacrificiorum *Bacchi occultorum*, conscensa arbore, spectator esse voluisset, furore percitus est. Fuit autem *Penthei* Dementia ejus generis, ut res congeminasse existimaret, & duo Soles & rursus duæ *Thebæ* ei ob oculos versarentur; Adeo ut, cum *Thebæ* properaret, statim alteris *Thebis* conspectis retraheretur: Atq; hoc modo perpetuò & irrequisite sursum & deorsum ferretur.

Eumenidium demens qualis videt agmina Pentheus,

Et Solem geminum, & duplices se ostendere Thebæ.

Fabularum prima, ad secreta Principum; Secunda, ad secreta divina pertinere videtur. Qui enim Principibus non admissi, & præter eorum voluntatem secretorum conscii sunt, odium certissimum apud eos consequuntur. Itaque gnari se peti, & occasiones captari, vitam degunt Cervorum more timidam & suspicionibus plenam. Quin & illud sæpius accidit, ut à servis & domesticis in gratiam Principum, accusentur & subvertantur. Ubi enim Principis offensio manifesta est; quot servi, tot ferè Proditores esse consueverunt, ut *Actæonis* fatum illos moneat. Alia est *Penthei* calamitas. Qui enim ausu temerario, mortalitatis parum memores, per excelsa Naturæ & Philosophiæ fastigia (tanquam arbore conscensa) ad Mystera divina aspirant, iis pœna propo- sita est, perpetuè inconstantia, & judicij vacillantis & perplexi. Cum enim aliud sit Lumen Naturæ, aliud Divinum, ita cum illis sit, ac si duos Soles viderent. Cumque Actiones vitæ, & decreta voluntatis, ab intellectu pendeant; sequitur etiam ut non minus voluntate, quàm opinione hæsitent, nec sibi omnino consent: Itaque & duas *Thebæ*

Thebas similiter vident. Per *Thebas* enim actionum fines describuntur (cum *Thebis Pentheo* esset domus & perfugium. Hinc fit, ut nesciant, quò se vertant, sed de summa rerum incerti & fluctuantes, tantum subitis mentis impulsibus in singulis circumagantur.

XI.
ORPHEUS, SIVE PHILO-
SOPHIA.

Fabula de *Orpheo* vulgata, nec tamen interpretem fidum per omni sortita, *Philosophia* universæ imaginem referre videtur. Persona enim *Orphei* viri admirandi, & planè divini, & omnis harmoniæ periti, & modis suavibus cuncta vincens, & trahentis, ad *Philosophiam* descriptionem facili transitu traducitur. Labores enim *Orphei*, Labores *Herculis*, quemadmodum opera Sapientiæ, opera Fortitudinis, dignitate & potentia superant. *Orpheus* ob amorem uxoris morte immatura præreptæ, fretus lyra, ad Inferos descendere sibi in animum duxit, ut Manes deprecaretur; neque spe sua decidit. Nam placatis Manibus & delimitis, suavitate cantus & Modulationibus, tantum apud eos potuit, ut ei uxorem secum abducere indultum sit: Ea tamen lege, ut illa eum à tergo sequeretur, ipse autem antequam ad luminis oras perventum esset, ne respiceret. Quod cum ille nihilominus, amoris & curæ impatientia (postquam ferè in tuto esset) fecisset, rupta sunt fœdera: atque illa ad inferos gradu præcipiti relapsa est. Ab illo tempore *Orpheus* mœstus, & mulierum osor, in solitudines profectus est, ubi eadem cantus, & Lyrae dulcedine, primò feras omnigenas ad se traxit, aded ut naturam suam exuentes, nec irarum aut ferocitatis memores, nec libidinis stimulis, & furoribus præcipites actæ, nec ingluviem satiare, aut prædæ inhiare amplius curantes, in morem Theatri, illum circumstarent, benignæ & mansuetæ inter se factæ, & tantum Lyrae concentui aures præbentes. Neque is finis, sed tanta Musica vis, & potentia fuit, ut etiam sylvas moveret, & lapides ipsos, ut illa quoque se transferrent, & sedes suas circa eum, ordine & modo decenti ponerent. Hæc ei cum ad tempus fœliciter & magna cum admiratione cessissent; tandem *Thracia* mulieres stimulis *Bacchi* percitæ, primò cornu raucum, & immane sonans instarunt: Ex eo, propter strepitum, musica sonus amplius audiri non potuit: Tum demùm soluta virtute, quæ ordinis, & societatis istius erat vinculum, turbati ceptum est, & ferae singulæ ad naturam suam redierunt, & se invicem ut prius persecutæ sunt; neque lapides, aut sylva suis mansere locis: *Orpheus* autem ipse tandem à mulieribus furentibus disceptus est, & sparsus per agros; ob cuius mortis mœrorem, *Helicon* (Huius Musis sacer) aquas sub terram indignatus condidit, & per alia loca caput rursus extulit. Sententia Fabulæ ea videtur esse. Duplex est *Orphei Cantio*: Altera ad placandos Manes; Altera ad trahendas feras & sylvas. Prior ad naturalem Philosophiam, Posterior ad Moralem, & Civilem aptissimè refertur. Opus enim naturalis Philosophiæ longè nobilissimum, est ipsa restitutio, & instauratio rerum corruptibilium,

& (huiusce rei tanquam gradus minores) corporum in statu suo conservatio, & dissolutionis & putredinis retardatio. Hoc si omninò fieri debet, certè non aliter effici potest, quàm per debita & exquisita Naturæ temperamenta, tanquam per Harmoniam lyrae, & modos accuratos. Et tamen cum sit res omnium maximè ardua, effectus plerumque frustratur. Idque (ut verisimile est) non magis aliam ob causam, quàm per curiosam, & intempestivam sedulitatem & impatientiam. Itaque *Philosophia*, tantæ rei ferè impar; atque idcirco meritò mœsta, vertit se ad res humanas, & in animos hominum, suavis & eloquentia, virtutis, & æquitatis, & pacis amorem insinuans populorum cœtus in unum coire facit; & juga legum accipere, & imperiis se submittere, & affectuum indomitorum oblivisci, dum præceptis, & disciplinæ auscultant, & obtemperant: Unde paulò post *Ædificia* extruuntur, *Oppida* conduntur, *Agri* & *Horti* Arboribus conferuntur; ut lapides, & sylvas non abs re convocari & transferri dictum sit. Atque ista rerum Civilium cura, rite atque ordine ponitur post experimentum corporis mortalis restituenti sedulo tentatum; & ad extremum frustratum: Quia mortis necessitas inevitabilis evidentius proposita, hominibus ad aeternitatem, meritis, & nominis fama querendam; animos addit. Etiam prudenter in Fabula additur, *Orpheum* à mulieribus, & nuptiis alieno animo fuisse, quia nuptiarum delinimenta, & liberorum charitates, homines plerumque à magnis, & excelsis erga republicas meritis avertunt, dum immortalitatem propagine, non factis, assequi satis habent. Verum & ipsa Sapientiæ opera, licet inter humana excellant, tamen & suis periodis clauduntur. Evenit enim, ut postquam regna, & respublicæ ad tempus floruerint; subinde perturbationes, & seditiones & bella orientur; inter quorum strepitus, primò leges conticescunt, & homines ad naturæ suæ depravationes redeunt; atque etiam in agris, atque oppidis vastitas conspicitur. Neque ita multò post (si huiusmodi furores continentur) literæ etiam, & *Philosophia* certissimè disceptitur: aded ut fragmenta tantum ejus, in paucis locis, tanquam *Naufragii* Tabulæ, inveniantur, & barbara tempora ingruant; *Heliconis* aquis sub terra meris, donec debita rebus vicissitudine, non iisdem fortasse locis, sed apud alias Nationes erumpant, & emanent.

XII.
COELUM, SIVE ORIGINES.

Tradunt Poëtæ *Cœlum* antiquissimum Deorum extitisse; Huius partes generationis à filio *Saturno* falce demessas fuisse. *Saturnum* autem sobolem numerosam generasse: Sed filios continuò devorasse: tandem vero *Iovem* exitum effugisse, & adultum, patrem *Saturnum* in Tartarum detrussisse, & regnum accepisse: quin etiam Patris genitalia eadem falce, qua ille *Cœlum* execuerat, abscidisse, atque in mare projecisse, inde *Venerem* natam esse. Postea vero *Iovis* regnum vix confirmatum, duo memorabilia bella excepisse. Primum *Titanum*, in quibus

Hhh 2 debel-

debellandis Solis operam (qui solus ex *Titanibus Iovis* rebus favebat) egregiam fuisse: Secundum *Gygamem*, qui & ipsi fulmine & Jovis armis disjecti sunt; quibus domitis, Jovem securum regnasse. Fabula videtur Enigma de Origine rerum non multum discrepans ab ea Philosophia, quam postea Democritus amplexus est. Qui apertissimè omnium aeternitatem Materiam asseruit, aeternitatem Mundi negavit; in quo aliquanto propius ad veritatem verbi divini accessit, cujus narratio Materiam informem ante opera Dierum statuit. Sententia Fabulae huiusmodi est. Caelum esse concavum illud, sive ambitum, quod Materiam complectitur. *Saturnum* autem Materiam ipsam, quae omnem generandi vim parenti praescidit. Summam enim Materiam perpetuo eandem esse; neque ipsum Quantum Naturae crescere, aut minui. Agitationes autem, & motus Materiam, primo imperfectas, & male coherentes rerum compages produxisse, & veluti tentamenta mundorum: Dein aevi processu Fabricam ortam esse, quae formam suam tueri & conservare posset. Itaque priorem aevi distributionem per regnum Saturni significari, qui ob frequentes rerum dissolutiones, & breves durationes, Filiorum suorum Devorator habitus est: Secundam autem per regem *Iovis*, qui continuas istas, & transitorias mutationes in *Tartarum* detrusit; qui locus perturbationem significat. Is locus videtur esse spatium inter ima Caeli & interiora Terrae medium; quo intervallo perturbatio & fragilitas & mortalitas sive corruptio maximè veritur. Atque durante priore illa generatione rerum, quae sub regno Saturni tenuit, *Venerem* natam non fuisse. Donec enim in universitate Materiam, discordia esset concordia potior & valentior, mutatio per totum necessariò facta est, atque in ipsa Fabrica integrali. Tales verò Generationes Rerum extiterunt, antequam *Saturnus* exectus esset. Hunc verò generationis modum cessantem, alter ille modus continuò excepit, qui per *Venerem* fit: adulta & praevallida rerum concordia; ut mutatio tantum per partes procedat, integra & inconfusa Fabrica universali: *Saturnum* tamen detrusum, & deturbatum, non peremptum & extinctum narant, quia mundum in antiquam confusionem, & interregna relabi posse, opinio Democriti erat: quod *Lucretius* ne suis temporibus eveniret deprecatus est.

Quod procul à nobis, flectat Fortuna gubernans,

Et ratio potius, quam res persuadeat ipsa.

Postquam autem mundus mole, & vi sua consisteret, tamen otium ab initio non fuisse. Nam secutos primùm in Coelestibus Regionibus motus notabiles, qui virtute Solis in Coelestibus praedominante, ita sopiti sunt, ut mundi status conservaretur: Postea supiliter in inferioribus; per inundationes, tempestates, ventos, terrae motus magis universales, quibus etiam oppressis, & dissipatis, magis pacata, ac durabilis rerum conspiratio, & tranquillitas ac

crevit. Verùm de ista Fabula utrumque pronunciaripotest, & Fabulam *Philosophiam* continere, & Philosophiam rursus *Fabulam*. Novimus enim (ex Fide) haec omnia nil aliud esse, quam sensus jam pridem cessantia & deficientia Oracula: Cum mundi, & Materiam, & Fabricam ad Creatorem verissimè referatur.

XIII.
PROTEUS, SIVE MATERIA.

Narrant Poetae *Proteum Neptuno* pastorem fuisse; eundemque Senem, & Vatem; Vatem scilicet praestantissimum & veluti Termaximum. Noverat enim non futura solummodo, sed & Praeterita & Praesentia, adeò ut praeter Divinationem, etiam omnis Antiquitatis, & omnium Secretorum Nuncius ac Interpres esset. Morabatur autem sub ingente specu. Ibi ei mos erat sub meridiem gregem suum Phocaram numerare, atque deinde somno se dare. Qui autem opera ejus aliqua in re, uti volebat, is non alio modo apud eum valere poterat, nisi eum manibus comprehensum vinculis constringeret. Ille contra, ut se liberaret, in omnes formas, atque rerum miracula, ignem, lympham, feras se vertere solebat; donec tandem in pristinam formam restitueretur. Sensus Fabulae ad addita Naturae, & Conditiones Materiam pertinere videtur. Sub *Proteo* enim Persona Materiam significatur omnium rerum post Deum antiquissima. Materiam autem sub Caeli Concavo tanquam sub specu habitat. *Neptunus* autem mancipium est, quia omnis Materiam operatio & dispensatio in liqui iis praecipue exercetur. Pecus autem sive Grex *Protei*, non aliud videtur esse, quam Species ordinarum Animalium, Plantarum, Metallorum in quibus Materiam videtur se diffundere, & quasi consumere; adeò ut postquam illas species effinxerit, & absolverit (tanquam penso completo) dormire & quiescere videatur, nec alias amplius Species moliri, tentare aut parare. Atque haec est *Protei* Pecoris numeratio, & subinde Somnus. Hoc autem sub Meridiem, non Auroram, & Vesperum fieri dicitur, id est, cum Tempus jam venerit, quod speciebus ex Materiam debite praeparata, & praedisposita perficiendis, & excludendis maturum sit, & quasi legitimum, & inter Rudimenta earum, & Declinationes medium; quod nos satis scimus ex Historia sacra sub tempus ipsum Creationis fuisse; Tum enim per virtutem illam divini verbi (*Producat*) Materiam ad imperium Creatoris, non per Ambages suas, sed subito confluit, & Opus suum in actum affatim perduxit, ac Species constituit. Atque hucusque Fabula narrationem suam de *Proteo* libero, & soluto cum Pecore suo complet. Nam universitas rerum cum Structuris, & Fabricis Specierum ordinariis, est Materiam non constricta, aut devincta, & gregis materiaturum facies. Nihilominus si quis peritus Naturae Minister, vim adhibeat Materiam, & Materiam vexet, atque urgeat, tanquam hoc ipso destinato, & proposito; ut illam in nihilum redigat: illa contra (cum Annihilatio, aut interitus verus, nisi per DEI omnipotentiam fieri

fieri non possit) in tali necessitate posita in miras rerum transformationes & effigies se vertit: adeo ut tandem veluti in orbem se mutet, & periodum impleat, & quasi se restituat, si vis continetur. Eius autem constrictionis, seu alligationis ratio magis facilis erit & expedita, si Materia per Manicas comprehendatur, id est, per Extremitates. Quod autem additur in Fabula *Proteum* Vatem fuisse, & trium temporum gnarum, id cum Materia natura optime consentit. Necessesse est enim, ut qui Materiae passiones, & processus noverit, rerum Summam & earum quae factae sunt, & quae fiunt, & quae insuper futurae sunt, comprehendat, licet ad partes & singularia cognitio non extendatur.

XIV.

MEMNON, SIVE PRÆ-
MATURUS.

Memorant Poëtae *Memnonem* *Aurora* filium fuisse. Ille armorum pulchritudine insignis, & aura populari celebris ad Bellum *Trojanum* venit, & ad summa ausu præcipiti festinans, & anhelans, cum *Achille* Graecorum fortissimo, certamen singulare inivit, atque ejus dextra occubuit. Hunc *Jupiter* miseratus aves lugubre quiddam & miserabile perpetuo quirantes ad Exequias ejus & funeris decus excitavit; Eiusdem statua quoque *Solis* orientis radiis percussa, sonum flebilem edere solita fuisse perhibetur. Fabula ad adolescentum summæ spei Calamitosos exitus pertinere videtur. Illi enim tanquam *Aurora* filii sunt; atque inanium & externorum specie tumidi, majora ferè viribus audent, atque *Heroes* fortissimos laceant, & in certamen deponunt, & impari congressu succumbentes, extinguuntur; Horum autem mortem infinita commiseratio sequi solet: Nil enim inter Fatamortalium tam flebile est, tamque potens ad misericordiam commovendam, quam virtutis flos immaturo exitu præcisus. Neque enim prima ætas ad fatietatem scilicet, aut ad invidiam usque duravit, quæ inestitiam in obitu lenire, aut misericordiam temperare possit; Quin etiam Lamentationes & Planctus non solum tanquam Aves illæ funebres circa rogos eorum volitant, sed & durat hujusmodi miseratio, & producit: Maximè autem per Occasiones & Novos motus & Initia magnarum rerum, veluti per *Solis* radios Matutinos, Desideria eorum rorantur.

XV.

TYTHONUS, SIVE
SATIETAS.

Legens Fabula narratur de *Tythone*, eum ab *Aurora* adamatum fuisse, quæ perpetuam ejus consuetudinem exoptans, à *Jove* petiit, ut *Tythonus* nunquam mori possit: verum incuria mulieri oblita est petitioni suæ & illud inferere, ut nec senectute gravaretur. Itaque moriendi conditio ei erepta est, senium autem secutum est mirum & miserandum, quale consentaneum est evenire ei, cui mors negatur, & perpetuo ingravescit. Adeo ut *Jupiter* hujusmodi sortem miseratus, tandem eum in *Cicadam* converterit.

Hæc Fabula ingeniosa adambratio & descriptio voluptatis esse videtur; quæ à principio velut sub tempus *Aurora*, adeo grata est, ut homines vota faciant, ut gaudia hujusmodi sibi perpetua, & Propria sint, obliti fatietatem & tedium eorum instar Senii, ipsis non cogitantibus, obventura. Adeo ut ad extremum cum actiones voluptariae homines deserant, cupido verò & affectus non moriantur, fieri soleat, ut homines sermonibus tantum, & commemorationibus earum rerum, quæ eis integra ætate voluptati fuerunt, se oblectent. Quod in *Libidinosis*, & viris *Militariibus* fieri videmus, cum illi impudicos sermones, hæc facinora sua retractent, *Cicadarum* more, quarum vigor tantum in voce est.

XVI.

PROCUS JUNONIS, SIVE
DEDECUS.

Narrant Poëtae *Jovem*, ut amoribus suis potiretur, multas & varias formas sumpsisse; *Tauri*, *Aquilæ*, *Cygni*, *Imbris aurei*; Cum autem *Junonem* sollicitaret, vertisse se in formam maximè ignobilem, atque contemptui & ludibrio expositam. Ea fuit miseri *Cuculi*, imbre & tempestate madefacti, & attoniti, tremebundi & semimortui: Prudens Fabula est, & ex intinis moribus desumpta. Sensus verò talis, Ne homines nimium sibi placeant, existimantes virtutis suæ specimen, eos apud omnes in pretio, & gratia ponere posse. Id enim succedere pro natura, & moribus eorum, quos ambiunt, & colunt, qui si homines sunt, nullis ipsi dotibus, & ornamentis insigniti; sed tantum ingenio sunt superbo & maligno (id quod sub figura *Junonia* representatur) tum verò norint sibi exendam prorsus esse omnem personam, quæ vel minimum præ se ferat decoris, & dignitatis; atque despere se planè, si alia via insistant; neque satis esse si obsequii deformitatem præstant, nisi omnino se in personam abjectam & degenerem mutant.

XVII.

CUPIDO, SIVE A-
TOMUS.

Quæ de *Cupidine* sive Amore dicta sunt à Poëtis; in eandem personam propriè convenire non possunt: Ita tamen discrepant, ut confusio personarum rejiciatur, similitudo recipiatur. Narrant itaque Amorem omnium Deorum fuisse antiquissimum, atque adeo omnium rerum, Excepto *Chao*, quod ei coævum perhibetur; *Chaos* autem à priscis viris nunquam divino honore, aut nomine Dei insignitur. Atque Amor ille prorsus sine parente introducitur; nisi quod à nonnullis *Ovum* noctis fuisse traditur. Ipse autem ex *Chao*, & Deos, & Res universas progenit: Eius autem attributa ponuntur Numero quatuor, ut sit infans perpetuus, Cæcus, Nudus, Sagittarius; fuit & Amor quidam alter, Deorum nati *Minimus*; *Veneris* filius; in quem etiam Antiquioris attributa transferuntur; & quodam modo competunt. Fabula ad Cünabula Naturæ pertinet, & penetrat. Amor iste videtur esse Appetitus, sive Stimulus Materiae primæ; sive (ut explicatiùs loquar) *Motus naturalis Atomus*. Hæc

Hhh 3

enim est illa vis antiquissima, & unica, quæ ex Materia omnia constituit & effingit. Ea omnino sine Parente est; id est, sine causa. Causa enim effectus veluti Parens est: Hujus autem virtutis causa nulla potest esse in Natura (Deum enim semper excipimus.) Nihil enim hac ipsa prius; itaque efficiens nulla: Neque aliquid Naturæ Notius; ergo nec Genus; nec Forma; Quamobrem quæcunque ea tandem sit, positiva est & furda. Atque etiam si Modus ejus, & Processus sciri daretur; tamen per causam sciri non potest; cum sit post Deum causa causarum, ipsa incausabilis. Neque fortasse Modum ejus intra inquisitionem humanam listi, aut comprehendere posse sperandum est; Itaque merito fingitur Ovum à Nocte exclusum; Certè Sanctus Philosophus ita pronunciat. *Cuncta fecit pulchra temporibus, & Mundum tradidit disputationibus eorum, ita tamen ut non inveniat Homo, Opus quod operatus est Deus à principio, usque ad finem.* Lex enim Summaria Naturæ, sive virtus istius *Cupidinis*, indita primis rerum particulis à Deo ad Coitionem, ex cujus repetitione, & multiplicatione omnis rerum varietas emergit & conflat; cogitationem mortalium perstringere potest, subire vix potest. Philosophia autem *Græcorum* invenitur in Rerum Materiæ principiis investigandi magis acuta, & sollicita; in Principiis autem Motus (in quibus omnis operationis vigor consistit) negligens & languida. In hoc autem, de quo agimus prorsus cecutire & balbutire videtur: Etenim *Peripateticorum* opinio; de *Simulo Materia*; per *Privationem*; ferè non ultra verba tendit, & rem potiùs sonat, quam signat; Qui autem hoc ad Deum referunt; optimè illi quidem, sed saltu; non gradu ascendunt: Est enim proculdubio unica, & summaria Lex in quam natura coit, Deo substituta: Ea ipsa, quæ in superiore textu; illo verborum complexu demonstratur. *Opus, quod operatus est Deus, à Principio, usque ad Finem.* *Democritus* autem, qui altius rem perpendit, postquam *Atomum* dimensione nonnulla, & figura instruxerat, unicuique *Cupidinem* sive *Motum* primum ei attribuit simpliciter, & ex comparatione alterum. Omnia enim ad Centrum Mundi ferri putavit propriè, quod autem plus Materiæ habet, cum celerius ad Centrum feratur, illud, quod minus habet percussione summovere, & in contrarium pellere. Verum ista meditatio angusta fuit; & ad pauciora, quam par erat respiciens. Neque enim, aut corporum cælestium in Orbem Conversio, aut rerum Contractiones, & Expansiones ad hoc Principium reduci, aut accommodari posse videntur. *Epicuri* autem opinio de Declinatione *Atomum*, & Agitatione fortuita, ad magis rursus, & ignorantem rei lapsa est. Itaque nimio plus, quam optaremus illud apparet: istum *Cupidinem* Nocte involvi. Itaque de *Attributis* videamus; *Elegantissime* describitur *Cupido* *Infans*, *Puillus*, & *Perpetuus*; composita enim grandiora sunt, & ætatem patiuntur; prima autem rerum semina, sive *Atomum*, *Minuti* sunt, & in perpetua *Infantia* permanent. Etiam illud verissime, quod *Nudus*: cum composita universa rectè cogitanti *Personata*, & *induta* sint;

Nihilque propriè *Nudum* sit præter primas rerum particulas. Illa autem de *Cæcitate Cupidinis* *Sapientissima Allegoria* est. Iste enim *Cupido* (quælibetque is sit) minimum videtur habere providentiæ; sed secundum illud, quod proximum sentit, gressum & motum dirigere; ut *Cæci* palpando solent; quo magis admirabilis est *Providentiæ* illa summa divina, quia ex rebus providentiæ maximè vacuis, & expertibus, & quasi *Cæcis*, certà tamen, & fatali lege istum ordinem & pulchritudinem rerum educit. *Ultimum* *Attributum* ponitur, quod *Sagittarius* sit, hoc est, quod ista *Virtus* talis sit, ut operetur ad distans. Quod enim ad distans operatur, tanquam *sagittam* emittere videtur: quisquis autem *Atomum* asserit, atque vacuum, (licet istud vacuum intermissum ponat, non segregatum;) necessariò virtutem *Atomum* ad *Distans* introducit: Neque enim hac demtà, aliquis motus, (propter vacuum interpositum) excitari posset, sed omnia torperet, & immobilia manerent; Quod autem ad *Juniorum* illum *Cupidinem* atinet, merito ut minimus *Deorum* natu traditur, cum non ante *Species* constitutas vigere potuisset. In illius autem descriptione *Allegoria* ad mores descecit, & traducitur. Subest tamen quædam ejus cum illo *Antiquo* conformitas. *Venus* enim generaliter affectum conjunctionis, & procreationis excitat; *Cupido* ejus *Filius*, Affectum ad ad individuum applicat. Itaque à *Veneris* est generalis dispositio, à *Cupidine* magis exacta *Sympathia*: Atque illa à causis magis propinquis pendet; hæc autem è principis magis altis & fatalibus, & tanquam ab antiquo illo *Cupidine*, à quo omnis exquisita *Sympathia* pendet.

XVIII.
DIOMEDES, SIVE
ZELUS.

Diomedes cum magnâ & eximiâ gloriâ floret, & *Palladi* percharus esset, exstimulatus ab eâ est, (& ipse promptior quam oportebat) ut si fortè *Veneri* in pugna occurreret, illi neutiquam parceret; quod & ille audacter executus est, & *Veneris* dextram vulneravit. Hoc facinus ille ad *Tempus* impunè tulit, & rebus gestis clarus & inclytus in patriam rediit, ubi domesticam mala expertus, ad exteros in *Italiam* profugit. Ibi quoque initia satis prospera habuit, & *Regis Danni* hospitio, & donis cultus, & ornatus est, & multæ illi statua per eam *Regionem* extractæ. Sed sub primam *Calamitatem*, quæ *populum*, ad quem diverterat, afflixit, statim subiit *Dannum* cogitatio, se intra penates suos duxisse hominem impium, & *Diis* invilum, & *Theomachum*, qui *Deam*, quam vel tangere religio erat, ferro invaserat, & violaverat. Itaque ut patriam suam piaculo oblietricam liberaret, nihil hospitii jura reveritus, cum ei jus religionis videretur antiquius, *Diomedem* subito obruncat; Statuas & honores ejus prosterne & aboleri jubet. Neque hujusmodi gravem casum vel miserari tutum erat; sed & ipsi *Comites* ejus, cum mortem *Ducis* sui lugerent, & quæstibus omnia implerent, in *Aves* quædam ex genere *Olorum* mutati

mutati sunt, qui & ipsi sub mortem suam quiddam dulce & lugubre sonant. Habet hæc Fabula subiectum rarum, & ferè singulare. Neque enim memorie proditum est, in aliqua alia Fabula, *Herodem* ullum præter unum *Diomedem* ferro violasse aliquem ex Diis. Atque certè videtur Fabula imaginem in illo depinxisse hominis, & Fortunæ ejus, qui ex professo hunc finem actionum suarum sibi proponit, & destinat, ut cultum aliquem divinum, sive Sectam Religionis, licet vanam & levem, vi & ferro insectetur & debellet. Quamquam enim cruenta religionis dissidia veteribus incognita essent; (cùm Diis Ethnici Zelotypiâ, quod est Dei veri Atributum, non tangerentur) tamen tanta, & lata videtur fuisse prisca sæculi sapientia, ut quæ experiundo non nosset, tamen meditatione, & simulachris comprehenderent. Qui itaque sectam aliquam Religionis licet vanam & corruptam, & infamem (id quod sub persona *Veneris* significatur) non virationis, & doctrinæ, & sanctitate vitæ, atque Exemplorum & autoritatum pondere, corrigere & convincere; sed ferro & flamma, & pœnarum acerbitate excindere, & exterminare nituntur: incenduntur fortasse ad hoc ipsum à *Pallade*; id est, Prudentia quadam acri, & iudicii severitate, quarum vigore & efficacia, huiusmodi errorum fallacias, & commenta penitus introspiciunt: & ab odio pravitatis, & zelo bono; & ad tempus ferè magnam gloriam adipiscuntur, atque à vulgo (cui nihil moderatum, gratum esse potest) ut unici veritatis, & religionis vindices (cùm ceteri tepidi videantur & meticulosi,) celebrantur, & ferè adorantur. Attamen hæc gloria, & felicitas rarè ad exitum durat: sed omnis ferè violentia nisi morte celeri vicissitudines rerum effugiat, sub finem impropera est. Quod si eveniat, ut rerum commutatio fiat, & Secta illa proscripta, & depressa vires acquirat, & insurgit, Tum verò huiusmodi hominum zeli, & contentiones damnantur, & nomen ipsum odio est, & omnes honores eorum in opprobrium desinunt: Quod autem ab hospite interfectus est *Diomedes*; id eò spectat, quod Religionis dissidium, etiam inter conjunctissimos, insidias & prodiones excitet; Illud verò de Luctu ipso, & quarimoniiis minimè toleratis, sed supplicio affectis, huiusmodi est, ut moneat, in omni ferè scelere, miserationi hominum locum esse, ut etiam qui criminâ oderunt, personas tamen & calamitates reorum, humanitatis causa commiserentur; extremum autem malorum esse, si misericordiæ commercia interdiciantur. Atque tamen in causa religionis, & impietatis, etiam miserationes hominum notari, & suspectas esse. Contra verò Comitum *Diomedis*, id est, hominum, qui ejusdem sunt Sectæ, & opinionis, quarimonix, & deplorationes arguæ admodum & Canoræ esse solent, instar Olorum, aut Avium *Diomedis*; In quo etiam pars Allegoriæ nobilis est, & insignis; Eorum qui propter causam religionis supplicia subeunt, voces sub tempus mortis, tanquam Cygneas cantiones animos hominum mirum in modum fletere, & in memoris & sensibus eorum diutissime in hætere, & permanere.

XIX.

DÆDALUS, SIVE MECHANICUS.

Sapientiam atque industriam *Mechanicam*, atque illa Artificia illicita, & ad pravos usus detorta, Antiqui adumbraverunt sub Persona *Dædali*, viri ingeniosissimi, sed execrabilis: Hic ob condiscipulum, & æmulum occisum exulaverat, gratus tamen in exilio Regibus, & civitibus erat. Atque multa quidem & egregia opera tam in honorem Deorum, quam ad exornationem, & magnificentiam urbium, & locorum publicorum extruxerat, & effinxerat; sed tamen Nomen ejus maximè celebratur ob illicita. Fabricam enim Libidini *Pasiphaes* subministravit, ut cum Tauro misceretur; adeò ut ab hujus viri scelerata industria, & ingenio pernicioso Monstrum illud *Minotaurus* pubem ingenuam devorans ortum traxerit infelicem ac infamem. Atque in malum malo tegens & cumulans, ad securitatem hujus pestis, Labyrinthum excogitavit, extruxit: Opus sine & detestatione nefarium artificio insigne & præclarum; Ac postea rursus, ne malis artibus tantum innotesceret, atque scelerum remedia (non solum instrumenta) ab eodem peterentur; etiam Consilii ingeniosi author erat de filo, per quod errores Labyrinthi retexerentur. Hunc *Dædalum* Minos magna cum severitate atque diligentia, & inquisitione persecutus est; Ille tamen semper & perfugia & effugia reperiebat. Postremò cum volandi peritiam filium *Icarum* edocuisse, ille Novitius, & artem ostentans, à Cœlo in aquam decidit. Parabola videtur esse ejusmodi. In ipso introitu ejus, ea quæ apud excellentes artífices excubant, & miris modis dominatur, Invidia notatur; Nullum enim genus hominum ex Invidia eaque acerba, & tanquam interneciva magis laborat. Accidit Nota de genere pœnæ inflictominis politicè & providè; ut *Dædalus* exulet. Et enim Opifices præclari id habent, ut apud omnes ferè populos sint acceptissimi; Adeo ut Exilium præstanti Artífici vix supplici loco sit. Nam aliæ vitæ conditiones, & genera, extra patriam non facile florere possunt. Artificum autem admiratio, propagatur, & augetur apud exteros & peregrinos; cùm insitum animis hominum sit illud, ut populares suos, quoad opificia *Mechanica* in minori pretio habeant. De usu autem Artium *Mechanicarum*, quæ sequuntur, manifesta sunt; multum enim illis debet vita humana, cùm plurima & ad Religionis apparatus, & ad Civiliam decus, & ad universæ vitæ culturam, ex illarum thesauris collata sint: Veruntamen ex eodem fonte emanant instrumenta Libidinis, atque etiam instrumenta Mortis. Misæ enim Arte Lenonum, venena quæritissima, atque tormenta bellica, atque huiusmodi pestes; (quæ *Mechanicis* inventis debentur) probè novimus, quantum *Minotaurum* ipsum savitiâ, & pernicie superarint. Pulcherrima autem Allegoria est, de Labyrintho, quæ Natura generalis *Mechanica* adumbratur. Omnia enim *Mechanica*, quæ magis sunt ingeniosa, & accurata, instar Labyrinthi censerì possint; pro-

pter subtilitatem & variam implicationem & ob-
viam similitudinem, quæ vixulo iudicio, sed
tantum experientia filo regi & discriminari pos-
sunt. Nec minus aptè adicitur, quod idem ille,
qui Labyrinthi Errores invenit, etiam fili com-
moditatem monstravit; Sunt enim Artes Me-
chanicæ, veluti usus ambiguus, atque faciunt
& ad nocendum, & ad remedium, & ferè vir-
tus earum seipsam solvit & rexit. Artificia autem
illicita, atque ad hoc Artes ipsas sæpius persequi-
tur *Minos*; hoc est, Leges, quæ illas damnant,
& earum usum populis interdicit. Nihilomi-
nùs illæ occultantur, & retinentur, & ubique, &
latebras & receptum habent, quod & bene no-
tatum est in re non multum dissimili à *Tacito* suis
temporibus de Mathematicis, & Genethliacis,
Genus (inquit) *hominum, quod in Civitate no-
stra semper & retinebitur, & vetabitur*. Et ta-
men Artes illicitæ, & Curiosæ cujuscunque ge-
neris tractu temporis, cum ferè quæ pollicean-
tur non præstant (tanquam *Icarus* de Cælo) de
existimatione sua decidunt, & in contemptum
veniunt, & nimia ipsa ostentatione percunt. Et
certè si verum omnino dicendum est, non tam
feliciter Legum frænis coercerentur, quam coar-
guuntur ex vanitate propria.

XX

ERICTHONIUS, SIVE

IMPOTURA.

FAbulantur Poëtæ *Vulcanum* pudicitiam *Minerva* sollicitasse, atque subinde cupidine in-
centum, vim adhibuisse, atque in ipsa Lucta
semen in terram effudisse, ex quo *Ericthonium*
natum esse, qui (partes superiores) decora &
grata erat corporis compago, Femora autem &
Tibia suberant in anguilla similitudinem, ex-
ilia & deformia: Cujus deformitatis cum ipse si-
bi conscius esset, cum primum cursum usum
invenisse, ut quod in corpore magnificum er-
rat, ostentaret, probrum autem tegeret. Hu-
jus Fabulæ miræ, & prodigiosæ ea sententia ef-
se videtur. Artem quæ sub persona *Vulcani* ob
multiplicem usum representatur) quoties per
corporum omnimodas vexationes, Naturæ vim
facere, eamque vincere ac subigere contendat,
(Natura autem sub persona *Minerva*, ob ope-
rum solertiam adumbratur) ad votum & finem
destinatum rarò pertingere; sed tamen multa ma-
chinatione & molitione (tanquam Lucta) in-
tercidere atque emitti generationes imperfectas,
& opera quædam manca, aspectu speciosa, usu
infirma, & claudicantia; quæ tamen imposto-
res, multo & fallaci apparatu ostentant, & ve-
luti triumphantes circumducunt. Qualia ferè, &
inter Productiones Chymicas, & inter subtilita-
tes novitates Mechanicas sæpius notare licet;
præsertim cum homines potius propositum ur-
gentes, quàm ab erroribus suis se recipientes, cum
Natura colluctentur magis, quàm debito obse-
quio & cultu ejus amplexus petant.

XXI.

DEUCALION, SIVE RE-

STITUTIO.

Narrant Poëtæ extinctis prorsus præsci Or-
bis incolis per diluvium universale, Cum

foli restarent *Deucalion* & *Pyrrha*, qui ardebant
desiderio pio, & in lyto instaurandi generis hu-
mani, eos hujusmodi Oraculum excepisse: vo-
ti compotes futuros, si ossa Matris acciperent,
& post se jacerent: quod illis primò magnam
tristitiam, & desperationem incussit: cum æ-
quata rerum facie per diluvium, Sepulchri per-
scrutatio omnino res sine exitu esset: sed tandem
intellexerunt *Lapides Terræ* (cum *Tellus* omni-
um mater habeatur) ab Oraculo significari. Fa-
bula Arcanum Naturæ recludere videtur, & Er-
rorem animo humano familiarem corrigere; Ho-
minis enim imperitia judicat rerum renovationes,
sive instauraciones, ex earundem putredine & re-
liquiis (ut Phœnicen ex cinere propria) susci-
tari posse, quod nullo modo convenit. Cum
hujusmodi materia spatia sua confecerint & ad
initia ipsarum rerum prosus ineptæ sint. Itaque
retrocedendum ad principia magis communia.

XXII.

NEMESIS, SIVE VICES

RERUM.

N*Emensis* traditur fuisse Dea, omnibus véné-
randa, potentibus & fortunatis etiam metu-
enda. Ea Noctis & Oceani filia fuisse perhibetur.
Effigies autem ejus describitur talis. Alata erat,
etiam coronata; in manibus autem gestabat Dex-
tra Hastam è fraxino, sinistra Phialam, in qua
inclusi erant *Aethiopes*: Infidebat autem Cer-
vo. Parabola ejusmodi esse videtur; Nomen
ipsum *Nemesis* vindictam, sive Retributionem
satis aperte significat; Hujus enim Deæ Offi-
cium, & Administratio in hoc sita erat, ut beatorum
constantium, & perpetuæ felicitati instar Tri-
buni plebis intercederet, ac illud suum *Veto* in-
terponeret; neque solum insolentiam casti-
garet, veram etiam rebus prosperis, licet inno-
centibus & moderatis, rerum adversarum vices
rependeret; ac si neminem humanæ sortis ad
Convivia Deorum admitti mos esset, nisi ad Lu-
dibrium: Equidem cum illud Capitulum apud
C. Plinium perlego, in quo ille infortunia, &
miserias *Augusti Caesaris* collegit, quem om-
nium hominum fortunatissimum existimabam,
quique artem etiam quandam utendi fruendi for-
tuna habebat, ac cujus in animo nil tumidum,
nil leve, nil molle, nil confusum, nil melanco-
licum, annotare licet (ut ille etiam sponte mo-
ri aliquando destinasset) hanc Deam magnam
& præpotentem esse judicavi, ad cujus aram ta-
lis victima tracta esset. Parentes hujus Deæ fu-
ere *Oceanus* & *Nox*; Hoc est, Rerum Vicissi-
tudo, & Judicium divinum Obscurum, & Secre-
tum; Etenim Vices rerum per Oceanum aptè re-
presentantur, ob perpetuum fluxum, & refluxum;
Occulta autem Providentia, per Noctem ritè pro-
ponitur. Nam etiam apud *Ethnicos* natura illa *Nemesis*,
cum scilicet judicium humanum à divino
discors esset, in observatione erat.

—Cedit & *Ripheus* justissimus unus,Quis fuit ex *Tenris* & servantissimus equi.

Dix aliter visum.

Ablata autem describitur *Nemesis*, ob subit-
tas rerum conversiones, nec ante prævias; Nam in
omni

omni rerum Memoria illud ferè ufurvenit, ut homines magni, & prudentes per ea discrimina perierint, quæ maximè contempserint. Certè, cum *M. Cicero* à *Decio Bruto*, de *Octavii Casaris*, minus sincera fide, & animo exulcerato innotuit esset; illud tantùm rescriptit: *Te autem, mi Brute, sicut debeo, amo, quod istud quicquid est nugarum me scire voluisti.* Etiam Corona *Nemesis* insignitur, ob naturam vulgi invidam & malignam: Quando enim fortunati & potentes ruunt, tum ferè vulgus exultat, & *Nemesis* coronat. Hasta autem in Dextra, ad eos pertinet, quos *Nemesis* actu percutit, & transfigit. Quos autem Calamitate & infortunio non mactat, illis tamen spectrum illud atrum & infaustum in Sinistra ostentat: Obversantur enim procul dubio mortalibus, etiam in summo fastigio felicitatis positis, Mors & Morbi, & infortunia, & amicorum perfidiæ, & inimicorum insidiæ, & rerum mutationes, & hujusmodi; veluti *Æthiopes* illi in Phiala; Certè *Virgilius*, cum prælium Actiacum describit, de *Gleopatra* illud eleganter subiungit:

Regina in mediis, patrio vocat agmina
istro,

Nec dum etiam geminos à tergo respicit
angues.

Verùm non multò post quocunque illa se verteret, tota agmina *Æthiopum* obversabantur. Ad extremum prudenter additur, *Nemesis* in Cervo insidere, quia vivax admodum animal est Cervus; Atque fieri fortasse potest, ut qui Juvenis fato creptus sit, *Nemesis* pravertat & effugiat; Cui autem diuturna obvenit felicitas, & potentia, is procul dubio *Nemesis* subjicitur, ac veluti subternitur.

XXIII.

ACHELOUS, SIVE PRÆLIUM.

Narrant antiqui, cum *Hercules* & *Achelous* de nuptiis *Dejanira* contenderent, rem ad certamen deductam esse. *Achelous* autem, cum varias & multiplices formas tentasset, (nam hoc ei facere licebat,) tandem *Herculi* sub forma Tauri torvi, & frementis occurrit, & ad pugnam se paravit; *Hercules* verò, solitam retinens figuram humanam, in eum impetum fecit; Res cominus gesta est: Eventus autem talis fuit, ut *Hercules* alterum ex cornibus Tauri fregerit: Ille majorem in modum dolens & perterritus, ut cornu illud suum redimeret, permutatione facta, Cornu *Amalthea*, sive *Copix*, *Herculi* largitus est. Fabula ad Belli expeditiones pertinet; Apparatus enim Belli ex parte defensiva, (qui per *Acheloum* proponitur) varius admodum & multiformis est. Nam invadentis species unica est, & simplex, cum ex exercitu solo, aut classe fortasse constet, Regio autem, quæ in solo proprio hostem expectat, infinita molitur, oppida munit, diruit, Plebem ex agris & villis, in urbes & castella cogit, pontes extruit, prosternit, copias & commeatus comparat, distribuit, in fluviis, portibus, Collium faucibus, sylvis, & aliis rebus innumeris oc-

cupata est, ut novas rerum facies quotidie induat, & experiatur, ac tandem cum abunde munita & instructa fuerit, Tauri pugnacis formam & minas ad vivum representet. Ille autem qui invadit, prælium captat, & in hoc maximè incumbit, inopiam in Terra hostili metuens: Quod si fiat, ut prælio commisso, acie victor sit, & tanquam cornu hosti frangat; tum procul dubio illud assequitur, ut hostis trepidus, & existimatione diminutus, ut se explicet, & vires suas reparet, in munitoria se recipiat; atque urbes & regiones victori ad populandum & diripiendum relinquat; quod verè instar Cornu illius *Amalthea* censeri possit.

XXIV.

DIONYSUS, SIVE CUPIDITAS.

Narrant *Semelen Jovis* pellicem, postquam juramento eum inviolabili ad votum indefinitum obstrinxisset; petiisse ut ad amplexus suos accederet talis, qualis cum *Junone* consueffet: Itaque illa ex conflagratione periit. Infans autem, quem in utero gestabat, à patre exceptus, in femore ejus insutus est, donec Menses fortui destinatos compleret; ex quo tamen onere *Jupiter* non nihil claudicabat: Itaque puer, quod *Jovem* dum in femore ejus portaretur, gravaret, & pungeret, *Dionysus* nomen accepit. Postquam autem editus esset, apud *Proserpinam* per aliquot annos nutritus est; cum verò adultus esset, ore ferè muliebri conspiciebatur, ut sexus videretur tanquam ambigui: Etiam extinctus & sepultus erat ad tempus, & non ita multò post revixit. Atque prima Juventa vitis culturam, atque adeò vini confectionem, & usum primus invenit, & edocuit; ex quo celebris factus, & inclytus, orbem terrarum subjugavit, & ad ultimos Indorum terminos perrexit: Curru autem vehabatur à Tigribus tracto: Circa eum subsultabant Dæmones deformes *Cobali* vocati, *Acratus* & alii: *Quin* & *Musa* comitatus ejus se addebant. Uxorem autem sibi sumpsit *Ariadnen* à *Theseo* desertam, & relictam. Arbor ei sacra erat *Hadera*. Etiam sacrorum & ceremoniarum Inventor & institutor habebatur, ejus tamen generis, quæ & fanaticæ erant, & plenæ corruptelarum, atque insuper crudeles. Furores quoque immittendi potestatem habebat. Certè in Orgiis ejus à Mulieribus furore percitis, duo viri insignes discerpti narrantur, *Pentheus* & *Orpheus*, ille dum arbore conscensa, spectator eorum, quæ agerentur esse voluisset; hic cum *Lyræ* pulsaret. Atque hujus Dei res gestæ cum *Jovis* rebus ferè confunduntur. Fabula videtur ad mores pertinere, ut nihil in Philosophia morali melius inveniatur. Describitur autem sub persona *Bacchi* natura Cupiditatis, sive affectus & perturbationis. Mater enim Cupiditatis omnis, licet nocentissimæ, non alia est, quam Appetitus & Desiderium Boni Apparentis: Concipitur verò semper Cupiditas in voto illicito prius temerè concessio, quam intellecto & judicato. Postquam autem affectus effervescente cœperit, Mater ejus, (natura scilicet Boni) ex nimio incendio destruitur, & perit: Cupiditas autem dum immatura est, in anima humana; (quæ ejus genitor est, & per *Jovem* representatur) & nutritur, & occultatur, præcipuè in ani-

in animæ parte inferiore tanquam femore; atque animum pungit, & convellit, & deprimit; adeo ut Decreta, & Actiones ex ea impediuntur, & claudicent. Atque etiam postquam consensu & habitu confirmata est, & in actus erumpit, tamen apud *Proserpinam* ad tempus educatur: Id est, latebras quarit, atque clandestina est, & quasi subterranea, donec remotior pudoris, & metus frænâ; & coalitâ audaciâ, aut virtutis alicujus prætextum sumit, aut infamiam ipsam contemnit. Atque illud verissimum est, omnem affectum vehementiorem tanquam ambigui sexus esse. Habet enim impetum virilem, impotentiam autem muliebrem. Etiam illud præclare, Bacchum mortuum reviviscere. Videntur enim affectus quandoque sopiti, atque extincti, sed nulla fides habenda est eis, ne sepultis quidem; siquidem præbita materiâ, & occasione resurgunt. Atque de inventione vitis parabola prudens est: Omnis enim affectus ingeniosus & sagax est, ad investigandum fomites suos; Ante omnia autem, quæ hominibus innotuere, vinum ad perturbationes cujuscunque generis excitandas, & inflammandas potissimum est, & maximè efficax; atque est eis, instar fomitis communis. Elegantissimè autem ponitur affectus provinciarum: subjugator, & expeditionis infinitè susceptor. Nunquam enim partis acquiescit, sed appetitu infinito neque satiabili ad ulteriora tendit, & novis inhiat; Etiam Tigres apud affectus stabulant, & ad Currum jugantur; Postquam enim affectus aliquis Curulis esse cepit, non pedestris, & Victor rationis & Triumphator, in omnia quæ adversantur, aut se apponunt, crudelis est, & indomitus, & immitis. Facetum autem est, quod circa Currum subsultant illi Demones ridiculi. Omnis enim affectus progignit Motus in oculis & ore ipso & gestu indecoros, & inconditos, subsultorios & deformes, adeo ut qui sibi in aliquo affectu, veluti Ira, Insultatione, Amore, videatur magnificus, & tumidus, aliis tamen sit turpis & ridiculus. Conspiciuntur etiam in affectus Comitatu Musæ. Neque enim reperitur ullus ferè affectus, cui non blandiatur aliqua Doctrina. Hac enim in re ingeniorum indulgentia, Musarum Majestatem minuit, ut eum duces vitæ esse debeant, sint Affectuum pedissequæ. Atque in primis nobilis est illa Allegoria. *Bacchum* amores suos in eam effudisse, quæ ab alio relicta erat. Certissimum enim est, Affectum id petere, & ambire, quod experientia repudiavit. Atque norint omnes, qui affectibus suis fervientes, & indulgentes, præteritum potiundi in immensum augent, sic honores appetant, sive Fortunas, sive Amores, sive gloriam, sive scientiam, sive alia quæcumque, se res relictas petere, & à compluribus, per omnia ferè sæcula post experimentum dimissas, & fastiditas. Neque Mystero caret, quod *Hædera Baccho* sacra fuerit. Hoc enim duplici modo convenit. Primum, quod hædera hyeme virescat, deinde, quod circa tot res, arbores, parietes, ædificia serpat, ac circumfundatur, ac se attollat. Quod ad primum enim attinet, omnis affectus per renitentiam & vetitum, & tanquam Antiperistasin (veluti per frigus brumæ hædera) virescit, & vigorem acquirit. Secundò, affectus prædomi-

nans, omnes humanas actiones, & omnia humana decreta tanquam hædera circumfunditur, atque illi se addit, & adjungit, & immisceet. Neque mirum est, si superstitiosius *Baccho* attribuantur, cum omnis ferè malè sanus affectus in pravis religionibus, luxurietur: Aut si furores ab eo immiti putentur; cum omnis affectus, & ipse furor brevis sit, & si vehementius obsideat, & incumbat, in insaniam terminetur. Illud autem de *Pentheo*, & *Orpheo* Laceratis evidentem habet parabolam; Cum affectus prævalidus & inquisitioni curiosus, & admonitioni salutari, & libera, asperrimus, atque infensissimus sit. Postremò illa confusio personarum *Jovis* & *Bacchi*, ad parabolam rectè traduci potest; quandoquidem res gestæ nobiles & claræ, & merita insignia, & gloriosa, interdum à virtute, & recta ratione, & magnanimitate, interdum à latente affectu, & occulta cupiditate (utcunque famæ, & laudis celebritate efferantur) proveniant; ut non facile sit distinguere facta *Bacchi*, à factis *Jovis*.

XXV.

ATALANTA, SIVE LUCRUM.

ATalanta cum velocitate excelleret, de victoria Curfus cum *Hippomene* certamen inivit. Conditiones certaminis erant; victori *Hippomeni* Conjugium *Atalante*, Mors victo. Neque dubia victoria videbatur, cum *Atalante* insuperabilis in cursu præstantia multorum exitio insignita fuisset. Itaque *Hippomenes* ad dolos animum adjecit. Paravit autem tria Mala Aurea, eaque secum portavit. Res geri cepit; Præcurrit *Atalanta*; Ille cum se à tergo relictum cerne- ret, artis non immemor, ex Malis Aureis unum ante conspectum *Atalante* projecit; non rectè quidem, sed ex transverso, ut illum & moraretur, atque insuper de via deduceret; Illa cupiditate muliebri, & Mali pulchritudine illecta; omisso stadio post malum currit; & ad illud tollendum se submitit. *Hippomenes* interim, spatium stadii non parvum contexit, eamque post se reliquit. Illa tamen rursus naturali pernicitate jacturam temporis retraxit, atque iterum enicuit; sed cum *Hippomenes* secundò & tertio hujusmodi moras ei injecisset, tandem victor astutus, non virtute evasit. Fabula videtur Allegoriam insignem proponere de Certamine Artis cum Natura. Ars enim per *Atalantam* significata, virtute propria, si nihil obstat, & impediatur, longè naturâ velocior est, & veluti Curfus citioris; & celerius ad Metam pervenit. Hoc enim in omnibus ferè effectus patet; Cernas fructus ex nucleis tardè, ex insitione celeriter provenire; Cernas lutum in generatione Lapidum tardè, in torrefactione Laterum citò dureseere; Etiam in Moralibus, dolorum oblivione, & solatia diuturnitas temporis quasi ex beneficio naturæ, inducit, Philosophia autem (quæ veluti ars videndi est) diem non expectat, sed præstat & repræsentat. Verum istam Artis prærogativam & vigorem infinito rerum humanarum detrimento, Mala Aurea retardant. Neque reperitur ex Scientiis, aut Artibus aliqua, quæ cursum suum verum & legitimum ad finem suum, aequam ad Metam constanter produxerit; Sed perpetuò Artes

Artes incepta præcidunt, & statim deserunt, & ad lucrum & commodum declinant, instar *Atalantiæ*.

Declinat Cursus, Aurumq; volubile tollit.

Iaque mirum minimè est, si Arti non datum sit, Naturam vincere, & victam ex pacto illo & lege Certaminis perimere, aut destruere; sed, Contrarium eveniat, ut Ars in Naturæ potestate sit, atque veluti nupta mulier conjugi pareat.

XXVI.

PROMETHEUS, SIVE STATUS.

HOMINIS.

Tradunt Antiqui Hominem fuisse opus *Promethæi*, atque ex Luto factum, nisi quod *Promethæus* particulas ex diversis Animalibus Massæ admiscuerit. Ille autem cum opus suum beneficiosius tueri vellet, neque Conditor solum generis humani videri, verum etiam Amplificator, ad Cælum ascendit furum, fœces secum portans ex Ferulâ, quibus ad currum Solis admotis, & accensis, Ignem ad terram detulit, atque cum hominibus communicavit. Ob tantum *Promethæi* meritum memorant homines parum gratos fuisse *Quinetiam* conspiratione factâ, & *Promethæum* & inventum ejus apud *Jovem* accusarunt. Eares non perinde accepta, atque æquum videri possit. Nam ipsa accusatio *Jovi*, & superis admodum cordi fuit. Itaque delectati non solum ignis usum Hominibus indulserunt, verum & novum Mûnus omnium maximè amabile & optabile (perpetuum nimirum Juventam) hominibus donarunt. Illi gestientes & inepti, donum Deorum Afello imposuerunt. Inter redeundum autem laborabat Afellus siti gravi, & vehementi; cumque ad fontem quendam pervenisset, serpens fonti custos additus, eum à potu prohibuit, nisi illud quodcumque esset, quod in dorso portaret, pacisci vellet. Afellus miser conditionem accepit, atque hoc modo instauratio Juventutis, in pretium haustus pusillæ aquæ, ab hominibus ad Serpentes transmissa est. Verum *Promethæus* à Malitiâ sua non abscedens, atque hominibus post præmium illud eorum frustratum, reconciliatus, animo verò orga *Jovem* exulcerato, dolos etiam ad Sacrificium adhibere veritus non est. Atque duos aliquando tauros *Jovi* dicitur immolasse, ita tamen ut in alterius pelle carnes & adipem amborum incluserit, alteram pellem ossibus tantummodo suffarcinârit; atque deinde religiosus scilicet, & benignus *Jovi* optionem concessit. *Jupiter* vastriciè, & malam fidem ejus detestatus, sed nactus occasionem ultionis, Ludibrium illud tauri elegit; atque ad vindictam conversus, cum se insolentiam *Promethæi* reprimere non posse animadverteret, nisi hominum genus (quo opere ille immensum turgebat, & efferebatur) afflixisset, *Vulcano* imperavit, ut sceminam componeret pulchram & venustam, cui etiam Dii singuli dotes suas impertierunt, quæ ideo *Pandora* vocata est. Huic sceminæ inter manus vasculum elegans posuerunt, in quo omnia mala, & ærumnas incluserant; subsidebat autem in imo vase spēs. Illa cum vasculo suo ad *Promethæum*, primò se contulit; eum captans, si fortè ille vas accipere vellet, & aperire; quod ille cautus & astutus rejecit. Itaque ad *Epimethæum* *Promethæi* fratrem, (sed diversæ admodum indolis) spreta deflexit. Ille nihil cunctatus,

vas temerè aperuit; cumque mala illa omnigena evolare cerneret, serò sapiens, magnâ contentione, & festinatione vasi operculum suum rursus inderconatus est, vix tamen ultimam, & in fundo residentem Spem servare potuit. Postremò *Promethæo* *Jupiter* plurima & gravia imputans, quòd ignis olim furtum fecisset, quòd *Jovis* majestatem in sacrificio illo doloso ludibrio habuisset, quòd donum ejus spernatus esset, novo etiam addito crimine, quòd *Palladem* vitare tentasset, eum in vincula conjecit, & ad perpetuos cruciatus damnavit. Erat enim jussu *Jovis* adductus ad montem *Caucasum*, atque ibi Columnæ alligatus, ut nullo pacto se movere posset; aderat autem Aquila, quæ jecur ejus interdiu rostro tundebat atque consumebat, noctu autem quantum comelsum erat, renascebatur; ut nunquam doloris materia deficeret. Memorant tamen hoc supplicium aliquândo finem habuisse: *Hercules* enim in Poculo quod à Sole acceperat, navigato Oceano, ad *Caucasum* pervenit, atque *Promethæum* liberavit, Aquila sagittis confixa. Instituta autem sunt, in honorem *Promethæi* apud nonnullos populos Lampadiferorum certamina, in quibus decurrètes accensas faces ferebant, quas si extingui contigisset, victoriam sequentibus cedebant, & se subducebant, atque is demùm palmam accepit, qui primus facem accensam ad metam usque detulisset.

Fabula contemplationes plurimas veras atque graves & præ se fert & premit. Nonnulla enim in ea jam pridem rectè notata, alia planè intacta sunt. *Promethæus* Providentiâ liquidò & disertè significat: Atque in rerum universitate sola desumpta & delecta est ab Antiquis Hominis fabrica & constitutio; quæ providentiæ attribuantur tanquam opus proprium. Hujus rei non solum illud in causa esse videtur, quòd Hominis natura Mentem suscipit, atque Intellectum Providentiæ sedem, atque durum quodammodo videtur, & incredibile ex Principiis brutis, & surdis excitare, & educere Rationem & Mentem, ut ferè necessariò concludatur providentiâ Animæ humanæ indita esse, non sine exemplari & intentione, & Authoramento Providentiæ majoris: Verum & hoc præcipuè proponitur, quòd homo veluti Centrum Mundi sit, quatenus ad causas finales; adeò ut sublato è rebus Homine, reliqua vagari sine proposito videantur, & fluctuari, atque, quod ajunt, scopæ dissolutæ esse, nec finè petere. Omnia enim subserviunt Homini, isque usum & fructum ex singulis elicit & capit. Etenim Altrorum conversiones, & Periodi, & ad distinctiones temporum, & ad Plagarum Mundi distributionem faciunt. Et Meteora ad præsagia tempestatum, & venti tum ad navigandum, tum ad Mola, & Machinas, & Plantæ, atque Animalia cujuscunque generis, aut ad domicilia hominis & latebras, aut ad vestes, aut ad victum, aut ad Medicinam aut ad levandos labores, aut denique ad delectationem & solatium referuntur: adeò ut omnia prorsus non suam rem agere videantur, sed hominis. Neque temerè additum est, in Massâ illa & Plasmate, particulas ex diversis animantibus desumptas, aque cum luto illo temperatas & confusas fuisse, quia verissimum est, omnium rerum, quas universum complectitur, hominem rem maximè compositam esse, & decompositam, ut nò inmeritò

ab an.

ab antiquis mundus minor vocatus sit. Quamvis enim verbi Microcosmi Elegantiam, Chimici nimis putide, & ad literam acceperint, & detorse- rint, dum in Homine Omnem Mineram, Omne vegetabile & reliqua, aut aliquid eis proportionatum subesse volunt; Manet tamen illud solidum & sanum quod diximus; Corpus Hominis omnium Entium & maxime mi- llum, & maxime organicum reperiri, quo magis admirandas virtutes, & facultates susci- pit, & nascitur: Simplicium enim Corporum Virres pauca sunt, licet certa & rapida, quia minime per Mixturam refracta, & comminuta, & librata existunt; virtutis autem Copia & excel- lencia in Mistura & compositione habitat. Atque nihilominus Homo in Originibus suis videtur esse res inermis & nuda, & tarda in Juvamentum sui, denique quae plurimis rebus indigeat. Itaque festi- navit *Promethem* ad inventionem ignis, qui omni- bus, ferè humanis necessitatibus & usibus suppe- ditat & ministrat levamente & auxilia: ut si for- ma formarum Anima, si instrumentum Instru- mentorum Manus, Etiam auxilium auxiliorum, si Opus Opium Ignis dici mereatur. Hinc enim O- perationes quamplurimae; Hinc Artes Mecha- nicae; Hinc scientiae ipsae infinitis modis adju- vantur. Modus autem futuri Ignis aptè describitur, atque ex natura rei. Is fuisse perhibetur per virgam ex ferula ad Currum Solis admotam. Ferula enim ad percussorem & plagas adhibetur, ut luculenter significetur, Ignis genera- tionem per corporum violentas percussiones & collisiones fieri, ex quibus attenuantur Mate- ria, & in motu ponuntur, & ad calorem Cae- lestium suscipiendum preparantur, ignemque veluti ex curru Solis modis clandestinis, ac quasi furtim decerpunt & rapiunt. Sequitur Parabola pars insignis. Homines loco gratulationis & gratiarum actionis, ad indignationem, & expò- stulationem versos esse, atque accusationem & *Promethi* & Ignis apud *Jovem* instituisse, eam- que rem *Jovi* acceptissimam fuisse, adeo ut ho- minum commoda ob hoc nova munificentia cum- mulaverit. Quorsum enim ista criminis ingrati erga Authorem suum animi (quod vitium omnia ferè complectitur) approbatio & remuneratio? Res aliò spectare videtur. Hoc enim vult Alle- goria; Inculpationem & Naturae suae, & Artis per homines factam, ex optimo Mentis statu proficisci, atque in bonum cedere; contrarium Diis invisum, & infaustum esse. Qui enim Na- turam humanam vel Artes receptas in immensum extollant, & effusi sunt in admirationem earum rerum, quas habent, & possident, & scientias quas profitentur, aut colunt, perfectas prorsus censeri volunt, illi primò aduersus divinam na- turam minus reverentes sunt, cujus perfectioni sua ferè aequiparant; Deinde iidem erga homi- nes magis sunt infructuosi, cum se ad fastigium rerum jam pervenisse putent & tanquam per- fecti ulterius non querant. Contrà qui Natu- ram & Artes deserunt, & accusant & quari- moniarum pleni sunt, illi verè & magis mode- stam animi sensum retinent, & perpetuo ad no- vam industriam, & nova inventa extimulantur. Quo mihi magis mirari libet Hominum insci-

tiam, & malum Genium qui paucorum arro- gantiae servuli, istam Peripaticorum Philoso- phiam, portionem Graecae sapientiae, nec eam magnam, in tanta veneratione habent, ut om- nem ejus inculationem non solum inutilem, sed suspectam & ferè periculosam reddiderint. Atque magis probandus est, & *Empedocles*, qui tanquam furens, & *Democritus*, qui magnà cum verecun- dia, quaruntur, Omnia abstrusa esse, nihil nos scire, nil cernere, veritatem in profundis puteis immersam, veris falsamiris modis adjuncta, at- que intorta esse; (nam Academia nova modum prorsus excessit) quam *Aristotelis* schola fidens & Pronunciatrix. Itaque monendi sunt Homines, delationem Naturae & Artis Diis cordi esse, & no- yas Eleemosynas, & donaria à divina benignitate impetrare, & inculationem *Promethi* licet Au- thoris & Magistri, eamque acrem & vehementem magis sanam & utilem, quam gratulatio- nem effusam esse; denique opinionem Copiae inter maximas causas Inopiae reponi. Quod verò at- tinet ad Doni genus, quod homines in praemium acculationis dicuntur accepisse (florein Juventu- tis videlicet non deciduum) ejusmodi est, ut vi- deantur Antiqui de Modis & Medicinis ad senec- tute retardationem, & vitae prolongationem facientibus, non desperasse; sed illa utique nu- merasse potius inter ea, quae per Hominum incuriam, & incuriam licet semel accepta perire, aut frustrata sunt; quam inter ea quae plane negata & unquam concessa fuerint. Significant enim, & innuunt, ex ignis verò usu, atque ex artis errori- bus bene & strenuè accusatis, & convictis, muni- ficentiam divinam ad hujusmodi dona hominibus non defuisse, ipsos sibi deesse, cum hoc Deorum munus Aello imposuerint lento & tardigrado; Ea videtur esse Experientia res stupida & plena mo- rae, & cujus gradu tardo & testudineo antiqua il- la quaximonia de Vita brevi, & Arte longa nata est.

Atque certè nos in ea sumus opinione, fa- cultates illas duas, *Dogmaticam* & *Empiricam*, adhuc non bene conjunctas & copula- tas fuisse, sed nova Deorum munera, aut Phi- losophiis abstricis tanquam levi Volucris; aut lenta & tarda experientiae tanquam Afello im- posita esse. In quo tamen de Afello illo non male ominandum est, nisi interveniat illud acci- dens viae & sitis. Existimamus enim, si quis ex- perientiae, veluti certà lege & Methodo con- stanter militet, neque inter viam experimen- ta, quae vel ad Lucrum faciunt, vel ad ostenta- tionem hauriendi siti corripiatur, adeo ut ad ea comparanda onus suum deponat & distrahatur; eum munificentiae divinae auctae & novae Bajulum non inutilem fore. Quod verò domum illud ad Serpentes transferit, ea videtur adjectio ad Fabulam ornatus ferè gratia; nisi forte illud inferuerint, ut Homines pudeat, se cum igne illo suo, & tot artibus ea in se transferre non posse, quae Natura ipsa compluribus aliis anima- libus largita est. Etiam illa subita Hominum cum *Prometho* reconciliatio postquam spe sua decidissent, monitum habet utile & pru- dens. Notat enim Hominum levitatem & temeritatem in experimentis novis. Ea enim si-
statum

statim non succedant, & ad vota respondeant, præproperâ festinatione, homines incœpta deserunt, & præcipites ad Vetera recurrunt, iisque reconciliantur. Descripto statu hominis, quoad artes & intellectualia, Parabola transit ad Religionem; culturam enim Artium, Cultus Divinorum comitatus est; quem statim Hypocrisis occupavit & polluit. Itaque sub duplici illo sacrificio, eleganter representatur persona verè Religiosi & Hypocritæ. Alteri enim inest adeps, Dei nimirum portio, ob inflammationem, & suffitum, per quod affectus & Zelus ad gloriam Dei incensus, atque alta petens significatur; In sunt viscera charitatis, in sunt carnes bonæ, & utiles. In altero nihil præter ossa arida, & nuda reperiuntur, quæ nihilominus pellem faciunt, & hostiam pulcherrimam & magnificam imitantur; per quæ rectè notantur externi, & inanes ritus & Ceremoniæ jejunæ, quibus homines cultum divinum onerant & inflant, res ad ostentationem potius compositæ, quàm ad pietatem facientes. Neque satis est hominibus huiusmodi ludibria Deo offerre, nisi ea etiam illi imponant & impudent, ac si ipsè illa elegerit, & præscripserit. Certè Propheta sub Dei persona de hac optione expostulat: *Nam tandem hoc est illud Ieiunium, quod elegi, ut homo animam suam in aem unum affligat, & caput instar juncea demittat?* Post statum Religionis, Parabola se vertit ad mores, humananæ & vitæ conditiones. Atque pervulgatum est illud, & tamen rectè positum, per *Pandoram* significari Voluptatem, & Libidinem, quæ post vitæ civilis artes & cultum, & luxum, veluti ex dono ignis, & ipsa incensa est. Itaque *Vulcano* qui similiter ignem representat, officium voluptatis deputatur. Ab illa autem infinita mala, & in animos & in corpora & fortunas hominum unâ cum sera pœnitentia fluxerunt; neque tantum in status singulorum verùm etiam in Regna & Respub. Ab eodem enim fonte bella & tumultus, & Tyrannides ortum traxere. Verùm opere prætiùm est animadvertere, quàm bellè & eleganter fabula duas humanæ vitæ conditiones, & veluti Tabulas sive Exempla sub personis *Promethæi* & *Epimethæi* depinxerit. Qui enim Sectam *Epimethæi* sequuntur; illi improvidi, neque in longum consulentes, quæ in præsentia suavia sunt, prima habent, atque multis sane propter hoc angustiis & difficultatibus, & Calamitatibus premuntur, & perpetuò ferè eam illis conflitantur; interim tamen genium suum placant, atque insuper ob rerum imperitiã multas inanes spes intra animum volvant, quibus tamen veluti suavibus insomniis se delectant, atque miseras vitæ suæ condiunt. *Promethæi* autem schola, homines nimirum prudentes, & in futurum prospicientes, multa scilicet mala, & infortunia cautè subinvenit & rejiciunt; Verùm cum hoc bono illud conjunctum est, ut multis voluptatibus, & varia rerum jucunditate se privent, & Genium suum fraudent, atque quod multò pejus est, Curis & sollicitudine & timoribus intestinis se crucient, & conficiant, alligati enim Necessitatibus columnæ, innumeris cogitationibus (quæ, quia volucres admodum sunt, per Aquilam signifi-

cantur) iisque pungentibus, & jecur mordentibus & corrodentibus vexantur; nisi fortè aliquando veluti noctu exiguam quampiam animi remissionem, & quietem nanciscantur; ita tamen ut statim subinde redeant novæ anxietates, & formidines. Itaque paucis admodum utriusque Sortis beneficium contigit, ut providentiæ commoda retinuerint, sollicitudinibus, & perturbationibus malis se liberârint: neque id quisquam assequi potest, nisi per *Herculem*, id est, Fortitudinem, & animi Constantiam, quæ in omnem eventum parata, & cuicumque forti æqua, prospicit sine metu, fruitur sine fastidio, & tolerat sine impatientiâ. Atque illud notatu dignum est, Virtutem hanc *Promethæo* non innatam, sed adventitiã fuisse, atque ope aliena. Nulla enim ingenta, & naturalis Fortitudo, tantæ rei par esse possit. Sed hæc virtus ab ultimo Oceano, atque à Sole accepta & advecta est: Præstatur enim à Sipientiâ, tanquam à Sole, & à meditatione inconstantia, ac veluti undarum humanæ vitæ, tanquam à navigatione Oceani; quæ duo *Virgilius* bene conjunxit:

Felix qui potuit rerum cognoscere causas,

Quique metus omnes, & inexorabile fatum

Subjecit pedibus strepitumque Acherontis avari.

Elegantissimè autem addit ad Hominum animos consolandos & confirmandos, *Heroem* istum ingentem in poculo sive urceo navigasse: ne fortè naturæ suæ angustias, & fragilitatem nimium pertimescant, aut causentur; ac si huiusmodi fortitudinis & constantia capax omnino non esset; de quo ipso *Seneca* bene ominatus est, cum dicat, *Magnum est habere simul fragilitatem hominis, & securitatem Dei.* Sed jam retrocedendum est ad illud, quod consultò præterivimus, ne ea quæ inter se connexa sunt, abrumperemus. Hoc est, de novissimo illo *Promethæi* crimine, quod pudicitiam *Minervæ* sollicitasset. Nam & ob hoc Delictum gravissimum certè, & maximum, illam pœnam laniationis viscerum subiit. Illud non aliud esse videtur, quàm quod homines artibus, & Scientiã multâ inflati, etiam Sipientiam divinam sensibus & rationi subicere sæpius tentent; ex quo certissimè sequitur mentis laceratio & stimulatio perpetua & irrequieta. Itaque mente sobriã & submissa distinguenda sunt humana & divina; atque oracula sensus, & fidei; nisi fortè & religio hæretica, & Philosophia commentitia hominibus cordi sit. Restat ultimum illud de ludis *Promethæi* cum tædis ardentibus. Hoc rursus ad Artes Scientias pertinet, sicut Ignis ille, ad cujus memoriam & celebrationem huiusmodi ludi instituti sunt; atque continet in se monitum, idque prudentissimum ut perfectio Scientiarum à successione, non ab unius alicujus pernicitate, aut facultate expectetur. Etenim qui ad Cursum & contentionem velocissimi & validissimi sunt, ij ad facem suam accentam servandam fortassè minus sunt habiles, cum à cursu rapido, æquè ac nimis tardo, periculum extinctionis immineat. Isti autem Luminum cursus & certamina jam pridem inter-

missa videntur, cum Scientiæ in primis quibusque authoribus, *Aristotele*, *Galeno*, *Euclide*, *Prothomæo*, maxime florere cernantur; atque successio nil magni effecerit, aut ferre tentaverit. Atque optandum esset, ut isti Ludi in honorem *Promethei*, sive humanæ Naturæ instaurarentur, atque Res certamen & æmulationem & bonam fortunam reciperet, neque ex unius cuiuspiam face tremulâ atque agitâ penderet. Itaque homines monendi sunt, ut se ipsi suscitent, & vires atque etiam vices suas experiantur, neque in paucorum hominum animalis & cerebellis omnia ponant. Hæc sunt illa, quæ in Fabulâ ista vulgari, & decantata nobis adumbrari videntur; neque tamen inficiamur, illi subesse haud pauca, quæ ad Christianæ fidei mysteria miro consensu innuant; ante omnia Navigatio illa *Herculis* in *Urceo* ad liberandum *Prometheum*, Imaginem Dei Verbi in carne tanquam fragile vasculo ad redemptionem humani properantis præ se ferre videtur. Verum non omnem in hoc genere licentiam nobis ipsi interdiciamus, ne forte Igne Extraneo ad Altare Domini utamur.

XXVII.

ICARUS VOLANS: ITEM SCYLLA, ET CHARYBDIS, SIVE, VIA MEDIÂ.

Mediocritas, sive Via Media, in Moraliibus laudatissima est; in Intellectualibus minus celebrata, sed non minus utilis, & bona: In Politicis tantam suspecta, & cum iudicio adhibenda. Morum autem *Mediocritates*, per viam *Icaro* præscriptam; Intellectualium autem, per Viam inter *Scyllam* & *Charybdem* difficultatem & periculum decantatam, ab Antiquis notantur. *Icaro* præcepit Pater, cum Mare esset prætervolandum, ut viam aut nimis sublimem, aut nimis humilem caveret. Cum enim Alæ cerâ essent conglutinatæ, periculum erat si altius efferretur, neocera ex Solis ardore liquefieret; Sin ad vaporem Maris propius se submitteret, ne ab humore cera minus tenax efficeretur. Ille vero ausu Juvenili in celsiora contendit, atque in præceps lapsus est. Parabola facilis & vulgata est: Virtutis enim via inter Excessum, & Defectum recto tramite aperitur. Neque mirum erat, si *Icarum*, Juvenili Alacritate gestientem, Excessum perdiderit. Excessus enim ferè Juvenum: Defectus Senum vitia esse solent. Ex Semitis tamen malis: & nocivis, elegit *Icarus*, (si planè pereundum erat) meliorem. Defectus enim rectè estimantur Excessibus praviore. Quandoquidem Excessui, non nihil Magnanimitatis subit, & cognitionis cum Cælo, ad instar volucris: Defectus verò humi serpat, instar Reptilis. Præclare *Heraclitus*; *Lumen Siacum*, *Optima Anima*. Nam si ex humo humorem contrahat anima: profus deprimitur & degenerat: Interim tamen Modus adhibendus est; ut ab illa Siccitate laudatâ, Lumen reddatur subtilius, non corripitur incendium. Atque hæc cuius ferè nota sunt. At via illa in Intellectualibus inter *Scyllam* & *Charybdem*, certè & peritiam navigandi, & fœlicitatem desiderat. Si enim in *Scyllam* incidant Naves, illiduntur cautibus: Sin in *Charybdem*, absorbentur. Cujus Parabolæ ea videtur esse

vis (quam nos breviter perstringemus, tametsi infinitam trahat contemplationem) ut in omni Doctrina & Scientiâ, earumque Regulis & Axiomatibus, Modus teneatur inter Distinctionum Scopulos, & universalium Voragine. Hæc enim duo naufragiis ingeniorum, & Artium famosa sunt.

XXVIII.

SPHINX, SIVE SCIENTIA.

Traditur *Sphinx* fuisse Monstrum specie multiforme; facie, & voce virginis; penis volucris; unguibus *Gryphi*: Jugum autem Montis in agro *Thebanotenebat*, & vias obsidebat: Mos autem ei erat, viatores, ex insidiis invadere, ac comprehendere: quibus in potestatem redactis, *Ænigmata* quædam obicere & perplexa proponebat, quæ a Musis præbita, & accepta putabantur. Ea si solvere, & interpretari, miseri captivi non possent; hæsitantes & confusos in illis, magna sævitia dilaniabat. Hæc calamitas cum diu grassaretur; præmium propositum est à *Thebanis*, (ipsum *Thebarum* Imperium) viro qui *Sphingis* *Ænigmata* explicare possit, (neque enim alia superandæ illius ratio erat) Tanto pretio excitatus *Oedipus* vir acer, & prudens, sed pedibus læsis, & perforatis conditionem accepit, & experiri statuit. Postquam autem fidens animi & alacer se coram *Sphinge* stitisset: Illa ab eo quæsit, quale tandem illud Animal esset, quod primò quadrupes natum, postea bipes factum esset, deinde tripes, ad extremum rursus quadrupes. Ille præterenti animo respondit, Illud in Hominem competere, qui sub ipsum partum & infantiam quadrupes provolvitur, & vix repere tentat; nec ita multo post erectus & bipes incedit; in Senectute autem baculo innititur, & se sustentat, ut tanquam tripes videatur! extrema autem ætate decrepitis Senex labantibus nervis, quadrupes decumbit, & lecto affigitur. Itaque vero responso victoriam adeptus *Sphingem* interemit! Cujus corpus Asello impositum, veluti in Triumpho ducebatur; ipse autem ex pactis Rex *Thebanorum* creatus est. Fabula elegans, nec minus prudens est: atque videtur conficta, de scientiâ, præteritum conjuncta practica. Siquidem Scientia non absurdè Monstrum dici possit, cum ignorantibus & imperitis prorsus admirationi sit. Figura autem & specie multiformis est, ob immensam varietatem subiecti, in qua Scientia versatur: vultus & vox affingitur Muliebris ob gratiam & loquacitatem: Adduntur Alæ, quia Scientiæ & earum Inventa momento discurrunt, & volant, cum Communicatio Scientiæ sit instar Lumine de Lumine, quod affatim incenditur. Elegantissimè autem attribuuntur unguis acuti, & adunci; quæ Scientiæ Axiomata, & Argumenta penetrant mentem, eamque præhendunt & tenent, ut movere & elabi non possit: quod & Sanctus Philosophus notavit; *Verba Sapientum* (inquit) sunt tanquam *Aculei*, & veluti *Clavi* in *Altum* defixi. Omnis autem Scientia collata videtur in arduis & editis Montium. Nam res sublimis merito putatur, & excelsa, & ignorantiam tanquam ex superiore loco despicens,

ciens, atque etiam late & undequaque speculatur & prospicit, ut in verticibus Montium fieri solet. Vias autem obsidere fingitur Scientia, quia ubique in itinere isto, sive peregrinatione vite humanæ, Materia & occasio contemplationis se ingerit, & occurrit. Proponit autem *Sphinx* Quæstionis & *Ænigmata* mortalibus varia & difficilia, quæ accepit à Mufis. Ea tamen quamdiu apud Musas manent, sævitia fortasse carent. Donec enim nullus alius Finis Meditationis, & disquisitionis sit, præter ipsum Scire, Intellectus non præmitur, nec in Arcto ponitur, sed vagatur, & expatiatur; atque in ipsa dubitatione, & varietate, nonnullam jucunditatem & delectationem sentit, sed postquam à Mufis hujusmodi *Ænigmata* ad *Sphinxem* transmissa sunt, id est, ad Præcticam, ut inlert, & urgeat Actio & Electio, & Decretum: tum demum *Ænigmata* molesta & lava esse incipiunt, & nisi solvantur & expédiantur, animos hominum miris modis torquent, & vexant, & in omnes partes distrahunt, & planè lacerant. Proinde in *Ænigmatibus Sphinxis* duplex semper proponitur conditio; non solventi mentis laceratio; Solventi Imperium. Qui enim rem callet, in fine suo potitur, atque omnis artifex Operi suo imperat. *Ænigmatum Sphinxis* duo in universum sunt genera: *Ænigmata* de Naturâ rerum; atque *Ænigmata* de Naturâ hominis; Atque similiter in Præmium solationis sequuntur duo Imperia; Imperium in Naturam, & Imperium in Homines; Veræ enim Philosophiæ Naturalis finis proprius & ultimus est, Imperium in Res Naturales, Corpora, Medicinas, Mechanica, alia infinita; licet Scholæ, oblati contenta, & Sermionibus tumefacta, Res & opera negligat, & ferè projiciat. Verum *Ænigma* illud *Oedipo* propositum, ex quo ille Imperium *Thebanum* adeptus est, pertinebat ad naturam Hominis: Quisquis enim naturam Hominis prorsus introsperit, ille faber ferè fortunæ suæ esse potest, & ad imperandum natus est. Id quod de Romanis artibus bene pronunciatum est:

*Tu regere Imperio populos, Romane memento,
Hæc tibi erunt artes.*

Itaque appositè illud; quod *Augustus* *Cæsar* Signo *Sphinxis*, sive de industria, sive fortuito usus est. Ille enim (si quis unquam) in Politica excelluit, & in vitæ suæ curriculo, plurima nova *Ænigmata* de Naturâ hominis felicissimè solvit, quæ nisi dexter & paratus solvisset, multoties non procul ab imminente pernicie & exitio abfuisset. Atque additur in Fabulâ *Sphinxis* devictæ Corpus in Asellum impositum fuisse. Elegantissimè certè, cum nihil sit tam acutum, & abstrusum, quin postquam planè intellectum, & deinceps pervulgatum sit, etiam tardo imponi possit. Neque illud prætermittendum: debellatam esse *Sphinxem* à viro pedibus clavato: Etenim nimis cito pede, & celeri gradu ad *Ænigmata Sphinxis* homines properare solent: unde fit, ut (prevalente *Sphinge*) potius per disputationes ingenia & animos lacerent, quam per opera & effectus imperent.

XXIX.

PROSERPINA, SIVE SPIRITUS

Narrant *Plutonem*, postquam regnum Inferorum ex partitione illa memorabili accepisset, de nuptiis alicujus è superioribus desperasse, si eas per colloquia, aut modos suaves tentaret; ut ad Raptum consilia sua dirigere ei fuerit necesse. Itaque captâ opportunitate *Proserpinam* *Ceræ* filiam, Virginem pulcherrimam, dum flores *Narcisci* in *Sicilia* pratis colligeret, subito in eursu rapuit; atque quadrigis secum ad subterraneanam asportavit; Ei magna reverentia præbita est, ut & Domina Ditis vocata sit. *Ceræ* autem ejus mater, cum filia sibi unicè dilecta nusquam comparuisset, supra modum mœsta & anxia, tandem accensam ipsa manu præ se ferens, universum Orbis terrarum ambitum peragravit: ut filiam investigaret & recuperaret. Id cum frustra fuisset, accepto fortè indicio, quod ad inferos devecta esset multis lachrymis & lamentationibus *Jovem* fatigavit, ut illa ei restitueretur. Atque tandem pervicit, ut si illa nihil ex iis quæ apud Inferos essent, degustasset, tum eam abducere liceret. Ea conditio Matris desiderio adversa fuit *Proserpina* enim grana tria ex malo granato gustasse comperta est. Neque idcirco *Ceræ* destitit, quin preces & ploratus de integro refunderet. Postremò itaque ei indultum est, ut *Proserpina* disperitis temporibus, & alternis vicibus, sex menses cum Marito, alteris cum Marte esset. Hanc *Proserpinam* postea *Theseus* & *Pentheus* eximia audacia thalamo Ditis deducere tentarunt. Cum autem in itinere super saxo apud Inferos defessi confedissent, eis resurgere minime licuit, sed æternum fedebant. *Proserpina* itaque Inferorum Regina mansit; in cujus honorem etiam additum est privilegium magnum; Cum enim ab Inferis revocare gradum, illis qui eò descendissent, fas non esset; adscripta est huic legi Exceptio singularis; ut si quis Ramum Aureum in donum *Proserpina* attulisset, ei ob hoc ire & redire liceret. Is ramus unicus erat in ingenti, & opaco laco, neque stirps erat, sed visci instar in aliena arbore frondebat, atque avulso illo alter non deficiebat.

Fabula ad Naturam pertinere videtur, atque vim, & copiam illam in subterraneis, divitem & frugiferam, ex qua hæc nostra pullulant, & in quam rursus solvuntur, & redeunt, perscrutari. Per *Proserpinam* Antiqui significarunt Spiritum illum æthereum qui sub terrâ (per *Plutonem* representatâ) clauditur & detinetur à superiore globo divulsus, quod non male expressit ille:

*Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Æthere cognati revinebat semina cæli.*

Ille Spiritus raptus à Terra fingitur, quia minime cohibetur, ubi tēpus, & moram habet ad evolandum, sed subita contractione & comminatione tantum, compingitur & figitur, perinde, ac si quis aërem aquæ commiscere tentet: Quod nullo modo efficere possit, nisi per agitationem celerem & rapidam: hæc enim ratione videmus illa corpora conjugi cum Spuma, Aëre tanquam rapti ab Aqua. Neque ineleganter additur, *Proserpinam* flores *Narcissi* in vallibus colligentem raptam fuisse: Quia *Narcissus* à torpore, sive stupore

Pore nomen sumit; atque tum demum Spiritus ad raptum Materiæ Terreſtris magis præparatus & opportunus, cum coagulari incipit, ac veluti torporem colligere. Rectè autem tribuitur honor ille *Proſerpine*, qualis nulli uxori Deorum; ut Ditis Domina ſit, quia ille Spiritus planè omnia in illis regionibus adminiſtrat, ſtupido & quaſi ignaro *Plutone*. Hunc autem ſpiritum *Æther*, ac vis Cœleſtium (per *Cerere* adumbrata) infinita ſedulitate elicere, atque ſibi reſtituere contendit; Fax autem illa *Ætheris* ſive *Teda* ardens in manu *Cerere* proculdubio *Solem* denotat, qui circa terræ ambitum luminis officio fungitur, atque maximi omnium eſſet ad *Proſerpinam* recuperandam momenti, ſi omnino hoc fieri poſſet. Illa tamen hæret, & manet: Cujus ratio ſequitur accuratè & excellenter propoſita in Pactis illis *Jovis* & *Cerere*. Primum enim certiffimum eſt, duos eſſe modos ſpiritus in Materiâ ſolidâ & terreſtri cohibendi. Alterum per Conſtipationem ſive obſtructionem, qui eſt mera incarceration & violentia. Alterum per Miniſtrationem proportionati alimenti, atque id ſit ſponte & libenter. Poſtquam enim Spiritus inſeclus depaſcere inceperat, atque ſe alere, evolare prociùs non feſtinat; ſed veluti in Terra ſua figitur: Atque hæc eſt illa deguſtatio *Proſerpine* ex malo granato: quæ ſi non fuiſſet, jam pridem à *Cerere* cum face illa ſua orbem terrarum peragrante, abducta fuiſſet. Spiritus enim qui ſubelt metallis & mineralibus compingitur fortæ præcipuè per Maſſâ ſoliditatem; qui autem in Plantis eſt & Animantibus; in corpore poroſo habitat, & aperta effugia habet, niſi per illum modum Deguſtationis libenter detineretur. Secundum autem pactum de Semelſtri conſuetudine, non aliud eſt quàm Elegans deſcriptio diſperſionis Anni; cum ſpiritus ille per terram perſuſus, quoad res vegetabiles menſibus æſtatis apud ſuperiora degat, atque menſibus hyemis ad ſubterranea redeat. Quod verò attinet ad conatum illum *Theſei* & *Perithoi* abducendæ *Proſerpine*, id eò ſpectat, quod ſæpius fiat, ut Spiritus ſubtiliores qui ad terram in multis corporibus deſcendunt, neutiquam illud efficiant, ut Spiritum ſubterraneum exſugant & ſecum uniant & evehant; ſed contra ipſi coagulentur, neque ampliùs reſurgant, ut *Proſerpina* per eos aucta incolis & imperio ſit. De virgâ autem illa Aureâ, vix videmur ſuſtinere poſſe impetum Chymiſtarum, ſi in nos hac ex parte irruant; cum illi ab eodem lapide ſuo, & Auri montes, & Reſtitationem Corporum naturalium veluti à Partis Inferorum promittant. Verùm de Chymica, atque Lapidis illius Procis perpetuis, certò ſcimus Theoricam eorum eſſe ſine fundamentos, ſuſpicamur etiam Præcticam eſſe ſine certo pignore. Itaque miſis illis, de iſtâ poſtremâ Parabola parte hæc noſtra ſententia eſt. Nobis certè compertum eſt ex compluribus Antiquorum figuris, eos Conſervationem, atque inſtaurationem quædam tenus Corporum naturalium, pro re deſperatâ non habuiſſe, ſed potiùs pro re abſtruſa, & quaſi aviâ. Atque idem ſentire hoc etiam loco videntur, cum virgulam iſtam inter infinita vir-

gulta ingentis & denſiſſimæ Sylvæ collocârunt; Auream autem ſinxere, quia Aurum Durationis Teſtera eſt: Inſtitivam, quia ab Arte hujusmodi effectus ſperandus eſt, non ab aliqua Medicinâ, aut modo ſimplici, aut naturali.

XXX.

METIS, SIVE CONSILIUM.

Narrant Poète antiqui *Jovem* cepiſſe in uxorem *Metim*, cujus nomen non obſcurè *Conſilium* ſignificat; eam autem ex illo gravidam factam fuiſſe: Quod cum ille ſenſiſſet, partum ejus nullo modo expectâſſe, ſed utique eam devorâſſe, unde & ipſe prægnans factus ſit: Puerperium autem mirum fuiſſe: Nam ex capite, ſive cerebro *Palladem* armatam peperciſſe. Hujus Fabulæ monſtroſa, & primo auditu inſuſſiſſimâ ſenſus, arcanum Imperij continere videtur, quâ arte ſcilicet, Reges ſe verſus Conſilia ſua gerere ſoleant, ut authoritas, & majeſtas eorum non ſolùm illibata conſervetur, verùm apud populum augeatur, & extollatur. Nam Reges ſe cum Conſiliis ſuis, vinculo veluti nuptiali copulare & conjungere, & de rebus maximis cum eis deliberare, recto & prudente Inſtituto conſueverunt; Idque Majeſtatem eorum neutiquam imminuere, haud abs re judicant: Verùm cum Res jam ad Decretum ipectat, quod inſtar partus eſt, Conſilii partes non ultra tendere ſunt, ne acta ex Conſilij arbitrio pendere videantur. Verùm, tum demum Reges (niſi hujusmodi res ſit, ut invidiam à ſe derivare cupiant) quicquid à Conſilio elaboratum ut veluti in utero eformatum eſt, in ſe transferre conſueverunt, ut decretum & Executio) quæ quia cum poteſtate procedit, & neceſſitatem inferit, eleganter ſub Figurâ *Palladis* armatæ involvitur) ab ipſis emanare videatur. Neque ſatis eſt, ut hoc ab Auctoritate Regum & eorum Voluntate, ſolutâ & libera, & non obnoxia, proteſtum videatur; niſi etiam hoc ſibi Reges ſumant, ut ex Capite eorum, id eſt, ex Judicio, & prudentiâ propriâ, decreta nata exiſtintur.

XXXI.

SIRENES. SIVE VOLUPTAS.

Fabula de *Sirenibus* ad pernicioſas illecebras voluptatis rectè, ſed ſenſu vulgatiſſimo transfertur. Nobis autem videtur, *Sapientia Veterum*, tanquam Vix malè Caleat; ex quibus licet non nihil exprimitur, tamen potiſſimâ quæque reſident, & prætermittuntur. *Sirenes Acheloi*, & *Terpſichores* unius ex Muſis, filiæ fuiſſe narrantur; Ex primis temporibus alate erant: ſed inito temere cum Muſis certamine victæ, à ſis mulctatæ ſunt. Ex pennis autem evulſis, Muſæ coronas ſibi fecerunt: aded ut ab eo tempore Muſæ cum Capitibus alatis procederent, præter unam *Sirenem* Matrem: Mora autem *Sirenem* erat in Iuſulis quibuſdam amcenis: Illæ verò è ſpecula naves adventantes cum conſpicerent, Cantu navigantes primò detinebant, deinde alliciebant, exceptos autem necabant. Neque ſimplex erat Cantilena, ſed ſingulis modis maxime naturæ eorum convenientibus captabant.

Tanta

Tanta autem pestis erat, ut Insulae Sirenum etiam longè intuentibus alberent ex ossibus cadaverum inhumatorum. Huic malo remedium repertum est genere, & modo duplex; Alterum ab *Ulyssè*, Alterum ab *Orpheo*: *Ulysses* Sociis omnino aures cerâ obturari iussit; Ipse, cum experimentum rei facere vellet, periculum autem depellere, se ad malum navis alligari voluit, interminatus, ne quis eum, licet rogatus, solveret; *Orpheus* verò, missis huiusmodi vinculis, clarâ voce Deorum laudes cantans ad lyram, Voces *Sirenium* retudit, & extra omne periculum fuit.

Fabula ad mores pertinet, atque minimè obsecra fanè, nec tamen inelegans Parabola videtur. Voluptates ex Copia rerum, ac affluentia; atque ex Hilaritate, sive exultatione animi proveniunt. Illæ olim primis ipsis illecebris subitò, & tanquam alatae, mortales rapere solebant. Doctrina autem & Eruditio, hoc saltem efficit, ut animus humanus se non nihil cohibeat, & exitum rei secum perpendat; itaque alas voluptatibus detrahit. Hoc autem in Musarum decus & honorem egregium cessit, Postquam enim Philosophiam contemptum voluptatum inducere posse nonnullorum exemplo potuit; Statim res sublimis visa est, quæ animam veluti humo affixam attollat & evehat, & hominum cogitationes (quæ in capite vigent) pennatas & veluti æthereas faciat. Sola *Sirenium* Mater pedestris, & sine alis manit; Ea proculdubio nil aliud est, quàm Doctrinæ leves, & ad jucunditatem inventæ, & adhibita; quales videntur *Petronio* illi in pretio fuisse, qui postquam sententiam Martis accepisset, in ipsis atrii Mortis delicias quæsit, cumque etiam literas in Solatium adhibere vellet, nil (inquit *Tacitus*) legit eorum, quæ ad constantiam faciunt; sed leves versus. Ex hoc genere est illud:

*Vivamus mea Lesbia, atque amemus,
Rumoresque Senum severiorum
Omnes unius astimemus Assis.*

Et illud:

*Iura Senes norint, & quid sit fasque nefasque,
Inquirant tristes legumque examina servent.*

Huiusmodi enim doctrinæ, alas Musarum Coronis rursus detrahere, & Sirenibus restitueri velle videntur. Habitare autem perhibentur *Sirenes* in Insulis, quia voluptates ferè secessus quærunt, atque hominum cæcus sæpe vitant: *Sirenium* autem Cantus omnibus de cantatus est, ejusque pernicies, & artificium varium: Itaque interprete hæc non egent. Illud magis acutam de ossibus veluti Clivis albertibus è longinquo visis: Ex quo illud significatur, exempla Calamitatum licet clara & conspicua, contra voluptatum corruptelas non multum proficere. Restat de Remediis Parabola non abstrusa ea quidem, sed tamen prudens & nobilis. Proponuntur enim Mali tam callidi & tam violenti remedia tria. Duo à Philosophiâ: Tertium à Religione. Atque primus effugij modus est, ut quis principiis obtet, atque omnes occasiones, quæ animum tentare, & sollicitare possint, sedulo devitet: id quod obduratio illa aurium denotat; atque hoc remedium ad animos mediocres, & plebejos necessariò adhibetur, tanquam ad Comites *Ulyssis*. Animi autem Celsiores etiam Versari inter medias voluptates possunt, si Decreti constantia se muniant: quin & per hoc, virtutis suæ experimentum magis exquisitum capere gaudent; etiam voluptatum ineptias & insanias perdifcunt, potiùs contemplantes, quàm obsequentes: quod & *Salomon* de se professus est, cum enumerationem voluptatum, quibus distinebat, eâ sententiâ claudat: *Sapientia quoque perseveravit mecum*. Itaque huiusmodi Heroes inter maximas voluptatum illecebras se immobiles præstare, atque in ipsis earum præcipitiis se sustinere queant; tantùm ad *Ulyssis* Exemplum, interditiis perniciosis suorum Consiliis & obsequiis, quæ animum maximè omnium labefactare & solvere possint. Præstantissimum autem in omni genere est remedium *Orphei*; qui Laudes Deorum cantans & reboans, *Sirenium* Voces confudit, & summovit. Meditationes enim Rerum Divinarum, Voluptates sensus non tantùm potestate, sed etiam suavitate superant.

F I N I S.

lii 3

DIA-

DIALOGUS

DE

BELLO SACRO,

Fragmentum.

PER

FRANCISCUM BACONUM

Baronem de Verulamio, Vice-Comitem S. Albani.

AD REVERENDISSIMUM IN CHRISTO PATREM,

Lancelotum Andrevves Episcoporum Wintoniensem,

REGIÆ MAJESTATI

à Sanctioribus Consiliis.

Reverende Præful;

Inter Consolationes, haudquaquam minima est, si quis sibi aliorum Calamitates representet, quæ cum suis conformitatem habeant. Exempla enim penetrant magis, quàm Argumenta; Quin etiam illud nobis innuunt, quod Scriptura in Solatium adducit; Nil novi nobis accidisse. Afficiunt autem Exempla id magis, quod propius ad similitudinem Rerum nostrarum accedunt: Multoque adhuc magis, si Fortuna illor non levius multarit, qui nobis ipsi, dignitate & virtute, præcellerunt. Etenim, ut inanem præsumptionem sapi, si nos ipsos, cum Melioribus componamus; Ita, ex alterâ parte, rectè & salubriter infertur Conclusio; si alii nobis superiores similia perpefferint, non esse cur nos supra modum conqueramur.

In hoc Consolationis genere, æquidem mihi ipsi minime desui; Quamvis ut Christianus, (per infinitam Dei misericordiam,) altiores etiam Consolationes degustaverim. Quamobrem, ex variâ Rerum Memoria & Librorum Lectione, cum Exempla haud pauca, tam vetera, quàm recentia, mihi ante oculos, proposuissim; Cogitationes meæ morant (fatent) fecerunt, imò etiam acquieverunt, in tribus præcipuè Vitiis; Tanquam maximè eminentibus & cum illâ Fortunâ, quæ una aliquando fuit, conjunctissimis. Hi tres, in Rebus pub. suis, singuli, Magistratibus amplissimis perfuncti sunt: Idem, non prius, aut alio Infortunii genere, dejecti, sed iudicis, & Legum Auctoritate, tanquam Res, & Delinquentes, abdicati; Idem insuper Celebres fuerunt Scriptores, ita ut Memoria Calamitatum ipsorum, apud Posteritatem jam maneat, & se exhibeat, tanquam Pictura qua notis gesta representet, inter pulcherrimas & illustres Operum & Actuum suorum Tabulas: Quin & omnes tres, (si hoc ad rem conduceret) Exempla fuerunt valida, ad extinguendam ejus statim Ambitionem, Fortunam de novo tentandi: Quandoquidem unusquisque eorum, magnâ cum gloriâ, revocatus & restitutus fuerit; sed ad graviores suam ruinam, quæ in Morte violentâ exitum reperit. Fuerunt hi tres Viri, Demosthenes, Cicero, & Seneca. Quando igitur, cum Vitis hæc eximitis, Me, tum Fortuna, tum Studia, conjunxerim, inquirere & observare capi, quomodo Calamitates illi suas toleraverint, & præcipuè quomodo tempus impenderint, cum à Civilibus Negotiis profus abdicati, & inhabiles pronuntiati sint: Ut ab ille aliquid addiscerem; Vigue mihi in solam Consolatorum, verum etiam Consiliatorum loco essent. Observavi autem, quàm diversis modis, Infortunia illorum illos affecerunt, Eâ præcipuè in re, de quâ inquirere cuperam. Temporis scilicet, & Calamitatum suorum, applicatione Ciceronem vidi, durante exilio suo, (quod biennium ferme complevit,) in animo emollitum & dejectum, ut nihil præter Epistolâ quasdam multoties exaraverit, omnia Quæstibus implentes Attamen, ex tribus illis, (meo quidem iudicio,) minima ei causa affuit, cur magnopere perturbaretur. Esi enim iudicatum fuisset, eoque iudicij genere, quod summam Auctoritatem obtinuit, Lege scilicet latâ, ut exularet, & universa ejus Fortuna Fisco addicerentur, Domus ejus diruerentur; Vigue Capitale curvis esset, qui de ejus Restitutione ageret; Nihilominus, Calamitas ejus, etiam eo tempore, Ignominia notâ caruit; Atque nil aliud quam Temporis Procella reputabatur, quæ eum tanquam turbine subverterat. Demosthenes contra, licet iudicium quo prosciberetur, Ignominia plenum esset, utpote Reperundarum damnatus; Neque Reperundarum simpliciter, sed quæ cum produtione, & læsa Majestate, conjuncta essent, Nihilominus Calamitatis suæ, sensum tam exiguum præ se tulit, ut Exilij tempore, Negotiis Civilibus non abstineret, sed eisdem se immisceret; Atque per literas sapius, Consilio suo impertire, Populum Atheniensem ausus esset, non minus, quam si adhuc ad clarum sederet; ut patet in quibusdam eius Epistolis, quæ hodiè extant. Seneca ceritè, qui ob Corruptelas varias, & Crimina, damnatus fuit, & in exilium actus in Insulam quandam solitariam, mediocritatem servavit: Quamvis enim Calamus ejus non refraxit, tamen in Negotia Civilia se ingerere abstinuit: Sed ortum quod nactus erat, in scribendis Libris quibusdam, excellentis Argumenti & Vfus, in omne ævum, insumpsit; Licet aliquas eorum dedicaverit, minus pro dignitate.

Exempla hæc, in Instituto quodam, ad quod etiam aliàs spontè inclinabam, me multum confirmarunt; ut concessum mihi Tempus, omnino, in scribendo, impendarem; Vigue Talentum à DEO concreditum, non ut prius Trapezitio particularibus, sed Excambiis publicis, quæ nunquam exhaurientur, & usuram pro certo reddent, committerem. Itaque, cum ante Annos aliquos, Instaurations meæ partem edidissim; (Quod quidem Opus, inter Opera mea, illud est; si nunquam fallit Imago;) Cui plurimum tribuo, (Decrevi ceritè, in cæteris ejus Partibus, minime desatisci. Quod etiam nunc ago. Esi autem de illo Opere, Testimonia plurima, ex Partibus Transmarinis receperim; (Talia ceritè, quibus non potuerim maiora, cum tam insigni Approbatione & Honore, sub initio, in Argumento tam abstruso expeflare;) illud tamen Animo meo penitus insedit; Opus memoratum, Hominum, præsertim vulgaris iudicij,

judicii, Capita super volare. Itaque confitui, (licet inversa paulisper Ordinis serie,) Rem ad sensus judicium deorsum trahere; per Exempla quadam, & Portiones Naturalis Historiae & Inquisitiones super eam: Quod etiam ex parte feci. Rursus, quia Opus meum, De Augmentis Scientiarum, Parasceve quadam, & tanquam Clavis esse possit, ad Instaurationis sensum melius referendum; (Quippe quod Notionum & veterum & novarum mixturam recipiat; ubi Instaurationis novitas tantum Notiones proponat meras; nisi quod hinc & inde, inspergantur veteres ad gustum tantum;) consentaneum putavi, illud Opus in Linguam Generalem & Vernacula vertere; Non sine multis & magnis Additionibus, praesertim in Libro Secundo, Qui Partitiones Scientiarum complectitur. Idque ita cumulate praesertim, ut iudicem Librum illum, jam in plures divisum, pro prima Instaurationis Parte, haberi posse; Quam, Partitionum Scientiarum nomina, antea insigniri: (Et sic silem meam, in hac parte, liberari confido. Atque hoc etiam jam peractum est. Praeterea, quoniam Civilem, quam tandem sustinui, Personam, prorsus exuere non potui; (Cujus si ipse oblivisceretur, satis multi meminissent,) Opus etiam de Legibus ingressus sum; Hoc instituto ut Characterem quandam justitiae proponerem, mediae cujusdam naturae, inter speculativas & speciosas Legum Descriptiones à Philosophis factas, atque Scripta Juraeconsultorum, qui particularibus Placitis, & Sententiis, Patriarum & Rerumpub. suarum, sunt, ut plurimum, obnoxii & adstricti. Hoc autem Opus, quoniam tantum absorpturum fuisset temporis, atque alia jure praecedere deberent, infectum reliqui; Solummodo Porcionculam ejus quandam, ad exemplar, in uno ex Libris De Augmentis Scientiarum, (Octavo scilicet,) exhibui. Verum est etiam, (fateor,) me in animo habuisse, Digestum quoddam, Legum Patria mea, ut componerem; Sed quia plurimorum Manibus indigebat, neque ex Me solo pendebat, illud quoque deposui. Jam cum in Instauratione mea, universi Generis Humani Bonum, mihi ante oculos proposuerim; ut vita humana excoleretur, bearetur, & ampliori à Natura dote donaretur; In Opere autem illo de Legibus, cuius initia perstrinxi, (ut dictum est,) Humani Generis similiter Bonum mihi proposuerim, sed in societate Civili, & Scientia Politica Dotibus: Putavi etiam aliquid me Patriae Bono aut Honori debere, quam semper dilexi; Ad id ut licet Magistratus quos gessi, supra Meritum meum essent; Amor tamen meus Boni publici, & Cura circa illud impensa, etiam supra, & ultra Gradus, in quibus collocabar, transenderem. Quocirca, (praesertim cum Opus illud de Legibus Patriis deposuissem,) Honorem aliquem Patriae dilectae exhibere volui: Quod operam dedi ut facerem, in Historia mea, Regni Henrici Septimi. Quantum verò ad Librum illum jam pridem editum; Cui antea Titulus, Deliberationes Morales & Civiles; Nunc autem; Sermones Fideles, sive Interiora Rerum; inscribitur; Eum etiam multipliciter auxi, & ditavi; & in linguam quoque Latinam & Vernaculam, versi curavi. Illud autem Scriptorum Genus, Animi reficiendi & levandi causa, subinde tracto: Quatenus non sum nescius, ejusmodi Scripta, minore labore & molimine, Nomen meum fortasse magis illustrare & attollere posse, quam reliqua quae tractavi, & tracto. Quin etiam Libellum meum, de Sapiencia Veterum, ut ab interitu tutior esset, in Tomo Operum meorum Moralium & Politicorum, rursus edendum curavi.

Verum haec omnia Scripta mea animo revolvens, subit Cogitatio, universa in Civitatem, nulla in Templum, procedere; Exceptis paucis alicubi insperis, quae ad Religionem spectant. Atqui cum in Templo ipso, tanta Solatio degustaverim & hauserim, cupio etiam Obligationis quidpiam illuc deferre. Argumentum itaque delege, mixtum ex Rebus ad Religionem spectantibus, & Civilibus; Atque etiam medium inter Contemplationes, & Activa; Tractatum scilicet de Bello Sacro: Quis enim non veris, num non illud contingere possit; Exorire aliquis? Res magna, (praesertim quae ad Religionem referuntur,) ab exiguis saepenumero oriuntur iniitiis; Et Modulus prius factus quandoque Edificium ipsum invitat. Hoc Opus, (quia semper Dedications Adulatorius minus probavi,) Paternitati tuae dedicare visum; In pignus Veteris nostrae Familiaritatis & Amicitiae: Nec minus, quia inter Viros Aetatis hujus, Tibi, Reverentiam haud Vulgarem, deberi existimem.

D. D. Paternitatis tuae

Amicus Fidelis,

Fra. S. Alban.

DIALOGUS

DE

BELLO SACRO.

Interlocutores,

Eusebius, Zebedæus, Gamaliel, Martius, Eupolis, Pollio.

Characteres harum personarum.

Zebedæus Romano-Catholicus, fervidus, & Zelotes. Gamaliel, in Religione Reformata, fervidus item, & Zelotes. Eusebius, Theologus Orthodoxus, & Moderatus. Martius, Vir Militaris. Eupolis, Politicus. Pollio, Aulicus, omnes præter Gamalielē Romano-Catholicis.

Convenerunt Parisiis, in Domo Eupolidis, Eusebius, Zebedæus, Gamaliel, & Martius: Singuli eorum, Viri egregii, sed multum inter se differentes. Aderat etiam Eupolis ipse: Atque dum sederunt colloquentes, intervenit ab Aula Pollio: Ac quam primum eos vidit, more suo ingenioso, & faceto, dixit:

Pollio.

Video quatuor hinc præsentēs, qui Mundum egregium, (arbitror,) constituere possint: Tantum enim ab invicem discrepatis, quantum quatuor Elementa, & nihilo secius concordēs estis. Quantum verò ad Eupolidem, quia moderatus est, & placidus, illum loco quinta Essentia ponere libet. Eupolis. Si nos quinque (Pollio) Mundum constituimus majorem, unicus tu Mundum minorem constituere possis: Siquidem omnia, & profiteris, & conitaris, ad Te ipsum solum referre. Pollio. At quid illi, qui hoc agunt, sed minimè profitentur? Eupolis. Sunt illi quidem minus Animosi, sed magis metuendi. Verum age, & nobiscum Sermones conferas: Etenim inter Nos, de præsentī Orbis Christiani statu, loquebamur; In quo libenter etiam Opiniones tuas audiremus. Pollio. Domini mei; Ister hoc Mane confeci; Jamque Æstus Diei ingruit: Itaque Sermones Vestri, opus est, Aurēs meas admodum delectent, quo ab Oculis impetrent, ut Somno abstineant. Attamen si permittētis, ut vōs excitem, si quando Sermones vestri mihi videantur obdormiscere, quantum potero, Somnum abigam. Eupolis. Imo gratum nobis feceris, si hoc præstiteris: Illud tantum metuo, ne universum, quod tractamus, Argumentum, instar Insomni cujusdam, haud penitus insulsi & vani, sed Insomni tamen, tibi videbitur. Etenim Optata bona absque spe Effectus, nedum tentandi Copiā, non multum illis præstant: Verum ne te diutius detineamus, cum ingrediebaris, Martius hic, & Attentiones nostras excitavit, & Animos affecit, Oratione suā, quam inchoavit tantum: Neque malè cedit hæc res, ad somnolentiam tuam discutiendam: Videbatur enim sermo ejus, quasi ad Bellum Classicum canorum. Si placet igitur, (Martii,) de integro Sermonem renoves: Nam & sermo ipse dignus erat qui repetatur: Atque me herclè, Corona Auditorum ista, non mediocriter dignitate aucta est, per præsentiam Polliōnis. Martius. Cum modò ingressus es, (Pollio) liberè Animi mei Sensum, hisce Dominis meis aperui: Me observasse, quòd per dena jam Annorum Lustra, proximè elapsa, minus nobile quiddam spirarunt, (si mihi fas sit dicere,) Orbis Christiani Bella, & Expeditiones Militares. Ecce Bella cum subditis; similia Litibus quidem protervis in foro; in quo pertinaciter Lege agitur, pro Jure suo recuperando; Quod

melius forsā, placido & quieto more, obtineri potuit. Ecce pusillas, Oppidi cujuscumque, aut Portuiculae Territorii, Debellationes; Quales esse solent Rusticorum Acquisitiones, Agelli, aut Anguli Terræ, commodè adjacentis. Quòd si etiam Bella pro Regno Neapolitano, aut Ducatu Mediolanensi, aut Regnis Lusitania, aut Bohemæ, suscepta fuerint; tamen hæc ipsa, tanquam Bella Ethnicorum, (Atheniensium, Lacedæmoniorum, Romanorum,) pro secularibus quidem Commodis, & Ambitione Dominationis, gesta sunt; nec Militia Christiana censeri debent digna. At Ecclesia Missiones suas, in extremos Fines Gentium & Insularum, facit; Nobili Opera & Institutio: Verum hoc sonat tantum: Ecce unus gladius hic. Reges & Principes Christiani, meritò accusandi, quòd Fidei Christiane propagationi, Armis & Opibus suis, non invigilent. Attamen Dominus noster, qui in terra manens, dixit Apostolis: Ite & predicare: Dixit etiam in Cælo, Transivite in hoc signum omnes. Quis Miles Christianus, piā Emulatione non commoveatur, cum viderit Ordinem quendam, Societatis Jesu, aut S. Francisci, aut S. Augustini, tot & tanta, pro Religione Christiana propagatione, sustinere & perficere: Ordinem verò S. Jacobi, aut S. Michaelis, aut S. Georgii, nil aliud ferè perpetrare, neque majora meditari, quam ut vestes solennes induant, Festa Patronorum suorum anniversaria celebrent, & cæteros Ritus ac Cæremonias Ordinis sui, observent? Quin & Mercatores ipsi, in judicio surgent; contra Principes & Procures Europe: Illi enim, viam in Mari latam straverunt & triverunt, usque ad ultimos Orbis Fines: Classes & Copias Navales, Hispanorum, Anglorum, Belgarum, instruendo & mittendo, quantæ Indias quidem & Chinam, terrefacere & concutere possint: Hæc autem omnia, propter Margaritas scilicet, aut Gemmas, aut Aromata, suscepta sunt: At propter Margaritam illam Regni Cælorum, aut Gemmas Cælestis Hierusalem, aut Aromata Horti Sponsi. Malum quidem Navis ne unum erectum vidimus. Illud interim pro nihilo ducunt, sanguinem Christianum, in partibus tam remotis, inter se præliantes, effundere: Sed ne guttam quidem, in Causa Christi. Verum, ne inmemor videar, Rerum præclararum, in hoc genere, gestarum, fateor intra Spatium illud quinquaginta annorum, (de quo loquor,) aut paulo plus, tres susceptas esse Actiones memorabiles, à Christianis, contra Infideles: in quibus Christiani Invalores fuere. Cum enim Bellum Defensivum sit

fit, Necessitatis potius Bellum iudico, quam Pietatis Prima fuit, celebris illa & foelix, Expeditio Navalis, quæ victoria apud *Insulas Cypriales* terminata est; Quæ hamum inseruit *Naribus Ottomanis*, usque ad Diem hodiernum. Quod Opus præcipue instructum & animatum fuit, ab Eximio illo Principe, *Papa Pio Quinto*; Quem miror, Successores ejus, inter *Santos* non retulisse. Secunda fuit, Nobilis illa, (licet calamitosa) Expeditio *Sebastiani, Lusitanæ Regis, in Africam*: Quæ ab illo solo, absque aliorum ope suscepta fuit; Ita solo, ut aliis, se postea excusandi, necessitatem imponeret. Pro ultimâ numero, memorabiles Incurfiones à *Sigismundo Principe Transylvania* factas: Cujus foelicitatis Filium à *Christianis* ipsis abscissum fuit; Contra *Monita* egregia & Paterna, *Papa Clementis Octavi*. Plures mihi non occurrunt. *Pollio*. Pace tuâ, quid dicis de Extirpatione *Maurorum Valentis*? Ad quam subitam Quæstionem *Martius* paululum obtulit: *Gamael* autem, sermonem arripens, dixit. *Gamael*, Planè cenleo, *Martium* rectè Actionem illam præterisse: Etenim, meâ sententiâ, damnanda prorsus est. Imò videtur factum illud *Deo* displicuisse. Cernitis enim Regem, sub cuius Imperio, hoc factum est, (quem vos *Catholici* pro Sancto & immaculato Principe habetis,) in ipso Aetatis suæ flore, sublatum; Auctorem autem, & suavorem Rigoris ejus, (Cujus Fortuna super *Rupem edificata* putabatur,) corruisse: Quin & opinantur plurimi, Rationes ejus facti nondum esse transactas, sed iis reddendis *Hispaniam* adhuc esse obnoxiam: Eò magis, quod ingens *Maurorum* illorum Numerus, (Exilio jam probati,) constanter in Fide perseverant, & veros se *Christianos* in omnibus præstant, præterquam quod appetitu vindictæ, in *Hispanos* flagrent. *Zebedæus*. Noli, obsecro, (*Gamael*), de Actione ille magnâ temerè judicare: Quæ instar *Ventilabri Christi* fuit in Regionibus illis: Nisi forte monstrare poteris, Pactum aliquod *Hispanorum* cum illis Populis, quale *Iosuah* fecit cum *Gibeonitis*: Quo Cautum esset, ut execrabilis illa Generatio, sedes antiquas retineret. Quinetiam vides, *Edicto Regio*, hoc Executioni mandatum fuisse, non tumultuariè: Gladius enim Manibus *Plebis* neutiquam commissus est. *Eupolis*. Arbitror Equidem, *Martium* illud omisisse, nõ quod iudicio in alterutram Partem inclinaret: Sed quia cum Actionibus Belli haud benè congruebat: Siquidem cum subditis tantum Res fuit; Neque Armis contra itum est. Verum permittamus (si placeat) *Martium* in Oratione procedere; loquebatur enim, (ut mihi videtur,) tanquã Theologus Armis indutus. *Martius*. Fateor; (*Eupolis*) me in his quæ loquor, Pietatem & Religionem, præcipue mihi ante oculos proponero: Nihilominus, si loquendum mihi esset, ut Homini Animali tantum, eadè confulerem. Neque enim reperiri hodie potest, Expeditio aliqua, aut Actio, etiam respectu secularis Amplitudinis, & Honoris terreni, quæ cum Bello contra *Infideles* comparetur. Neque in hoc, quod assero, Novitatem aliquam, aut ventosum quidpiam propono: Sed quod in Exemplis recentibus, ejusdem Generis, se ostendit: Licet fortasse minus arduis. *Cassitiani*, seculo superiore, Orbem novum aperuerunt: Arque *Regnum Mexicanum, Peruvianum, Chilen*, & alias *India Occidentalis* Regiones, subegerunt, & plantarunt. Videmus, quam ingentes Opum Fluxus, in *Eu-*

ropam, ex ea re, inundarunt; Adeo ut *Orbis Christiani* Censur, in Decuplum imò in Viccuplum, jam aucti sint. Verum est, *Aurum*, tempore Invasionis primæ, in iis Regionibus, congestum fuisse & accumulatum; Sed *Argentis* venæ adhuc perpetuò secatent. Ex eodem etiam Auso, infinita, Territorij & Imperij, facta est Accessio. Neque enim unquam antehac, *Orbis Christianus* in Duplum crevit; Quod verè asseri possit, jam esse factum, si computes id quod jam dudum acquisitum est, cum eò quod in posterum acquiri possit, per Occupationem & Culturam earum Partium ulteriorem. Neque tamen affirmari verè possit, (si ingenuè loquatur,) *Fidei Christianæ* Propagationem, Navigationum illarum & Plantationum Causam præcipuum extitisse; sed *Aurum, Argentum, Opes, & Gloriam*. Ita ut, quod in *Dei* providentia primum fuerit, in Hominum Appetitu & Intentione, Secundas tantum Partes obtinuit. Similia prædicari possunt, de Navigationibus & Expeditionibus præclaris, *Immanuelis Lusitanis Regis*; Cujus Arma *Africam & Asiam* cingere cœperant; Atque ad se trahere, non solum Commercium Aromaticum, Lapidum pretiosorum Moschi, & pharmacorum, sed *Sedes & Imperia* in Partibus illis *Orientis* extremis. Neque enim in his ipsis, *Religio Christiana*, præcipue ante Oculos observabatur; sed Amplificatio, & Prolatio Imperij, & Divitiarum. Accidit autem jam, ex duobus istis præclaris Facinoribus, cum *Orientales & Occidentales India* modò sub *Hispania* Ditione unitæ sint, id quod Magniloquus quidam dixit; *Solem in Imperio Hispanorum nunquam occumbere, sed aliquam ejus Partem semper irradiare*. Quod, (si verum dicendum est,) Radius quidam est Gloriæ, non dico Corpus solidum Gloriæ, in quo *Monarchia Hispania*, reliquis omnibus, *Monarchiis* superior sit. Quam obrem, ut concludam, videre est in hisce Expeditionibus, contra *Ethnicos & Infideles*, Honorem & Utilitatem, tam spiritualement, quam temporalem, in unâ, tam Intentione, quam Profecutione, coivisse. *Pollio* At, ut mihi videtur, pace tuâ, (*Martius*) meminisse debueras, Homines *Sylvestres*, & merè Barbaros, similes esse Bestiis & Avibus, quæ *Fera sunt Natura*: Quarum Proprietas, (qualis esse potest,) Possessionem sequitur, & Occupanti conceditur: Sed in *Populis Civilibus* hoc non tenet, *Martius* Ego certè nil tale Discriminis agnosco, inter Animas Rationales; sed contra sentio, quicquid in ordine sit, ad Bonum *Populi* aliqujus majus, & latius, Actionem posse Injustitiâ absolvere, concessio quod *populus* sit, sive magis, sive minus, cultus & Civilis. Verum, non facile tibi concedâ, (*Pollio*), *Populos Peruvianum* aut *Mexicanum*, ita penitus fuisse Barbaros, vel Feros, ut Oratio tua innuit: Aut quod talis poni debeat differentia, inter illos, & alios, *Infideles*, qui hodie in Locis plurimis degunt. In *Peruvia*, licet nudi fuissent, temperaturâ fortasse Climatis hoc postulant; Et Consuetudinis nonnullæ admodum Barbaræ apud eos invaluissent: Attamen Administrationi certè *Incarum*, in aliquibus, Humanitas, & Civilitas, non defuerunt. Reduxerant Nationes illas, ab *Idolorum* Omnigenum Adoratione ad Adorationem *Solis*. Atque (quantum memini, *Liber Sapia* Gradus *Idololatriæ* distinguit; Constituens *Idolorum*

vilium

viliū & despicibilium Cultum, magis Cœcum & detestandum esse, quam simplicem Cultum Creatura. Et similiter, (nisi fallor,) faciunt quidam ex Prophetis; Ponentes Cultum Idolorum, per Metaphoram, tanquam turpissimam & maxime bestialem Fornicationem. Insuper Peruviani, sub Imperio Incarum, magnifica habuerunt Tempia superstitionis suæ: Justitia Administratio apud eos viguit: Obedientiam & Fidelitatem constantissimam Regibus suis exhibebant: Etiam, contra Hostes, cum Justitia quadam Militari procedebant, ac si jus Facialium novissent; Legem suam, tanquam meliorem, iis offerentes, antequam Gladium stringerent. Neq; ab similibus erat Politia Regni Mexicani, quod Monarchia Electiva, non Hereditaria, erat. Quatenus verò ad Populos India Orientalis, (Goa, Calcutti, Malaca,) erant illi populi delicati & laurii; Frugis certè, cum quadam Elegantiâ, etsi parùm bellicosi. Ita ut si æqua lance res ponderetur, Imperium Turcarum censerit possit magis barbarum, quam horum quodvis. Tyrannis crudelissima; Polluta Sanguine Imperatorum suorum in successionebus singulis; Mancipiorum & Vasallorum Massa; sine Nobilibus; sine Generosis; sine Ingenuis; Hereditates nullæ; Nullæ Sturpes antiquæ; Gens sine Affectibus Naturalibus; Quæque (ut ait Scriptura,) non movetur Desideriis Mulierum, Immisericors, & incuriosa erga Liberos proprios; Gens sine Institutionibus Moralibus; sine literis, Artibus, & Scientiis: Quæ vix Iugerum Agrorum aut Horam Diei mensurare nōrit: Sordidæ, & immunda, in Edificiis, Victu & Similibus; Atq; (ut verbo dicam,) Opprobrium merum Generis Humani. Ista tamen Natio. Hortum Mundi, in Eremum vertit. Nam, (ut rectè habetur in Proverbio,) Ubi Equus Ottomanni pedem ponit, Populus vix crescit. Pollio. Veruntamen, in medio Invectivæ tuæ, (Marti) Turcas jure suo non privas, Eos nequiquam pro Idololâtris habendos esse. Etenim si, (ut ipse modo dixisti,) discrimen haud parvum sit, inter Cultores Idolorum Viliū, & Solis: Majus se offert Discrimen, inter Cultum Creaturae & Creatoris. Agnoscunt enim Turcæ Deum Patrē, Creatorem Cœli & Terræ, primam in Trinitate Personam, etsi reliquas duas negent. Ad quem Sermonem cū Martius conticisset, Occurrit Zebedæus vultu commotiore, & reprehensionem spirant, & dixit. Zebedæus. Cavendum sedulo, (Pollio,) ne in Hæresin Immanuelis Commemori, Imperatoris Græciæ, imprudentes labamur: Qui asseruit, Mahometis Deum verum esse Deum: Quæ Hæresis à Synodo non solum rejecta & damnata est, sed Imperatori imputata, veluti Infantiæ species quædam: Quam etiam ei exprobravit Episcopus Thessalonicensis, verborum Acerbitate minime repetendâ. Martius. Ingenuè fateor, me in illa opinione esse, Bellum contra Turcas, plus Justitiæ & Meriti habere, quam contra alios quoscunque Gentiles, aut Barbaros, qui aut ferunt, aut nunc sunt, tam Religionis Intuitu, quam Honoris, Licet Facilitas forsitan, & spes perficiendi, ad aliam magis Electionem invitare possit. Verùm antequam ulterius progredior, tum & ipse libenter respirarem: Tum etiam Dominationes vestras obnixè rogarem, ut Sermonis vices excipiatis, qui melius eas sustinere potestis: Sed & præcipue hoc mihi occurrit, quoniam in conventu nostro hic aliquos video, qui egregij Legis Divinae Interpretes sunt, etsi Dogmatibus non-

nullis dissentientes. Ipse autem, non sine ratione, judicio meo diffido, tum quod in seipso infirmum sit, tum quod Zelo & Ardore, in hac Causa abripi possit: Itaque vitio mihi verti possit, si plura de hac re differerem, priusquam Fundamenta solidè jacta videam, quæ Justitiæ Actioni huic asserant; ab iis, qui in Justitiâ Causæ discutendâ, me ipso magis versantur, & peritiores sunt. Eupolis. Magnâ certe lætitiâ afficior, (Marti,) cū intueor in Viro Militari tantam Animi Moderationem: Quandoquidem in re, quæ sanguinem excalefaciat, atque insuper speciem habeat Sanctitatis, non abripiaris, ad præmittendam, aut pro concessio admittendam, Considerationem Justitiæ. Atque quoniam, (ut mihi videtur) Colloquium hoc nostrum, scilicet procedit, si Dominationes vestræ annuant, nonnulla de Distributione Argumenti in Partes proponam. Qui vix cum omnes assensissent, Eupolis dixit. Eupolis. Mihi certè non incongruum videtur si Zebedæum exorarem, ut Quæstionem hanc discutiat: Utrum Bellum propter Fidei Christianæ Propagationem, absque alia aliqua Hostilitatis Causa jure suscipi possit: Et in quibus Casibus. Fateor insuper libenter me audire velle, Dissertationem de jure: Non solum Permissivo, sed etiam utrum non obligentur Principes Christiani, Respub. ad hujusmodi Bellum inferendum? Quam partem si Gamaliel placuerit in se recipere, Quæstio de jure, simpliciter accepta, plene discussa fuerit. Superest Quæstio Comparativa: Nempe, dato, quod hæc Res, aut Legitima, aut Obligatoria sit, utrum tamen aliz Res eam prævertere non debeant: Veluti, Extirpationes Hæresium: Schismatum Reconciliationes: Morum Reformationes: Profecutiones Titulorum, & Jurium, pro Temporalibus Dominis, & Vindictis: & hujusmodi: Atque insuper, in quantum Bellum istud Sacrum, ceteras illas Res, vel præstolari debeat: vel cum iis pari passu incidere: vel illas compefcere, & in ordinem redigere tanquam se inferiores? Quoniam autem hæc Pars latè patet, atque Eusebius adhuc Silentium tenuit, (si Dominationes vestræ jubeant) illam, per Viam Multæ, ei imponemus. Interim vereor, ne Pollio, qui perspicaciâ & acimine pollet, ad distinguendum, quid sit in Rebus solidum & grave, quidque rursus speciosum & phantasticum, hæc omnia nihil aliud esse existimaturus sit, quam Impossibilia, & Aquilas (ut dicitur) in nubibus: Itaque eum, rogabimus, ut argumentum hoc totis viribus stringat & premat: ut ab eo moniti & edocti, rem aut rejiciamus, si inveniatur tumida & in flata, aut saltè ab ea separemus, quicquid in sit inane, & minime sperabile. Atque quia ingenuè fateor, me in aliâ opinione esse, (etsi cū Pollione dimicare dura sit Provincia,) tamen quantum in me est, probare conitar, rem hanc perfici, & ad Exitum perducî posse: Atque ostendam, quibus Modis Impedimenta omnia & Obstacula, vel tolli vel superari, queant. Tum verò tempestivum erit Martio, (si rem prius non deposuerimus,) Sermonis Partes resumere: tam quoad Suasoriam, quam quoad Consultoriam, quibus scilicet Mediis, Aparatibus, ceterisque denique, quæ ad Alteram Partem conducant, administrari possit; Verùm hæc quæ dixi, pro tenuitate Judicij mei, in medium adduxi: Dominationes vestræ

vestra rem melius disponent. *Universi, non solum distributionem probaverunt, sed etiam suis partibus acquieverunt. Verum, quia inclinabat Dies, Colloquium, in Mane crastinum differre conserunt.* Solummodò *Pollio* dixit. *Pollio*. Sanè (*Eupolis*) de me rectè conjicis. Plane enim sentio, nisi *Orbem Christianum* velut *Pistillo* contundatis, & novam inde *Massam* conficiatis, de *Bello Sacro*, spem nullam reliquam esse. Atque semper hoc apud me statui, *Lapidem Philosophicum, & Bellum Sacrum*, *Diverticula* tantum esse *Cerebrorum* non nihil læsorum; Et eorum qui, *Plumas* in *Capite* gestant, non in *Pileo*. Veruntamè, pro *Humanitate* vestra, credite; Si vos quinque; *Contraria* fenseritis: Præsertim, postquàm ea, quæ in animo mihi sunt, recensuerim paratus ero cum, *Hippocrate* renunciare: *Athenienses insanire, solum autem Democritum sanum esse.* Atque ne me à *Negotio* penitus abhorere judicetis, ab initio jam aliquid contribuam. Vos proculdubio varia & egregia comminiscemini: Sed facite quod jubeo *Papa*, qui nunc sedet, decrepitus est, & *Mors* ejus quotidie expectatur, non secus quam si *Campana* jam pulsaret. Date operam, ut post eum eligatur *Papa*, minimè *Senex*, *Annorum* quasi inter *quinquagesimam* & *sexagesimam*: Assumat autem sibi *Nomen Urbani*. Quia ejus *Nominis Papa*, primò *Cruciatam* instituit: Et tanquàm *Tuba Sacra* *Expeditione* in *Terram Sanctam* excitavit. *Eupolis*. Bene ais, Sed esto, si placet, paulo plùs serius, in hoc *Colloquio*.

Die sequente idem convenerunt, prout constituerant, cumque confederissent, & aliquid à Pollione factum in dispersum esse: Quis sic iuaveat: ut eorum jam dudum inchoatum esse: Se enim, per totam Noctem nil aliud, quam de Ianuariis, & Sultanis, & Tartariis, somniasse: Martius dixit. Marius. Distributio Colloquij, quæ ab Eupolide heri facta est, & à Nobis approbata, mihi sanè videtur omninò perfecta & absoluta, præterquam una in Parte: Loquor autem, non de Numero Partium, sed de earundem Ordine & Collocatione. Ita enim dispositum est Colloquium, ut Pollio & Eupolis, Possibilitatem aut Impossibilitatem Actionis ventilarent, antequàm ego Mediorum & Apparatum Declaratione explicaverim. Ipse autem sapius animadverti in Deliberationibus, ingressu propinquo rem in Considerationem Modi rei gerendæ sive exequendæ, Opinionè prius conceptam, de Possibilitate aut Impossibilitate, penitus subvertisse: Ad eum ut, quæ primo intuitu Possibilia videbantur, inquirendo in Modos perficiendi, Impossibilitatis convicta fuerint: Et è Contrariò, quæ impossibilia quis primo putasset Mediorum rursus Explicatione, (tanquàm Lumine à Dorso Rerum posito, & affulgente,) se ostēderint Possibilia: Quæ antea impervia putabantur, perviis factis. Hoc autem non eò dico, quo Ordinem Interloquendi immutare, sed solummodò ut à Pollione & Eupolide impetretur, ne quid peremptoriè & conclusivè pronunciant, donec me de Executionis Modis differentem audierint: Atque deinde ad replicandū sine præjudicio se referent, postquam ante Oculos, veluti Modulū quendam Rei gerendæ contemplati sunt Pergrave studij, & sobrium Martij Monumentum, & Cautio, plurimum à reliquis collaudata: Unde Eupolis dixit. Eupolis. Cùm Marius aliquid corrigere inceperit, in eo quod heri decretū est,

licebit & mihi, (præsertim in profitione quadam, quam ibi intuli.) Omissionis alicujus meminisse: Quæ plus est quam Collocatio Partium præpostera. Quantum enim conjicio, addenda, & inferenda erat *Questio* de *Jure*, Hæc Appendix: Quousq; *Bellū Sacrum* sit prosequendum? Nempe; Utrū usque ad *Eradicationem* & *Externium* *Populorum*? Atq; insuper, utrū *Res* ad hoc deducenda sit, ut *Fides Nova Armis* compellatur; *Religio* falsa vi & supplicii vindicetur; An potius, ut *Regiones* & *populi* solummodò subjugentur; Unde per *Gladium* secularē via aperiat ad *Gladium* spirituale, qui *Perfusione*, *Instructione*, & hujusmodi *Remediis*, quæ ad *Salutem* *Animarum*, & *Informatione* *Conscientiarū*, propria sunt, penetret? Sed fieri potest, ut hoc, quod tanquam omissum noto, seorsim in *Partem* constitui opus non sit; Quia *Zebedæus*, pro eā quæ pollet prudentia, in eam sponte incidet; Tanquàm *An nexum* quoddam *Questio* de *Jure*: Quæ discuti & determinari non potest absq; *Distinctionibus*, & *Limitationibus* *Zebedæus*. Confirmator certè reddor, (*Eupolis*), cum videam *Judicio* tuo, (quod tanti aestimo,) id probari, quod ipse apud me facere institueram. Quemadmodum enim *Martius* benè notavit, rem esse laxiorem de *Possibilitate* discernere, priusquam *Modi* ipsi conficiendi in *medium* adducantur; Similiter se habet, de *Iustitia* diffinire, absq; *Recensione* & *Consideratione Casuum* *Particularium*. A principio itaque *Casus* distinguam: Etsi veniam mihi dabit, si eos seorsim singulos nimis præcise non discerniam: Nā & proximum hoc foret: Ac rursus, nō in *Artibus* aut *Methodis* occupati jã sumus, sed in *Colloquio Deliberativo*. Primum igitur in genere queritur, (sicut *Eupolis* antea memoravit,) utrū *Principibus Christianis* *Bellum Invasivū* inferre liceat, solummodo & simpliciter, propter *Propagatinem Fidei* sine aliâ quâpiam *Hostilitatis* *Causa*? Secundò, queritur, posito in *partem* *Casus*, quod *Regiones* illæ olim *Christiana* & *Ecclesie* *Membra* erant, ubi *Candelabrum aureum* steterat; Etsi jam planè defecerint neque *Reliquiæ* ullæ sint *Christianorum*: utrū licitum non sit, *Bellum* inferre, ut illæ *Ecclesie* denuò reuniantur, tanquam *vetus Christi Patrimonium*? Tertio queritur, addito in *partem* *Casus* *ulteriorem*, *Multitudinem* adhuc *Christianorum* magnam, in illis locis degere, utrū licitum non sit *Bellum* inferre ad illos à *Iugo Infidelium* liberandos? Quarto, utrū *Bellum* inferri justè non possit, ad recuperandum & expurgandum, *Loca Sacra* & *Solemnia*, modò polluta & prophanata; Quæ sunt *Civitas*, & *Sepulchrum*, *Sancta*; Et hujusmodi *Loca*, ubi *Adoratio*, & *Devotio*, se in primis exercuerunt? Quintò utrū *Bellum* licitè geri non possit, ad ultionem capiendam, de *Blasphemis*, & *Contumeliis*, vero *Deo*, & *Servatori* nostro illatis: Aut de *Effusione sanguinis Christiani*, quamvis multis retrò seculis facta: Quandoquidem *Judicia Divina*, *Cancellis* temporum minimè concludi, & multoties *Peccatorum* tantum *Maturitatem* expectare, constat? Sextò, in *Considerationem* venit, (Id quod modo proposuit *Eupolis*;) utrū *Bellū Sacrum*, (quod, sicut *Causæ* dignitate, ita & *Prosecutionis* *Iustitiæ*, aliis omnibus præcedere debet;) iurgen licitè possit, usq; ad *Expulsionem* & *Internecionem* *Populorū*, vim

Con-

Conscientiis inferendam, atque huiusmodi Acerbitates exercendas: vel qualis adhibenda sit Moderatio, & Limitatio; Ne dum *Christianos* nos esse meminerimus, alios *Homines* esse oblivisci videamur. Interventit tamen Articulus quidam, qui hos universos præcedere debeat, & ferè missos faciat, quantum ad hoc Particulare *Bellum* contra *Turcas*: Qui in mentem mihi forsitan non venisset, nisi *Martium* heri, Tyrannidem *Turcarum*, tam ad Vivum, Oratione sua depingentem, audissem; Quam tu *Pollio* invectivam appellasti, licet reverà iusta esset & debita Contestatio; Et quantò in animo magis revolveo, tantò plus in Opinione illà confirmor; Arma scilicet pro Imperio illo debellando, etsi Religionis Causam seponamus licitè sumi posse, *Pestquam* *Zebedæus* ista dixisset, aliquantisper respiravit si quid forte ceteri, in eam rem iniecerint: Sed postquam nil aliud, quam *Silentium*, & *Attentionis* signa observaverat, ad ea quæ dicturus erat, hoc modo perrexit.

Zebedæus *Dominaciones* vestra, in hac *Quæstione*, de *Jure Belli Sacri* contra, *Turcas*, non expectabunt à Me *Tractatum* iustum; sed *Sermonem* tantum, qualis *Deliberationi* conveniat; Atque ad huiusmodi *Brevitatem* & *Modum Dicendi*, me componam. Primum hoc concedam; sicut *Belli* Causa iusta esse debet; Ita ejus Causa *Iustitia*, oportet ut sit liquida; Non obscura, aut scrupulis implicata. Etenim, omnium *Legum* consensu, in *Causis Capitalibus*, *Probationes* requiruntur plenas esse & evidentes. Quod si hoc postulandum sit, ubi *Unius Vita* periclitatur, & *Bello* dicemus, ubi semper in innumeros, *Mortis* sententia fertur? Cavendum itaque inprimis, ne immolando *Cruorem* *Hominum*, per *Bellum* iniustum, *Beatissimum Servatorem* nostrum, ad similitudinem *Moloch*, aut *doli Ethnici*, adoremus. *Iustitiæ* *Actionis* cujuscunque consistit; In *Meritis* *Causa*; in *Legitima Jurisdictionis Auctoritate*: Atque in *Prosequendi Modo debito*. Quantū enim ad *Intentionum Interiorem*, eam *Curæ Cæli* relinquo. De his separatim, prout referri possint, ad *subjectum præsens*, *Belli Sacri* Contra *Infideles*: Et nominatim, contra potentissimum, & maxime formidabilem *Fidei* *Hostem*, *Turcam* Equidem teneo, & confido me liquidò probaturum, (quantum per *Summam* quandam, & *Capita tantum* *Rerum*, probatio haberi possit,) *Bellum* Contra *Turcam* iustum esse, & legitimum: Tam *Jure Naturali*, quam *Jure Gentium*: Nec non *Jure Divino*, quod illorum duorum est *Profectio*. Quatenus verò ad *Legem Positivam*, & *Civilem*, vel *Romanorum*, vel aliorum quorumcunque: *Machinæ* sunt illæ certè nimis exiles, quæ tantæ *Quæstionis* pondus regant. Itaque, meo iudicio, *Multi* ex *Recentioribus Scholasticis*, (etsi *Homines* alia egregij,) non recta quidem insistunt viâ, ad *Quæstionem* illam discutiendam; Nisi fortè *Donum Navij* facti sint: Ut *Coram* *novacula* *scindere* queant. Primum, quantum ad *Legem Naturæ*: *Aristoteles* *Philosophus*, non malus ejus *Legis* *Interpres*, *Multorum* *Ingenia* exercuit, Scito illo ingenioso. De *Naturâ Domino*, & *Naturâ Servo*. *Affirmando*, disertis verbis, & *peremptoriè*, usque à *Natalitiis*, res aliquas natas esse, ad regendum, aliquas ad parendum: Quod *Oraculum*

secundum varios sensus acceptum fuit. Acceperunt illud nonnulli, pro sermone lætantiæ: ut *Græcorum* in *Barbaros* Imperandi *Ius* assereret: Quod *Thema* defensum melius fuit à *Discipulo* ejus *Alexandro*. Alii acceperunt veluti *Modulum* quendam *speculativum*: Quod *Natura* & *Ratio*, hoc volunt & possunt, ut meliores imperent: Sed neutiquam ut *jure* hoc vindicare possint: Verum ego, nec pro *Verborum* *lactantia*, nec pro *Voto* quodam aut *Optato*, illud accipio: Sed pro *Assertionem* verâ, quemadmodum ab illo diffinitur, & limitatur. Sic enim asserit. Si inveniri possit *Disparitas* talis & *Inæqualitas*, inter *Hominem* & *Hominem*, qualis inter *Hominem* & *Brutum* cernitur, aut inter *Hominem* & *Corpus*, *Ius* planè *Imperandi* inducit: Quod videtur potius *suppositio* impossibilis quam *sententia* veritatis expertis. Verum, mea quidem opinione, & *sententia* recta est, & *suppositio* possibilis: Atque ejus *Naturæ*, quæ locum habuit & habet, tum in *juris* aliquibus, tum in *Nationibus*. Sed antequam ad reliqua pergamus, *Ambigua* quædam, & à *sensu* vero sermonis nostri multum aberrantia, ne interpellant, abigamus & relegemus. Si quis asserat, eos, qui magis ingenio pollent, & *Meritis* præcellunt, *Ius*, tale ad imperandum obtinere, ut minus dignos per vim subicere, & sibi in *servitutem* redigere, licitum sit *Nugæ* meræ sunt: *Suffragia* *Hominum* nunquam in eo coibunt, ut *declaretur*, quis sit dignior. Etenim, si *Ordinem* *Imperandi* saltem ad *Dominium* debetur, qui *Intellectu* eminet, ut *Aristoteles* asserit: sed non minus ad *Imperium* requiruntur, *Fortitudo* ad protegendum: & ante omnia, *Probitas* & *Rectitudo*, ad abstinendum ab *Injuriâ* Ita ut perplexa planè res sit, diffinire quis ad *Imperandum* habilis magis sit. Alij siquidem *Viri*, alij *Gentes*, in his præponi debent: Alij in illis. Itaque, *Thesis*, quam adduco, non tenet in *Comparativo*: Nempe, ut prudentior, aut fortior, aut iustior, *Natio* regere debeat: Sed in *Privativo*: Hoc scilicet volumus: Sicubi reperitur eujusmodi *Cumulus* aut *congeries* *Populi* (etsi forsitan *Regnum* vel *Imperium* vocetur,) omninò indigni qui *Imperent*, iusta *Belli* *Causa* oritur, ut ij subjugentur, à *Natione* aliâ *Civili*, & ad *Imperandum* habili: Imò licet hoc à *Cyro* quopiam, aut *Cæsare*, qui *Christiani* non fuerunt, fieri supponatur. *Secundus* *Error*, quem exulare volo, hic est. Ne quis hoc à me dici putet, de *Tyrannide* aliqua *personali*: sicut *Imperium Romanum* fuit, sub *Caligula*, aut *Nerone*, aut *Commodo*: Num nam *Populus* quæso, *plecti* debeat, ob id, in quo jam dudum *plectitur*? Sed ubi ipsa *Statûs* *Constitutio*, & *Cõsuetudines*, & *Leges* ejus *Fundamentales*, (si modo *Leges* appellari mereatur) *Ius* *Naturæ*, & *Gentiû*, planè convellunt: Tum (inquam) *Bellum* contra eos iustum censerit debet. *Quæstionem* autem istam in tres *Partes* dividam. Primum utrum existere possit, *Natio* aliqua, vel *Hominum Cætus*, quibus iustum sit, *Bellum* inferre, atque *Injuriâ* aliqua præcedente quæ vindicanda sit, aut *provocatione*? Secundò quæ tandem sint illæ *Juris Naturæ*, & *Gentium*, *Violationes*, & *Impugnations*, quæ omni *Jure* ad regendum *spoliant*, & pri-

privant? Tertio utrūm hujusmodi, *Legis Naturæ & Gentium* violationes, inveniuntur hodie in aliqua Gente, & nominatim in Imperio *Ottomannorum*? Quantum ad primam; Nullo modo affirmare hæsitaverim, Gentes tales, aut Cætus Hominiū, existere posse. Hujus rei fundamenta poni non possunt magis solida, quā si in Donationem Imperii Originalem, & Primitivam, inspicimus. Observa igitur verba Donationis illius; Præcipue Præfationem. Dixit Deus; *Faciamus Hominem ad Imaginem & Similitudinem nostram, & dominetur Piscibus Maris, & Volatilibus Cæli & Bestiis Terræ.* Hinc *Franciscus de Victoriâ*, & alii nonnulli, egregie inferunt, atque extrahunt verissimum & plane divinum *Aphorismum*; *Non fundatur Dominium nisi in imagine Dei.* Hic habemus Chartam Donationis omnis Domini. Facilius itaq; erit, de Causis Revocationis, aut Amissionis ejusdem, judicare, *Imaginem* si deleas, Jus unâ cessat. At *Imago* hæc quid est, aut quomodo deletur? *Pæperes Lugdunenses*, & hujusmodi Spiritus Fanatici, respondebunt, *Imaginem Dei* esse Puritatem; Id autem quod delet esse *Peccatum*. Verum hoc ad *Everisionem* Imperii omnis spectat. Neque *Peccatum Adams*, aut *Maledictio Illud* secuta, eum Jure Domini sui privavit, sed in Creaturis, *Rebellionem tantum*, & *Reluctationem*, excitavit. Itaque (si diligenter attendas,) cum Charta ista, *Noachæ & filius*, post *Deluvium*, renovaretur, non fit per Verba *Restitutionis* Domini, qualia erant prima; Dominamini; &c. Sed; *Terror vester, ac Tremor vester, erit super Cuncta animalia Terræ & super omnes volucres Cæli, cum universis qua moventur super terram*; Imperium minime de novo concedendo, quod ratum manebat, sed contra *Reluctationem* illud protegendo. Interpretes igitur Saniore, hanc *Imaginem* interpretantur, esse, *Rationem Naturalem*; Quæ si in toto, aut maximâ ex parte, deformetur, Jus Imperii extinguitur: Atque si Interpretum omnium sententias diligenter perpendas, de *Casu* dubitant, non de *Legge*. Sed hoc propriè tractandum veniet, cum de secunda parte disceremus; Quæ ipsas *Imaginis* Deformationes explicabit. Verum pergamus *Hoseas* Prophetam, in *Personâ Dei*, de *Judeis* dicit; *Ipsi regnaverunt, & non ex me; Principes constituerunt, & non cognovi.* Qui locus aperte indicat, *Domina* quædam esse, quorum Deus se *Auctorem* negat. Etsi enim *occultâ* ejus *Providentiâ* ordinentur, voluntate tamen ejus *Revelatâ* minime agnoscuntur. Neq; hoc de *Gubernatoribus malis* aut *Tyrannis*, intelligi potest, (illi enim, in *Scripturis*, sæpenumero *Auctoritate* muniuntur, & *stabiliantur*, tanquam *Potestates Legitimæ*;) sed de *Perversitate* aliqua, & *totali Defectione*, in *Gente*, aut *Populo* ipso: Quod ex eo liquido colligitur, quando quidem *Propheta* loquitur, de *Dominio* in *Abstracto*, non de *Personâ Domini*. Licet autem nonnulli, ex iis quos diximus, *Heretici*, *Textu* hoc *abusi* sint, eumque *malè* distorserint; Sol tamen in *transitu* per *Cloacas*, non inquinatur. Atque in *super*, si quis *inferat*, ex *verbis* *Propheta* sequentibus, (quæ hæc *Rejectionem*, ob *Idololatricam* eorum *factam*, declarat,) *Interpretatione* istâ, omnium *Nationum Idololatricarum* *destrui* *Domina*, (quod *perspicue falsum* est;) Hoc meo *judicio* non sequitur, *Idololatricam* enim *Judaicam*, eo *tempore*, atque *Idololatrica*

Ethnicorum, quæ tum fuit, & hodie invenitur, *Pecata* sunt *Naturæ* inter se multum discrepantis, respectu *fœderis specialis*, & *manifestationis clarioris*, quibus *Deus* seipsum *Nationi* illi devinxit, & exhibuit. Hæc *Imperii Nullitas*, & *Domini Privatio*, quam in *Nationibus* aliquibus *reperiri* dicimus, significantius adhuc, à *Mose*, exprimitur, in *Cantico* suo, sub *Persona Dei*, *Judeos* alloquentis; *Ipsi me provocastis in eo, qui non est Deus; Et Ego vos provocabo, in eo, qui non est populus.* Tales, (proculdubio,) erant *Populi Canaanorum*, & reliqui, post *Donationem*, *Terræ promissionis*, *Israëlitis* factam. Ab eo enim tempore, *Jus eorum* in *Terram* illam corruit, etsi in *Locis* compluribus, *Armis* sub *jugati* non fuerint, sed in *Possessione* manserint. Ex hoc *videre* licet, *Nationes* quædam *Nominatenus* existere, quæ *Nationes* *jure* non sunt, sed *multitudines tantum* & *Examina Populorum*. Quemadmodum enim *Homines* quidam sunt, quos *Ex-leges* appellamus; *Proscripti* scilicet, per *Leges Civiles* *diversarum Regionum*: Ita etiam, *Nationes* quædam *reperiuntur*, *Terras* & *Possessiones* suas, de *Facto*, & non de *Jure*, occupantes, respectu *nullitatis Politicæ*, aut *Regiminis* sui. Sed recipiamus *Exempla* aliqua in *Medium* *Probationum* nostrarum; Etenim sic *disposita*, non minus *probantur*, quā si in *finem* *rejiçiantur*; tum verò *illustrabunt* magis. *Indubitatum* semper fuit, *Bellum* contra *Piratas* *justè* geri posse, per *Nationem* quamcunque, licet ab iis minime *infestata* aut *læsata*. An quia *certas Sedes*, aut *Lares*, non habent. At in *Piratico Bello* à *Pompejo Magno* gesto (quodque *revera*, inter *Bella* quæ *gestit*, ei maxime *honorificum* & *gloriosum* fuit) *Pirata* nonnullas *Urbes* tenuerunt; *Portus* quamplurimos, etiam *magnam* *Provinciæ Ciliçæ* partem: Atque *Pirata*, qui hodie sunt, *Julio Cæsare*, *Receptum* habent. *Bestiæ* ideo minus *feræ*, quia *speluncas* habent. An quia *periculum* ab iis, tanquam *Nubes*, *volitat* & *volvitur*, ut *nesciamus* in *quam* partem *erupturum* sit; Adeo ut omnium, sine *discrimine*, *Res* agatur? *Ratio* hæc *posterior*, *bona*; Illi tamen non *insunt* omnia; Neque *perfecto* ea est, quæ ut plurimum *allegatur*. *Vera* enim *Causa* hujus rei est. *Quod Pirata communes* *Humani Generis* *Hostes* sint; Quos ideo omnibus *Nationibus* *persequi* *incumbit*, non tam *propter* *Metus* *proprius*, quā respectu *fœderis* inter *Homines* *Socialis*. Sicut enim quædam sunt *fœdera* in *Scriptis*, & in *Tractatus* *redacta*, contra *Hostes* *particulares* *inita*; *Naturalis* & *tacita* *Confœderatio* inter omnes *Homines* *intercedit*, contra *communes* *Societatis Humanæ* *Hostes*. Adeo, ut ad *hujusmodi* *Bella* *inducenda*, non *opus* sit *Denunciatione* aliqua *solenni*; Non *expectanda* *Supplicatio* à *Natione* *læsata*, ut *summittantur* *Auxilia*, sed *istiusmodi* *Formulas* omnes *supplet* *Jus Naturæ* in *Bello Piratico*. Idem *sentendum* est, de *Latronibus* per *Terram*, & *Insidiatoribus* *Viarum*; Quales adhuc *dicuntur* *Pagi* nonnulli *Arabum*, & *Reguli* quidam *Montani*, qui *locus* *angustas vias*, & à *Viatoribus* *frequentatas*, *habitant*. Neque [ut prius de *Piratis* dictum est] *Principibus* tantum *vicinis*, hos *debellare* *conceditur*; verum etiam, si quæ *Natio*

fit, quantumvis longè disita, quæ Merito & Gloria sibi duceret, *Bellum* istud suscipere; (veluti *Romani* olim *Bellum* gesserunt pro liberanda *Græcia*) proculdubio hoc facere cum *Justitia* possint. Nec ab simile pronuntio, de *Regno Assassinarum* jam extincto, quod situm erat super fines *Saracæ*, atque olim, magno, *Principibus Orientis*, pro tempore, terrori fuit. Ibi consuetudine receptum erat, ut *Regis* Mandato, & ex cæcâ obedientia eidem præstanda, quivis illorum obligatus esset, & veluti voto obstrictus, ad eandem cujusvis *Principis*, aut *Personæ*; perpetrandam, quam *Rex* suus designavit. Consuetudo ista, sine controversia, totum illud Regimen invalidum reddidit, & nullo Jure subnixum; tanquam Machinam quandam, contra Societatem Humanam extructam, quæ ab omnibus incendi, & destrui meruit. Idem pronuntio de *Anabaptistis Civitatis Monasteriensis*, etiam si *Imperatori* rebelles non fuissent; atque etiam si nil sceleris rever à commississent. Quin & si adhuc fuerit, aut in futurum exorturus sit, *Hominum* Cætus aliquis, qui teneret & poneret, omnia licita esse, non ex præscripto Legum, aut Regularum aliquarum, sed ex Motu & Instinctu secreto & vario Spiritus; Hic proculdubio Natio nulla censenda, *Populus* nullus, nulla *Politia*, quam *Deus* agnoscat: Cuius sanè Nationi, *Populum* hunc (si ad Sanitatem redire recuset) exterminare penitus ex Cætu *Hominum*, & à facie *Terræ* delere licebit. Proponam jam *Exemplum* rei factæ: Et tamen *Veteres* in dubio rliquerunt, utrum Res facta fuerit, an *Historia* vera. Illud intelligo de *Gente Amazonum*; ubi Regimen, tam publicum, quam privatum, etiam *Militia* ipsa, pnes *Fæminas* residebat. Num quis sanè *Mentis* affirmaverit, hujusmodi Imperium, contra *Ordinem Naturæ*, in principiis suis, institutum, non esse in se vacuum, & nullum & profus abolendum? De summo *Fæminarum* Imperio non loquor; Id enim *Consiliariis*, & *Magistratibus* subordinatis, *Masculis*, suffulcitur; Verùm ubi Regimen *Status*, *Justitiæ*, *Familiarum*, à *Fæminis*, & non aliis, admistrabatur. Attamen, *Exemplum* hoc postremum, à prioribus differt, eò quod in illis *Periculi* *Metus* supponatur, in hoc autem *Aberratio* tantum à *Lege Naturæ*. Neque hæsitarem idem affirmare de *Sultania Mamalucorum*, ubi *Servi*, & nulli alii pecuniâ empti, & *Stirpis* incognitæ, *Liberis* imperabant. Huic affine esset, si *Gentem* aliquam supponas, apud quam *Consuetudo* talis reciperetur, ut *Filij*, quamprimum ad plenam *Ætatem* pervenerint, *Parentes* è possessionibus suis expellerent, & eis *Stipendium* tantum solverent: *Exempla* enim ista *Imperii Fæminarum* in *Viros Filiorum* in *Patres*, *Servorum* in *Liberos*, similia & cognata inter se sunt; Cùm in his omnibus *lus Naturæ* & *Gentium*, manifestò violetur pervertatur. Quantum ad *Indos Occidentales*, video (*Martine Garcilaz sum de Viega* legisse; Qui & ipse de *Stirpe Incarum* fuit; & proles mixta extitit; Atque *Virtutes* & *Mores* honestiores *Patriæ* suæ libenter memorat; et si certè sobriè hoc, & perquam modèstè faciat. Attamen mihi haud facile persuadebis, Nationes illas, à quavis Natione, quæ *Virtutibus Mora-*

libus culta & imbuta esset, sub jugari non potuisse; Licet *Propagatio Fidei* supponeretur, nec in partem *Casus* admitteretur. Certè, *Nuditas* illorum, quæ plerumque usi sunt, absque ullo omnino velo aut Tegumento, magnæ deformitati fuit: siquidem in *Nuditatis Conscientiâ*, sensus primus *Peccati* constitit; Atque *Hæresis* *Adamitarum*, semper habita est, tanquam *Opprobrium* *Naturæ*. Sed hoc *Fervoribus* *Regionis* detur, quandoquidem sit illis cum aliis nonnullis *Gentibus* commune. Neque rursus simplicitatem eorum commemorare placet, licet insignis fuerit; utpote qui *Equos* *Franaiporum* manducare; *Litteras* autem loqui; & commissa sibi nunciare, putarent; & similia. Neque enim *Sortilegia*, *Divinationes* & *Magiæ* *Superstitutiones* narro; In quibus cum plerisque *Gentibus* *Idololatriæ*, communicabunt. Verùm affirmo, *Consuetudinem* apud illos, *Homines* sacrificandi, & multò magis *Carnes* *Humanas* manducandi, tantam *Abominationem* fuisse, ut erubescere cogatur, quicumque certè negaverit, *Morem* hunc excrabilem, cum aliis improbisimis, conjunctum, *Hispanis* justam *Causam* tribuisse, *Territoria* eorum invadendi, ut per *Legem Naturæ* proscripta, & *Populum* vel reducendi, vel expellendi. Absit tamen à me, *Crudelitatibus* & *Cædibus*, quæ sub inicitis adversus illos grassabantur, patrocinari; Quæ certi *Mercedem* suam paulo post receperunt; Cùm ne unus quidem ex primis earum *Regionum* *Occupatoribus* extiterit, qui non ipse violentè *Morte* periret; Quemque etiam, *Mors* & *Calamitas*, complurium è suis, non aut comitabatur, aut à tergo insequeretur. Sed *Exemplorum* satis; Nisi forte huc adiciam *Labores Herculis*: *Exemplum* sanè, quod licet *Fabulis* multis turgeat, hoc tamen in primis habet; quod insigniter demonstrat, omnium *Nationum* & *Ætatum* *Consensum*, in *Extirpationibus* & *Debellationibus*, *Gigantum*, *Monstrorum*, & *Tyrannorum* *Enormium* apud probandis; Nom solum tanquam *justis*, sed tanquam *Facinoribus* egregiis; Quæque *Divinus*, aut saltem *Heroicos*, *Honores* mererentur: Atque hoc, licet *Liberator* ille, quisquis tandè sit, ex unâ *Orbis* extremitate ad alterâ penetraret. Jam autem, *Exemplum* his prælibatis ad *Argumenta* redeamus, *Pondus* potius, quam *Numerum*, spectantes, ut in hujusmodi *Coloquio* par est. Primum *Argumentum* hoc erit. *Damnandum* certè error ille, tanquam *pusillanimitatis* nimix, si quis existimet, *Nationibus* aut *Gentibus*, nullum inter se *Vinculum* intercedere; nisi aut sub *Rege* eodem uniantur, aut per *Pacta* & *Fœdera* socientur. Aliæ siquidem *Societatis* *Obligationes* sunt, & *Confederationes* tacitæ & implicitæ. *Exempli* gratia *Illa* *Coloniarum*, aut aliò *transmigrantium*, erga *Nationem* *Progenetricem* suam. Neque pro nihilo habendum, si *Gentes unius* *Labi* sint: Sicut enim *Confusio* *Linguarum* *Nota* erat *Separationis*; Ita *Lingux* *Communio* *Nota* *Unionis*. *Iisdem* *Legibus* *Fundamentalibus*, & *Consuetudinibus* *Generalibus* uti, adhuc majus quiddam est. Quod *Genus* *Conjunctionis*, in *Græciâ*, respectu *Barbarorum* vigeat. Super omnia autem eminent, magna illa & indissolubilis; inter *Homines* univeros, *Consanguinitas* & *Societas*, de quâ *Poeta Ethnicus*, (*Paulo Apostolo* citante.)

citante, *Ipsius enim & Genus sumus*. Multò magis Consanguinitatis illius Jura, inter Nos *Christianos* colenda sunt: Quibus specialiter revelatum, omnes Homines ex una Massa Terræ proditisse; Cunctasque Orbis Generationes, è duobus *Protoplastis*, propagatas esse. Nos (inquam) sine Hæsitatione ullâ agnoscere debemus, nullas *Genes* inter se peregrinas, aut Sanguinis alieni esse; Neque charitatis sensu minus affici, quàm *Senex* ille *Comicus* præ se tulit, qui dixit; Homo sum, *Humani nihil à me alienum puto*. Quod si ea intercedit, qualem diximus, inter Homines universos, Confœderatio, certè alicui Fini inservit, nec prorús otiosa est. Aliquas ergò Actiones, aliquas Res respicit. Quæ tandem illæ sunt? Num fortè hoc *Fœdus* contra *Feras*, aut *Elementa Ignis & Aquæ* initur? Nequaquam: Sed contra *Hominum Cœtus* & *Greges* quospiam, qui à *Lege Nature* pœnitentia desciverunt & degeneraverunt; quique in

Corpore ipso suo, & *Fabricâ Status*, *Monstro* sum quiddam habent; qui denique, juxta *Exempla* dudum prolata, communes *Humani Generis* Hostes & *Gravamina*; Atque insuper *Opprobria Naturæ*, & *Dignitatis Humanæ*, merito censeri possint, Tales *Hominum Greges*, omnium *Nationum* interest, tam vividi sensus esse; ut, si fieri possit, supprimant; Quandoquidem *Populus ipse*, qui talia patitur, *Remedium* sibi ipsis præstare nequeunt. Atque hoc, quod dico, metiendum est, non tam ex *principiis Iureconsultorum*; quàm ex *Lege Charitatis*; *Lege Proximi*, quæ non minùs *Samaritanum* quàm *Levitam*, includit; *Lege Filiorum Adæ de Massa unâ*; super quas *Leges Primitivas* *Opinio* ista fundatur; quas impugnare (si liberè loqui liceat) fuerit propemodum, in *Naturâ Schismaticum* esse.

Reliqua perficere non vacabat.

OPUS ILLUSTRE
IN FELICEM MEMORIAM
ELIZABETHÆ
ANGLIÆ REGINÆ.
Cui accesserunt, veluti ejusdem generis,
Imago Civilis Julii Cæsaris; Imago Civilis Augusti Cæsaris;
Epistola ad Fulgentium.

In felicem memoriam

ELIZABETHÆ
ANGLIÆ REGINÆ.

Elizabetta & *Natura* & *Fortuna* mirabilis inter *Fœminas*, memorabilis inter *Principes*, fuit. Neque hæc res indicium *Monachi* alicujus, aut hujusmodi *Censuris umbratilis*, desiderat: Nam isti homines, stylo acres, judicio imparés, & *Patris suæ* memores, *Rerum* minns fideles testes sunt. Ad *principes viros* pertinet hæc cognitio, atque ad eos qui *Imperatorum gubernacula* tractarunt, & *Rerum Civilium Ardua* & *Arcana* norunt. Rarū in omni est memoria *muliebri imperium*; rarior in eo *felicitas*; rarissima cum *felicitate diuturnitas*. Illa vero quadragesimum quartum *Regni sui* annum complevit; neque tamen *felicitatis suæ* superstes fuit. De hac *felicitate* pauca dicere institui, neque in laudes excurrere. Laudem enim *Homines* tribuunt, *felicitatem Deus*.

Primum in parte *felicitatis* pono, quod ad *Imperatorium fastigium* à *privata fortuna* evehct sit. Siquidem hoc in moribus & opinionibus hominum penitus infedit, ut quæ præter spem & expectationem eveniunt, majori *felicitati* deputentur. Sed non hoc est quod volo; illud intueor, *Principes*, qui in *Domo Regnatricis*, & ad spem *Successionis* non dubiam nutriti sunt, ab educationis indulgentia & licentia depravatos, plerumque & minus capaces, & minus moderatos, evadere. Itaque optimos & excellentissimos *Reges* reperias, quos utraque fortuna erudit: Talis apud nos fuit *Henricus septimus*, & apud *Gallos Ludovicus duodecimus*;

qui recenti memoria, & eodem ferè tempore, non tantum à *privata*, sed etiam ab *adversa* & *exercitata fortuna*, *Regnum* acceperunt, atque (ille *Prudentia*, hic *Iustitia*) horuere. Similis fuit & hujusce, *Principis ratio*; cujus initia & spes variavit fortuna, ut in *Principatu* ad extremum erga illam constans & æquabilis esset. Nam *Elizabetha natalibus* suis successioni destinata, deinde exheredata, tum posthabita fuit; eadem *Regno Fratris* fortuna magis propitia & serena, *Regno Sororis* magis turbida & ancipiti usa est. Neque tamen ex vinculis subito in *Regnum* assumpta est, ut ab infortunio exacerbata intumesceret; sed libertati restituta, & expectatione aucta, tum demum *Regnum* sine *Tumultu* aut *Competitore* placidè & felicissimè obtinuit. Atque hæc ideo adducimus, ut appareat, *Divinam Providentiam* optimam *Principem* meditatam, per istiusmodi disciplinæ gradus eam præparasse, & extulisse. Neque sane *natalium dignitatis calamitas Matris* obesse debet; cum præsertim factis constet, *Henricum octavum* prius amori novo quam ire adversus *Annam* indulgisse; ejusque *Regis natura*, & ad amores & ad suspiciones propensissima, & in iisdem usque ad sanguinem præceps, *posterioris* notam non effugiat. Adde, quod *Criminatione*, vel personæ ipsius, ad quem referebatur, nomine, minus probabili, & tenuissimis conjecturis innixa, circumventa erat; quod & fama, etiam tum, occulto ut solet murmure excepit, & *Anna*

Kkk 2 ipsa,

ipsa, celfo animo, & memorabili voce, sub tempus mortis suae proteftata. Naeta enim nuncium (ut existimabat) & fidum benevolum, eadem hora, qua ad Mortem se parabat, hujusmodi mandata ad Regem perferenda dedit; Regē in ipsa novis Honoribus cumulanda institutum suum optime servare, & perpetuo tueri; cum illam primum generosa stirpe ortam sed Nobilitatis Titulis non insignitam, dignitate Marchionissa ornasset, deinde in Regni & thori consorsium accepisset; & postremo, quia non restabat terreni Honoris Gradus altior, Innocentem ad Coronam Martyrij evehere voluisset. Atqui nuncius ille ad Regem, alio amore flagrantem, hoc perferre non ausus est; sed fama, veritatis vindex, ad posteros pertulit.

Neque exigua sane pars felicitatis Elizabethae, etiam mensura, ac veluti circulum ipsum, Regimini sui nobis visum est: Non tantum quia diuturnum, sed quia spatium illud Aetatis suae occupavit, quod Rerum Moderamini, & habentis Regni flectendis & molientis, aptissimum esset. Annos enim viginti quinque; (qua aetate Curatūra finitur) nata cum regnare inciperet, ad septuagesimum aetatis annum imperium produxit. Itaque, nec Pupilla detrimenta, & aliena Arbitria; nec rursus exactae & aegrae senectutis incommoda experta est. Senectus autem, etiam privatis, miseriarum satis; sed Regibus, praeter communia Aetatis mala, adhuc Status sui declinationes, & in glorios exitus, afferre solet. Nemo enim ferē in Regno ad multam & invalidam senectutem pertingit, quin aliquam imperij & existimationis diminutionem patiat: Cujus rei exemplum maxime eminet in Philippo secundo Rege Hispaniarum, Principe potentissimo, & imperandi peritissimo; qui extremis suis temporibus, & fessa aetate, hoc quod diximus penitus sensit: ideoque prudentissimo consilio se rerum conditioni submitit, Territorij in Gallias acquisitis se ipse multavit, pacem ibidem firmavit, alibi tentavit, ut res compositas atque integra omnia posteris relinqueret. Contra, Elizabethae Fortua tam constans & valida fuit, ut nec ulla rerum declinatio vergentem certe sed tamen adhuc vigentem, aetatem sequeretur: Atque insuper, insignium felicitatis suae certissimum, non prius diem obierit, quam de defectione in Hibernia prospero praelii evētu decretum esset; ne Gloria ejus aliqua ex parte deformata & imperfecta videretur. Et etiam illud cogitandum censco, in quali populo imperium tenuerit: Si enim in Palmyrenis, aut Asia imbelli & molli regnū sortita esset, minus mirandum fuisset; cum effeminato populo femina Princeps competeret: Verum in Anglia, Natione ferocissima & bellicosissima, omnia ex nutu femina moveri & cohiberi potuisse, summam merito admirationem habet.

Neque haec inclinatio populi sui, belli cupida, & pacem aegre tolerans, obfuit, quo minus perpetuis suis temporibus pacem coleret & teneret. Atque hac ejus voluntatem cum successu conjunctam inter maximas ejus laudes pono. Hoc enim aetati suae felix, hoc sexui decorum, hoc conscientiae salutare fuit. Tentata paulisper circa decimum Regni sui annū in partibus Borealibus rerum commotio sed statim sopita & extincta est. Reliqui anni interna pace, eaque secura atque alta, floruerunt. Pacem autem florentissimam judico, duabus de causis; quae ad me-

ritum Pacis nihil faciunt, ad gloriam autem maxime Uua quod Vicinorum calamitatibus, veluti flammis lucentibus, magis fiebat conspicua & illustrata: Altera, quod commodis pacis armorum honor non defuit; cum celebritatem Nominis Anglici in armis & re militari per multa decora non solum retineret, sed augetet. Nam & Auxilia in Belgium, Galliam & Sociam missa; & Navales expeditiones susceptae in Indias; atque ex illis nonnullae; per universi Globi Terrarum ambitum factae; & classes in Lusitaniam, & ad oras Hispaniae infestandas submissae; & Rebelles in Hibernia saepius concili & domiti, nihil aut de virtute bellica Genis nostrae remitti, aut de ejusdem fama de perire, sinebant.

Aderat etiam Gloria meritum, quod & Regibus vicinis tempestivis ab ipsa auxiliis Regnum conservatum sit; & populis supplicibus, pessimo Principum consilio Ministrorum suorum crudelitati, & plebis furori, & omni lanienae & vastitati relictae & fere devotis, levamentum malorum ab ea datum est; per quod res eorum adhuc steterunt. Nec minus consiliis, quam auxiliis, benefica & salutaris Princeps fuit: ut quae Regem Hispaniarum toties de lonenda in subditos suos in Belgio ira, & illis suo imperio tolerabili aliqua conditione restituendis, interpellavit. Et Reges Galliae perpetuis & repetitis Monitis de Edictis suis pacem spondentibus observandis, maxima fide sollicitavit. Non negaverim consilio ejus successum defuisse: Neque enim prius illud fuit Fatum Europa commue; ne forte ambitio Hispaniae, veluti carceribus liberata, in Regnorum & Rerum publicarum Orbis Christiani detrimentum (ut tunc res erant) se effunderet: Hoc etiam posterius non sicut sanguis tot innocentium, cum uxoribus & liberis ad focos & cubilia sua per infimam plebis fecerit, ut belluas quasdam publica Authoritate & animatas & armatas & missas, effulus; Qui ut Regnum tam nefario scelere obligatum, mutuis cedibus & contrucidationibus expiaretur, in ultionem poscebat. Illa tamen, utcumque; officium foederatae & prudentis, & benevola, praestitit.

Alia etiam subest causa, cur pacem ab Elizabetha cultam & conservatam admireremur: ea nimirum, quod non a temporum inclinatione, sed ab ejus prudentia, & rebus bene ordinatis, pax ista profecta sit. Nam cum & interna factione obcausam Religionis laboraret, & hujus Regni robur & praedictum univere Europa instar propugnaculi esset adversus Regis Hispaniae illis Temporibus formidabilem & exundantem ambitionem & potentiam, belli materia non defuit; verum ipsa & copiis & consiliis superfluit. Istud evētus docuit maxime memorabilis inter res gestas nostri seculi univere, si felicitate spectes. Nam cum Cassis Hispaniae, tanto rerum tumore, & totius Europa terrore & expectatione, & tanta victoria fiducia Praea nostra sulcaret, nec Naviculam aliquam in mari accepit, nec Villulam aliquam incendio vastavit, nec Litus omnino attingit. Sed praelio fusa, misera fuga & crebris naufragiis dissipata est, atque pax Anglico solo & finibus immota & inconcussa mansit. Nec minus felix in Conjuratorum insidiis devitandis, quam in copiis Hostibus devincendis & propullandis, fuit: non paucae enim contra vitam ejus Conspiraciones factae, felicissime & patefactae & disturbatae sunt: Neque ex eo vita ejus magis trepida aut anxiosa; non Sipaorum numerus

numerus auctus; non tēpus intra Palatium actum, & rarus in publicum processus; sed secura, & fidens, & potius liberationis à periculo quam periculi ipsius memor, nihil de confuedudine sua pristina vivendi mutavit.

Etiā illud notatu dignū videtur, qualia *Tempora* fuerint in quibus floruit. Sunt enim quædam seculatam barbara & rerum nescia, ut *Homines*, tanquam Animalū greges, imperio coercere nil magnum fuerit. Hæc autem *Princeps* in *tempora* eruditissima & excultissima incidit; in quibus emine-re & excellere non absque maximis *ingenij* dotibus & singulari *virtutis* tēperamento dabatur. Etiā *imperii faminarum* nuptiis ferè obicurantur, laudisque & acta in *maritos* transcunt: illis autem qua innupta degunt, propria & integra gloria manet. In illam vero hoc magis cadit, quod nullis *imperij* adminiculis, nisi qua ipsa sibi comparaverat, fulci-ebatur: Non *frater* *uterinus* addera, non *patruus*, non alius quilibet *familia* & *stirpe Regia*, qui *particeps curarum*, & dominationis subsidium esset. Sed & eos, quos ipsa ad Honores exexerat, ita & cohibuit & commiscuit, ut singulis maximam complacendi sollicitudinem injiceret; atque ipsa semper sui juris esset. *Orba* sane fuit, nec *stirpem* ex se reliquit: Quod etiam felicissimis contigit, *Alexandro Magno*, *Iulio Casari*, *Trajano*, aliis: & semper varie jactatum, & in contrarias partes trahi & disputari solet; cum alii hoc in diminutionem *felicittatis* accipiant, ne forte *homines* supra mortalem conditionem bearentur, si & in dividuo, & in speciei propagatione, felices essent; alii autem in cumulum *felicittatis* rem vertant, quod ea demum *felicittas* completa videatur, in quam fortuna nil amplius liceat; quod, si *posteris* sint, fieri non potest.

Aderant ei & *externa*; *Statura* *procera*; *Corporis* *decora* *copages*; *Summa dignitas* *Oris* cum *suavitate*; *Valitudo* maxime prospera. Superest & illud, quod ad extremum valens & vicens, nec *fortune commutationes* nec *senectutis mala* expreta, eam, quam tantopere sibi votis precari solebat *Augustus Casar Euthanasiam*, facili & leni obitu sortita sit. Quod etiam de *Antonio Pio imperatore* optimo, celebratur; cujus mors somni alicujus suavis & placidi imaginem habebat. Similiter & in *Elizabetha* morbo nil atrox, nil ominosum, nil ab humana natura alienum erat. Non desiderio vite, non morbi impatientia, non doloris cruciatibus torquebatur. Nullum aderat *symptoma* dirum, aut fecdum; sed omnia ejus generis erant, ut natura fragilitatem, potius quam corruptionem aut dedecus ostenderent. Paucos enim ante *Obitum* dies, ex *corporis* nimia siccitate, & curis qua *Regni* culmen sequuntur at-enuata, nec unquam mero aut uberiore dita irrigata, nervorum rigore percussa, vocem tamen (quod fieri non solet in ejusmodi morbo) & mentem & motum, licet traditiorem & hebetiorem, retinuit. Atque is personæ ejus status paucis diebus tantum duravit; ut non tanquam *actus vite* novissimus, sed tanquam *primus gradus* ad mortem fuerit. Nam imminutus *facultatibus* in vita diu manere, miserum habetur; sed à sensu paulatim sopito ad mortem properare, placida & clemens vita clausula est.

Addo & illud in *felicittatis* ejus cumulum insi-

gnem; quod non tantum *nomine* proprio, sed & *Ministrorum Status* virtute, felicissima fuit.

Tales enim viros nacta est, quales fortasse hæc *Insula* ante eū diem non peperit. *Deus* autē *Regibus* favēs, etiam *Spiritus Ministrorum* excitat & ornat.

Restant *felicittates posthuma* duæ, iis qua vivam comitabantur ferè celliores & augultiores: Una *SUCCESSORIS*, altera *Memoria*. Nam *Successorem* sortita est eum, qui licet & *mascula virtute*, & *prose*, & *novi imperij accessione*, fastigium ejus excedat & obumbret; tamen & *Nomine*, & *Honoribus* ejus fa-veat, & *Actis* ejus quandam perpetuitatem donet; cum nec ex *Personarum delectu*, nec ex *Institutorum ordine*, quicquam magno opere mutaverit. Adeo ut raro *Filius parenti*, tanto silentio, atque tam exigua mutatione & perturbatione successerit. *Memoria* autem ejus, ita & in ore hominum, & in animis vi-get, ut per *mortem* extincta invidia, atque incensa fama, *felicittas memoria* cum *felicitate vite* quodammodo certet. Nam si qua ex studio partium, & dissensione *Religionis*, vagatur *Fama* factiosa (qua tamen ipsa jam timida videtur, & consensu victa) ea & sincera non est, & perennis esse non potest. Atque ob eam causam præcipue, hæc, qualia sunt, de *felicitate* ejus & *divini favoris* notis, collegi; ut malevolus aliquis tantis *Dei* benedictionibus suas maledictiones inferere vereatur. Si quis autem ad hæc, ut ille ad *Casarem*, *Qua miremur, habemus; sed qua laudemus, expectamus*: sane existimo veram *Admirationem* quendam *laudis* excessum esse. Neque ea, quam descripsimus, *felicittas*, ulli evenire potest, nisi qui & à *Divina Gratia* eximie sustineatur atque foveatur; ac etiam *moribus*, & *virtute*, hanc *fortunam* sibi, aliqua ex parte, sinxerit. Sed tamen visum est, pauca admodum, qua ad *mores* pertinent adjungere, in iis solummodo, qua iniquorum sermonibus maxime aditum & tomitem præbere videntur.

Fuit *Elizabetha*, in *Religione* pia & moderata; & *constans*, ac novitatis inimica. Atque *pietatis* indicia, licet in factis, & rebus, quas gessit, maxime clucescant; tamen, & in vita ratione, & consuetudine familiari, adumbrata sunt. *Liturgis* & *Divinis Officiis* aut *facello* solemnior, aut interior, raro, absuit. In *Scripturis*, & *Patrum scriptis* (præcipue *Beati Augustini*) legendis, multum versata est. *Preces* quaedam ipsa, ex occasione, & re nata, composuit. In *Dei* mentionem, vel communi sermone incidens, ferè semper *Creatoris* nomen addidit; & oculos, & vultum, ad humilitatem & reverentiam quandam cōposuit, quod & ipse sepe notavi. Quod autem quidam vulgaverunt, eam minime *mortalitatis* memorem fuisse, adeo ut nec de *senectute*, nec de *morte*, mentionem quo animo ferret, id falsissimum fuit; cum ipsa, sæpissime multis ante *mortem* annis, magna comitate, se *vetulam* diceret; & de *inscriptione sepulchri*, quid sibi maxime placeret, sermones haberet; eū diceret, sibi gloriā, & splendidos *Titulos*, minime cordi esse; sed lineam *memoriae* unam, aut alteram, qua *nomen* ejus tantum, & *Virginitatē*, & *Tempus Regni*, & *Religionis Instauracionem*, & *Pacis Conservationem* brevi verborum compendio significaret. Verum est, cum ætate florenti, & liberis procreandis habili, de *Successore* declarando interpellaretur, respondisse, *Se linteum sepulchrale sibi viva ante oculos obrendi nullo modo*

passuram. Attamen, non multis ante mortem annis, cum cogitabunda esset, ac ut verisimile est, de mortalitate sua meditaretur, ut quidam ex intimis sermonem intulisset, quod munera & loca multa & magna in Republica nimium diu vacarent, commotior & affurgens, Se certo, scire suum locum ne tantillum temporis vacaturum, dixit.

Quod ad moderationem in Religione attinet hærere videbimur, propter legum in subditos Religionis Pontificiæ latarum severitatem: sed ea proferemus, quæ nobis & certo nota, & diligenter notata sunt. Certissimum est, hunc fuisse istius Principis animi sensum, ut vim conscientis adhibere nolle; sed rursus, statum Regni sui prætextu conscientia & Religionis in discrimen venire non permitteret. Ex hoc fonte, primum, duarum Religionum libertatem & tolerationem auctoritate publica in populo animoso & feroce, & ab animorum contentione ad manus & arma facile veniente, admittere, certissimam perniciem iudicavit. Etiam in novitate Regni, cum omnia suspecta essent, ex Præsulibus Ecclesiæ quosdam magis turbidi & factiosi ingenii, auctoritate legis accedente, sub custodia libera habuit; reliquis utriusque Ordinis, non acri aliqua inquisitione molesta, sed benigna conniventia præsidio fuit. Hic primus rerû status. Neque de hac clementia, licet excommunicatione Pii Quinti provocata (que & indignationem addere, & occasionem præbere novi instituti potuit) quicquam ferè mutavit; sed natura sua uti perseveravit. Nā prudētissima Femina, & magnanima, huiusmodi terrorum sonitu nil admodum commota est; secura de populi sui fide & amore & de Factionis Pontificiæ intra Regnum ad nocendum virium tenuitate, non accedente, Hoste externo. At sub vicessimum tertium Regni sui annû, rerum commutatio facta est. Atque hæc temporis distinctio, non commode ficta, sed in publicis Actis expressa, ac veluti in Ære incisa est. Neque enim ante annû cum gravior aliqua pœna per leges prius sancitas Subditis Pontificiæ Religionis incubuit. Verum sub hoc tempus, ambitiosum & vastum Hispaniæ consilium de hoc Regno subjugando paulatim detegi cœpit: hujus pars magna fuit, ut omnibus modis infra Regni viscera Factio à statu aliena, & rerum novarum cupida, excitaretur, quæ Hosti invadenti adhereret. Ea ex dissensione Religionis sperabatur: Itaque huic omni opera incumbendum statuebant, & pullulantibus tunc Seminaris Sacerdotes in Regnum immissi, qui studium Religionis Romanæ excitarent & spargerent, vim excommunicationis Romanæ in fide Subditorum solvenda docerent & inculcarent, & animos hominum novarum rerum expectatione erigerent & præpararent.

Circa idem tempus, & Hibernia apertis armis tentabatur; & Nomen & Regimè Elizabethe variis & sceleratis libellis proscindebatur: deniq; in solitus erat Rerum tumor, prænunciis majoris motus. Neque sane dixerim singulos Sacerdotes in participationem consilii assumptos, aut quid ageretur confcios, sed tãtummodo prava alienæ malitiæ instrumenta fuisse. Sed tamè hoc verum est, & multis confessionibus testatum, omnes ferè Sacerdotes, qui ab eo, quem diximus, anno usq; ad tricessimum Elizabethe annum (quo consilium Hispaniæ, & Pontificium, per memorabilem illum & Classis &

Terrestrium copiarum apparatus executioni mandatum erat) in hoc Regnum immissi erant, habuisse in mandatis inter functionis officia hoc insuper, ut, Non posse diutius stare; Novam rerum faciem & conversionem non ita multo post conspicuam fore: cura esse & Pontifici & Principibus Catholicis Rem Anglicam, modo ipsi sibi non desint, insinuarent. Etiam ex Sacerdotibus nonnulli rebus & machinationibus, quæ ad Status labefactionem, & subversionem pertinebant, manifeste se immiscuerant; & quod maxime movit, per literas ex multis partibus interceptas cõsiliij hujus & negotij ratio patefacta est; in quibus scriptum erat, Vigilantiam Regniæ & concilij sui circa Catholicos elusam iri; Illam enim ad hoc tantum inentiam, ne quod Caput in persona alicujus Nobilis aut viri primarij Catholicorum factioni attolleret: At consilium jam tale adhiberi, ut per homines privatos, atque ex inferiori nota, neq; eos inter se conspirantes & confcios, per secreta Confessionum omnia disponerentur & præpararentur. Atque hæc tum artes adhibebantur, huiusmodi hominibus (quod etiam nuper in casu non dissimili videre licuit) iustitio & familiares. Hanc tanta periculorum tempestate lex quædam Necessitatis imposita est Elizabethe, ut eam partem Subditorum, quæ à se alienata, & per huiusmodi venena facta erat quasi insanabilis, atque interim ob vitam privatam à publicis muneribus & expensis immuncem dicesceret, gravioribus legum vinculis constringeret. Atque ingravescente malo, cum origo ejus Sacerdotibus Seminariorum deputaretur, qui in exteris partibus nutriti, & exterorum Principum, hujus Regni ex professo Hostium, opibus & elemosynis sustentati essent; in locis versati, ubi ne nomè quidem ipsum Elizabethe, nisi ut Hereticæ, Excommunicatæ, & Divis devotæ, audiebatur; quicque, et si non ipsi criminibus majestatis imputi ac eorû, qui huiusmodi sceleribus operâ dedissent, intimi agnoscerentur, quicque suis artibus & venenis ipsam Catholicorum Massam, antea magis dulcem & innoxiam depravassent, & novo veluti fermento & perniciosa malignitate infecissent; Non aliud inventum est remedium, quam ut huiusmodi homines ab omni in hoc Regnum additu sub pœna Capitis prohiberentur: quod tãdem vicessimo septimo Regni sui anno factum est. Neq; ita multo post eventus ipse, cum tanta tempestas hoc Regnum adorta esset, & totis viribus incubisset, horum hominum invidiam & odium quicquam lenibat, sed potius auxit; ac si omnem charitatem Patriæ exuissent. Ac postea sane, licet metus ab Hispania (qui hujus severitatis stimulus erat) confedisset aut remitteretur; tãmen cum & memoria præteriti temporis in animis & sensibus hominum alte infixâ maneret, & leges semel factas, aut abrogare inconstans, aut negligere dissolutum videretur; ipsa rerum vis Elizabethe traxit, ut ad priorem rerum statum, qui ante vicessimum tertium Regni sui annum erat, revertere sibi integrum non esset. Huc accessit quorundam in Fiscis commodis augendis industria; & Ministrorum Iustitiæ, qui non aliam Patriæ salutem, quam quæ legibus cõtinetur, introspicere aut intueri consueverunt, sollicitudo; quæ quidè executionem legum poscebant & urgebant. Ipsa tamen (in naturæ suæ specimen manifestum) ita legum mucromen contudit, ut pauci, pro numero, Sacerdotes capitali

capitali supplicio plesterentur. Neq; hæc defensionis loco dicta sunt, qua res ista non egent: cum & salus Regni in hoc verteretur, & universæ istius severitatis ratio & modus longe infra sanguinaria, & inter Christianos nominanda, & eaque potius ab arrogantia atque malitia quam à necessitate profecta, Pontificiorum exempla steterit. Sed ejus, quod asseruimus, memores, eam in causa Religionis moderatam fuisse, & variationem, quæ fuit, non in natura sua, sed in temporibus extitisse, demonstrasse nos existamus.

De Constantia autem Elizabethæ in Religione ac ejus cultu, maximum argumentum est, quod Religionem Pontificiam Regno sororis auctoritate publica, & multa cura impense & stabilitam & altas jam radices agentem, atq; omnium, qui in magistratibus & cum potestate erant, consensu & studio firmatam; tamen quandoquidem nec Verbo Dei, nec Primitiva puritati, nec conscientia suæ, cõsentanea esset, maximo animo & paucissimis adjumentis convulsit & abrogavit. Neq; id præceps, aut acri impetu, sed prudenter, & tempestive, fecit. Idque, tum ex aliis multis rebus; tum ex Responso quodam suo per occasionem facto, conjicere licet. Nam primis Regni diebus, cū in omen & gratulationem novi Principatus vinciti (ut moris est) solverentur, accessit ad eam ad sacellum tum pergentem, Aulicum quidam; qui ex natura, consuetudine jocandi, licentiam quandam sibi assumpserat: Isq; sive ex motu proprio, sive à quodam prudentiore immisus, libellū supplicem ei porrexit, & in magna frequentia clara voce addidit, Restare adhuc quatuor aut quinque vincitos, idq; immerito; illis se libertatē ut reliquis perere; eos esse quatuor Evāgelistas, atq; etiam Apostolum Paulū, qui diu ignota lingua, tanquam carcere, conclusi, inter populū conversari non possent. Cui illa prudentissime, Sciscitandum adhuc melius ab ipsis esse, utrum liberi vellent, necne. Atque ita, improvise quæstioni suspenso Responso occurrit; veluti omnia integra sibi fervans. Neque tamen timide, & per vices, hæc instillavit; sed ordine gravi, & maturo, habito inter partes colloquio, & peractis Regni Comitibus, tum demum, idq; intra orbem unius anni vertentis, ita omnia quæ ad Ecclesiam pertinebant, ordinavit & stabilivit, ut ne punctum quidem ab illis ad extremum vitæ diē, recedi pateretur. Quin & singulis fere Regni Comitibus, ne quid in Ecclesia disciplina, aut ritibus, innovaretur, publice monuit. Atque de Religione hæc tenus.

Quod si quis ex tristioribus, leviora illa exaggeret; quod colis, ambiri, quin & Amoris nomine se celebrari & extolli sinebat, atq; volebat; eaq; ultra sortem atatis continuabat: Hæc tamen si mollius accipias, admiratione & ipla carere non possunt; cum talia sine fere, qualia in fabulosis narrationibus inveniantur; de Regina quadam in insulis Beatis e jusque Aula, atque Institutis, quæ Amoris administrationem recipiat, sed lasciviam prohibeat: sin feverius; habent & illa admirationem, eamque vel maximam, quod hujusmodi delicæ, non multum Fame nil prorsus Majestati ejus officerent; nec Imperium relaxarent, nec impedimento notabili rebus & negotiis gerendis essent. Hujusmodi enim res, se cum publica fortuna commiscere, haud raro solent. Verum, ut sermones nostros claudamus: Fuit certe ista Princeps Bona & Morata; etiam talis

videri voluit. Vitiā odorat, & se bonis Artibus clarescere cupiebat. Sane ad mentionem Morum suorum in mentem, mihi venit, quid dicam. Cum scribi ad Legatum suum jussisset, de quibusdam mandatis, ad Reginam Matrem Valesiorum separatim perferendis; atque qui ab Epistolis erat, clausulam quandam in servisset, ut Legatus diceret, tanquā ad favorem aucupandum, Esse nimirum ipsas duas Fœminas principes, à quibus, in usu rerum & Imperandi virtute & Artibus, non minora, quam à summis viris, expectarentur; Comparationem non tulit, sed deleri jussit: seque artes longe dissimiles, & instituta diversa, ad imperandum asserre, dixit. Delectabatur etiam haud parum, si quis forte hujusmodi sermonem intulisset; Eam, etiam si in privata & mediocri Fortuna avum traxisset, tamen non absq; aliqua excellentia nota apud homines virtutem fuisse; Adeo nihil à Fortuna sua ad virtutis laudem mutare, aut transferre, volebat. Verum si in ejus laudes, sive Morales, sive politicas, ingrederet; aut in communes quasdam virtutum notas, & commemorationes incidendū est, quod tam rara Principe minus dignum; aut si propriam ipsi lucem, & gratiam, conciliare velim, in vita ejus Historiam prolabendum, quod & majus otium, & venam uberiorem desiderat. Ego enim hæc paucis, ut potui. Sed revera dicendum est; non alium verum hujus Fœmina laudatorem inveniri posse, quam tempus: quod cum tam diu jam volvitur, nihil simile, in hoc sexu, quoad rerum Civilium administrationem peperit.

Imago Civilis Julij Cesaris.

Julius Cesar à principio fortuna exercita usus est, quod ei in bonum vertit: Hoc enim illi fastum detraxit, nervos intendit. Animus ei inerat studio & affectu turbidus; iudicio & intellectu admodū sereneus: Hocque indicat facilis illa sui explicatio, tū in rebus gerendis, tū in sermone. Nemo enim, aut celerius decernebat, aut magis perspicue loquebatur: Nil impeditum, aut in volutum quis notaret. Voluntate autem & appetitu is erat, qui nunquam partis acquiescebat, sed ad ulteriora semper tendebat: Ita tamen ut non imūtato fastidio, sed legitimis spatiis, transitus Actionum gubernaret; semper enim perfectissimas clausulas Actionibus imponebat. Itaque ille, qui post tot victorias, & tantam partam securitatem, reliquias Belli Civilis in Hispania non contempsit, sed præsens subegit; post extremum illud demum Bellum Civile confectum, & omnia undique pacata, expeditionem in Partos continuo moliebatur. Erat proculdubio summa Animi magnitudine, sed ea, que magis amplitudinem propriam, quam merita in Comune spiraret. Prorsus enim omnia ad se referēbat, atque ipse sibi erat fidissimum omnium Actionum suarum Centrum: Quod maximam ei, & perpetuam fere felicitatem peperit. Non enim Patria, non Religio, nō Officia, non Necesitudines, non Amicitia, destinata ejus remorabātur, vel in ordinem redigebant. Nec magnopere versus in Eternitatem erat; ut qui nec Statum rerum stabiliret, nec quicquam egregium, vel mole, vel instituto, fundaret vel conderet; sed veluti ad se cuncta retulit. Sic etiam ad sua Tempora coagitationum fines recepit. Nominis tantum celebritate frui voluit, quod

quod etiam sua id non nihil interesse putaret. Ac in propriis certe votis magis potentia quam dignitati studebat; Dignitatem enim & Famam, non propter se, sed ut *instrumenta potentia* colebat. Itaque veluti naturali impetu, non morata aliqua disciplina ductus, rerum potiri volebat; iisque magis uti quam dignus videri: Quod ei apud *Populum*, cui nulla in erat *Dignitas*, gratiosum erat; apud *Nobiles* & *Proceres*, qui & suam dignitatem retinere volebant, id obtinuit nomen, ut cupidus & audax videretur. Neque multum sane a vero aberrarunt, cum natura audacissimus esset, nec verecundiam unquam, nisi ex composito, indueret. Atque nihilo fecius, ita illa efficta erat *Audacia*, ut eum nec temeritatis argueret, nec fastidio *homines* enecaret, nec Naturam ejus suspectam faceret; sed ex morum simplicitate quadam, & fiducia, ac nobilitate Generis ortum habuisse putaretur: Atque in ceteris quoque rebus omnibus id obtinuit, ut minime callidus, aut veterator haberetur, sed apertus & verax. Cumque summus simulationis & dissimulationis artifex esset, totusque ex artibus compositus, ut nihil naturae suae reliquum esset, nisi quod ars probavisset; tamen nil artificii, nil affectationis apparet, sed natura & ingenio suo frui, eaque sequi exultaretur. Neque tamen minoribus & vilioribus artificis & cautelis omnino obnoxius erat, quibus *Homines* rerum imperiti, & qui non propriis viribus sed alienis Facultatibus subnixi, ad auctoritatem suam tuendam uti necesse habent; utpote qui omnium *actionum* humanarum peritissimus esset, atque cuncta paulo majora ipse per se, non per alios transigeret. *Invidiam* autem extinguere optime norat, idque vel Dignitatis jactura consequi non alienum a rationibus suis duxit; veramque potentiam amplexus, omnem illam inanem speciem & tumidum Apparatum, potentiae aequo animo per totum fere vitae cursum declinavit & transmisit. Donec tandem sive satiatus potentia, sive adulationibus corruptus, etiam insignia potentiae, nomen *Regnum* & *Diadema*, concupivit, quod in perniciem ejus venit. *Regnare* autem jam usque a juventute meditatus est; idque ei exemplum, *Syllae*, affinitas *Marj*, *emulatio Pompeji*, corruptela & perturbatio Temporum facile suggererant. Viam autem sibi ad *Regnum* miro ordine sternebat: primum per potentiam popularem & seditionem, deinde per potentiam Militarem & Imperatoriam. Nam initio sibi erant fragenda *Senatus* opes & Auctoritas, qua salva nemini admodica & extraordinaria imperia aditus erat. Tum demum evertenda erat *Crassi* & *Pompeji* potentia, quod nisi *Armis* fieri non poterat. Itaque (ut *Faber* *Fortuna* suae peritissimus) primam structuram per largitiones, per *Judiciorum* Corruptelas, per *Renovationem* memoriae *C. Marj*, & partium ejus (cum plerique *Senatorum*, & *Nobilium*, *Syllana* Factione essent) per leges *Agrarias*, per *Seditiosos Tribunos* quo immittebat, per *Carilina* & *Conjuratorum insanas*, quibus occulto favebat, per *exilium Ciceronis*, in cujus causa *Senatus* Auctoritas vertebatur, ac complures hujusmodi artes, attollebat, & vehebat; sed maxime omnium, per *Crassi* & *Pompeji* & inter se, & secum conjunctionem, absolvet. Qua parte absoluta, ad alteram continuo partem accingebatur, factus *Proconsul Galliarum* in quinquennium, turisque in alte-

rum quinquennium, atque *armis legionibus*, & bellicosa & opulenta *Provincia* potens, & *Italiae* imminens. Neque enim eum latebat, postquam se armis & militari potentia firmasset, nec *Crassum* nec *Pompejum* sibi parem futurum; cum alter divitiis, alter *Famæ* & *Nomini* confideret; alter aetate, alter auctoritate senesceret; neuter veris & vigentibus praesidiis niteretur. Quae omnia ei ex voto cessere, praesertim cum ipse singulos *Senatores* & *Magistratus*, & denique omnes qui aliquid poterant ita privatis beneficiis devincto & obstrictos haberet, ut securus esset de aliqua *Conspiratione* vel consensu adversus suos conatus incundis; antequam aperte *Repub.* invaderet. Quod cum & semper destinasset, & aliquando tandem faceret, tamen personam suam non deponebat; sed ita se gerebat, ut aequitate postulatorum, & simulatione pacis, & successibus suis moderandis, invidiam in adversas partes torqueret; seque in columitatis suae gratia ad bellum necessarium coactum praese ferret. Cujus simulationis vanitas manifeste deprehensa est, postquam confectis *Bellis Civilibus* *Regiam potestatem* adeptus, omnibusque *Amulis*, qui aliquam ei sollicitudinem injicere possent, e medio sublatis, tamen de *reddenda* *Repub.* ne semel quidem cogitavit, neque hoc saltem fingere aut praetextere dignaretur. Quod liquido declarat, cupiditatem & propositum *Regni* adipiscendi ei & semper fuisse, & ad extremum pervulisse. Neque enim occasionem aliquam arripuit, sed ipse occasiones excitavit & efformavit. In *Bellis* autem *rebus* maxime ejus virtus enituit, quae tantum valuit, ut exercitum non tantum duceret, sed effingeret. Neque enim major ei scientia affuit in *Rebus* gerendis, quam in *Animis* tractandis; neque id vulgari aliqua *disciplina*, quae obsequium assuefaceret ad mandata, aut pudorem incuteret, aut severitatem usurparet; sed quae miris modis audorem & alacritatem adderet, & victoriam fere praeriperet; quaeque *Militem* erga ipsum plus conciliaret, quam liberae *Reipub.* conducebat. Cum autem in omni genere *Bellis* versatus esset, cumque *Artes Civiles* cum *Bellicis* conjungeret, nil tam improvisum ei accidebat, ad quod remedium paratum non haberet; & nil tam adversum, ex quo non utilitatem aliquam derivaret. *Personae* autem suae debitas partes attribuit; ut qui sedens in praetorio in magnis praesidiis omnia per *Nuncios* administraret. Ex quo duplicem fructum capiebat; ut & in discrimen rarius se committeret, atque ut cum res inclinare coepissent, praesidium per ipsius praesentiam, veluti *nova Auxilia*, instauraretur. In omni autem Apparatu & conatu *Bellico*, non tantum ad exempla res gerebat, sed nova & accommodata summa ratione comminisceretur. *Amicitias* satis constantem & singulari cum beneficentia & indulgentia coluit. *Amicorum* tamen hujusmodi delectum fecit, ut facile apparet, cum in querere, ut instrumenti, non impedimenti loco, *amicitia* eorum esset. Cum autem & natura & instituto ferretur ad hoc, ut non eminentes inter magnos, sed *Imperans* inter obsequentes esset, *amicos* sibi adunxit humiles, sed industrios, quibus ipse omnia esset. Hinc illud, *tra viventia*, *Cesare moriar*, & caetera id genus. *Nobilium* autem & *Aequalium* suorum *amicitias* ex usu suo ascebat: Ex intimis autem neminem fere admittebat, nisi qui ex se omnia speraret. *Quin & Litteris* & *Doctrina*

Utrina mediocriter excultus fuit, sed ea quæ ad *Civilem usum* aliquid conferret. Nam & in *Historia* versatus erat, & *verborum pondera & acuminia* mire callebat; & cum multa felicitati suæ tribueret, *peritus Astorum* videre voluit. *Eloquentia* autem ei nativa & pura erat. In *voluptates* propensus ac effusus erat, quod ei apud initiâ sua loco simulationis erat: Nemo enim periculum ab hujusmodi ingenio metuebat *Voluptates* autem suas ita moderabatur, ut nihil utilitati aut negotiorum summæ officerent, & *animo* potius vigorem quam languorem tribuerent. In *mensa* sobrius, circa *libidines* incuriosus, in *ludis* letus & magnificus. Talis cum esset, id ad extremum ei exitio fuit, quod ad principia sua incremento fuerat; id est, *studium popularitatis*. Nil enim tam populare est quam *ignoscere inimicis*: Qua sive virtute sive arte ille periit.

Imago Civilis Augusti Caesaris.

Augusto Casari, si cui mortalium, *magnitudo animi* inerat in turbida, serena & ordinata: Idque indicant res illæ: omnium maximæ, quas ab in eunte adoleſcentia gessit. Nam qui ingenio commotiores sunt, ii fere adoleſcentias per varios errores transigunt, ac sub mediâ ætate demum se ostendunt: Quibus autem Natura est composita & placida, ii prima etiam ætate florere possunt. Atque cum *animi dotes*, sicut & *bona corporis*, sanitate quadam, pulchritudine, & viribus contineantur & absolvantur fuit, certe *Avunculo Iulio* viribus animi impar, pulchritudine & sanitate superior, illo enim inquietus & incompositus (ut sunt fere ii qui *Comitiali morbo* tentantur) se ad Fines suos nihilominus summa ratione expediebat; sed ipsos Fines minimè ordinaverat, sed impetu infinito, & ultra Mortale appetens, ferebatur ad ulteriora. Hic autem sobrius, & Mortalitatismemor, etiam Fines suos ordine admirabili descriptos & libratos habuisse visus est. Primum enim, Rerum potiri volebat; deinde, id assequi, ut dignus eo fastigio existimaretur: Dein etiam frui summa fortuna humanum esse ducebat: Ad extremum, addere se rebus, & imaginem & virtutem sui principatus seculis post se futuris imprimere & inferre meditabatur. Itaque prima ætate *Potentia*, media *Dignitas*, vergente *Voluptatibus*, senectute *Memoria* & *Posteritati* serviebat.

FINIS.

Epistola ad Fulgentium.

Reverendissime P. Fulgenti,

Fateor me Literarum tibi debitorem esse: suberat excusatio justa nimis; Implicatus enim fueram gravissimo morbo, à quo necdum liberatus sum. Volo *Reverentia* tuæ nota esse *Confusio* mea de *Scriptis* meis quæ mediator & melior; non perficiendi spe, sed desiderio experiundis; & quia *Poste-*

ritati (secula enim ista requirunt) inservio. Optimum autem putavi, ea omnia in *Latinam linguam* traducta, in *Tomos* dividere. Primum *Tomus* constat ex *libris de Augmentis Scientiarum*: Qui tamen, ut nosti, jam perfectus & editus est & *partitiones Scientiarum* complectitur; quæ est *instauracionis* meæ Pars prima. Debuerat sequi *Novum Organum*: interposui tamen *Scripta* mea *Moralia & Politica*, quia magis erant in promptu. Hæc sunt; Primo, *Historia Regni Henrici Septimi Regis Angliæ*; Deinde sequetur *Libellus* ille, quem veltra lingua *Saggi Morali* appellastis. Verum illi *libro* nomen gravius impono, scilicet ut inscribatur, *Sermones Fideles*, sive *Interiora rerum*. Erunt autem *Sermones* isti & numero aucti, & tractatu multum amplificari. Item continebit *Tomus* iste *libellum De Sapiencia veterum*: Atque hic *Tomus* (ut diximus) interjectus est, & non ex ordine *Instauracionis*. Tum demum sequetur *Organum Novum*; cui secunda pars adhuc adjicienda est, quam tamen animo jam complexus & metitus sum. Atque hoc modo Secunda Pars *Instauracionis* absolvetur. Quod ad tertiam Partem *Instauracionis* attinet, *Historiam* scilicet *Naturalem*, opus illud est plano *Regium*, aut *Papale*, aut alicujus *Collegij*, aut *Ordinis*; neque privata industria pro merito perfici potest. At portiones illæ quas jam in lucem edidi, *De Ventis*, *De Vita*, & *Morte*, non sunt *Historia* pura, propter *Axiomata & observationes majores* interpositas; sed genus *Scripti* commistum ex *Historia Naturali & Machina Intellectus* rudi & imperfecta; Quæ est *Instauracionis* Pars Quarta. Itaque succedet illa ipsa *Quarta pars*, & multa exempla *Machinæ* continebit magis exacta, & ad *inductivas regulas* magis applicata. Quinto sequetur iste *Liber*, quem *Prodrorum Philosophiæ* secunde inscripsimus; qui *Inventa* nostra circa *Nova Axiomata* ab *Experimentis* ipsis excitata continebit; ut tenquam columnæ jacentes sustolantur: Quem posuimus *Instauracionis* Partem Quintam. Postremo superest *Philosophia* ipsa *Secunda*, quæ est *Instauracionis* Pars Sexta; De qua spem omnino abjecimus: sed à seculis, & Posteritate fortasse pullulabit. Attamen, in *Prodroris* (iis dico tantum, quæ ad universalis *Nature* ferè pertinent) non levia jacta erunt hujus rei fundamenta. Conamur (ut vides) tenues grandia: In eo tantum spem ponentes, quod videntur ista à *Dei providentia* & immensa Bonitate profecta. Primo, propter Ardorem & Constantiam *Mentis* nostræ, quæ in hoc Instituto non consenuit, nec tanto temporis spatio refrixit. Equidem memini me quadraginta abhinc annis juvenile *Opusculum* circa has res confecisse, quod magna prorsus fiducia & magnifico titulo, *Temporis Partum Maximum* inscripsi. Secundo, quod propter infinitam utilitatem *Dei Opt. Max.* auctoramento gaudere videatur. Commendatum, rogo, me habeat *Reverentia* vestra *Illustrissimo Viro Domino Molines*, cujus suavissimis & prudentissimis Literis quam primum, si *Deus* volet, rescribam. Vale, P. Reverendissime.

Reverentia tua Amicus addictissimus,

Fr. St. Alban.

LII INDEX